

Elsőprő győzelem a 35. OTDK Könyvtártudományi Alszekciójában

<http://elte-lis.blogspot.com/2021/04/elsopro-gyozelem-35-otdk.html>

A Nyíregyházi Egyetemen 2021. március 29-31. között megrendezett 35. Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció Könyvtártudományi Alszekciójában – egy megosztott harmadik hely kivételével – valamennyi elismerést az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetének hallgatói vehették át, ezzel az intézet minden nomináltja kimagasló színvonalon szerepelt a tudományos rendezvényen.

A díjazott pályaművek közül most 3 tanulmányt olvashatnak a TMT-ben.

Baratiné Sipos Lilla Kinga: *Az infografika mint az üzenetközvetítés speciális formája*

A cikk központi tárgya az infografika, mint a minket körülvevő világ egyik szembetűnő, divatos, emellett, mondhatjuk, izgalmas jelensége, amely mindig újnak hat, mégis kultúránk kezdetétől velünk él. Mivel mindig is az információ, illetve annak több szempontú feldolgozása, kezelése volt a könyvtárak ténykedésének legfőbb tárgya, ezért az összes olyan jelenséggel szóba kell állniuk, ami bármely szempontból forradalmnak tekinthető és a fejlődést szolgálhatja. Ezek után pedig már kézenfekvő feltenni a következő kérdéseket: Mennyire vehetik hasznát az infografikának maguk a könyvtárak? Milyen célok érdekében alkalmazhatják sokoldalú tevékenységük során? Baratiné Sipos Lilla Kinga tanulmányában tömör áttekintést kapunk az infografika komponenseiről, legjellemzőbb sajátosságairól, a siker feltételrendszeréről. Megismerhetjük az infografikák tipizálásának legfőbb szempontjait, az alkalmazási célokat és lehetőségeket, valamint az infografika elkészítésének legfontosabb lépéseit. Végül szó esik a könyvtári szféra és az infografikák kapcsolatáról, és egymásba fonódó jövőjükről.

Polyák Dávid: *Képregények a könyvtárban*

A képregényeknek lehet-e kiemelt helye és szerepe a közgyűjtemények polcain? Lehetséges-e alternatív megoldásokhoz folyamodni, hogy e gazdag médiumot ne csak a gyermekirodalom egy szűkebb részegységeként szolgáltassák a könyvtárak? Egyáltalán felmerült-e már a gondolat, hogy a képregények önálló gyűjteményt, vagy akár egy napon önálló szakkönyvtárat képezzenek? Polyák Dávid, mint pályakezdő könyvtáros, úgy érezte, érdemes szakmai szempontból komolyabban foglalkozni a képregényekkel, hiszen napjainkra több korosztályban is jelentősen megnőtt irántuk az érdeklődés, amely meglátása szerint egy újabb potenciális összekötő szálát jelenthet a társadalom és a könyvtárak folyamatosan épülő kapcsolatában.

Szelestei Flóra: *Ifjúsági regények és olvasóik*

Vajon, ha egy könyvből készítettek filmes adaptációt, akkor a film nézői visszatérnek-e az eredeti műhöz, magához a könyvhöz? Vagy éppen fordítva a jellemzőbb: mindenképpen a könyv az első és csak utána jöhet a filmélmény? A kölcsönzési szokásokra vajon hatással van-e egy-egy könyv megfilmesítése? Dolgozatában Szelestei Flóra a vizsgált könyvek műfaját mutatja be röviden, majd kutatásai módszerét és eredményeit ismerteti.

Valamennyi díjazott hallgatónak és felkészítő tanáraiknak szívből gratulálunk, és további sikeres munkát kívánunk! (TMT Szerkesztősege)

Felhívom még az olvasók figyelmét a Beszámoló rovatban: a „Múzeumpedagógiai különdíj” ismertetésére.

További információk

Az infografika mint az információközvetítés speciális formája *

Baratiné Sipos Lilla Kinga

„Minden új ötlet csupán egy vagy több korábbi ötletből származó keverék vagy remix.”

(Austin Kleon)

A mottóul választott idézet [1], amely őszinte átfogalmazása az ősi „Nincs új a Nap alatt” közmondásunknak, tökéletesen illik a tárgyalandó témára, az infografikákra. Az ember veleszületett sajátossága a vizualitás, a látás útján gyűjtött tapasztalatok maradandó rögzítése, és ebből fakadóan a vizuális önkifejezés „kényszere”. A cikk központi tárgya az infografika, mint a minket körülvevő világ egyik szembetűnő, divatos, emellett, mondhatjuk, izgalmas jelensége, amely mindig újnak hat, mégis kultúránk kezdetétől velünk él.

Mivel mindig is az információ, illetve annak több szempontú feldolgozása, kezelése volt a könyvtárak ténykedésének legfőbb tárgya, ezért az összes olyan jelenséggel szóba kell állniuk, ami bármely szempontból forradalminak tekinthető és a fejlődést szolgálhatja. Ezek után pedig már kézenfekvő feltenni a következő kérdéseket: Mennyire vehetik hasznát az infografikának maguk a könyvtárak? Milyen célok érdekében alkalmazhatják sokoldalú tevékenységük során?

Tárgyszavak: alkalmazott grafika, vizuális dokumentum, vizuális kommunikáció, megjelenítés, könyvtár, kulturális szolgáltatás

Amivel leggyakrabban találkozunk

Ha első lépésként – mélyebb „búvázkodás” nélkül – a Google segítségével legkönnyebben elérhető információkat átfutjuk, látható, hogy az infografika a 2010-es évek közepétől egyre szélesebb körben van jelen a hazai könyvtárak életében, elsősorban a közönségükkel való kommunikáció és a tájékoztatás szolgáltatásban. Leginkább az érdeklődésre számot tartó statisztikai adatok bemutatása, a szolgáltatásmarketing és az általános tájékozódás támogatása területén találkozhatunk velük a különféle elektronikus felületeken. A megjelenítés módját tekintve túlnyomólag statikus, élénk színvilágú, kie-

gészítő szöveget tartalmazó, kisebb képi egységekből építkező vizualizációk készültek és készülnek, legtöbbször ingyenesen hozzáférhető sablonok segítségével. (1. ábra) Ez utóbbi természetesen mit sem von le értékükből, ráadásul biztosítja a gyors előállítás, az idő- és költségmegtakarítást. Könnyen emészthető, rövid idő alatt feldolgozható információadagokat dolgoznak fel és állítanak elő. Az első benyomások alapján leglényegesebb üzenetük: a könyvtárak a 21. században is léteznek, ott-hon vannak a reális és a virtuális térben egyaránt, szolgálnak és szolgáltatnak, szükségleteket elégítenek ki – és egyáltalán, továbbra is hangsúlyos, nélkülözhetetlen szereplői a kultúrának. Ahhoz, hogy még hatékonyabb módon tudjuk kihasználni az adatvizualizáció ezen egyre populárisabb formája nyújtotta lehetőségeket, érdemes a téma bizonyos elméleti és gyakorlati aspektusait nagyító alá venni.

* A szerzőnek a 35. Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció Könyvtártudományi Alszekciójában az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetének hallgatójaként különdíjjal jutalmazott pályamunkája alapján készült. Témavezető: Fodor János

Definíció

Ez a fogalom, ahogyan olyan sok összetett jelenség definíciója, számtalan szempont szerint megközelíthető és megragadható. A témával foglalkozó szakemberek éltek is ezzel a lehetőséggel; valójában nincs két egyforma meghatározás, csupán esetenként azonos kulcsszavak. Ezeket foglalja össze az első ábra. Az univerzálisan előforduló szóösszetétel már önmagában is sokatmondó: a kommunikáció egyik speciális formáját írja körül. Kifejezi, hogy tárgyát többcélú módon kívánja ábrázolni: gyakorta elvont, szemnek láthatatlan tartalmak vizuális megjelenítéseként szolgál. Centrális eleme az informatív jellegű illusztráció [2], amely egyre bővülő tárházból válogathat.

Tartalmazhat írott vagy hangzó szöveget, illetve különféle analóg vagy digitális grafikai komponenseket, újabban már audioformátumokat is. Természetesen nem pusztán mellérendelő társításról van szó, az infografika jóval többet közvetít, mint egy hagyományos értelemben vett illusztráció. Az összetevők egymásra hatásának eredményeként egy új, addig soha nem látott, vagy nem „úgy” látott jelentés születik. Az elkészítés mögött húzódó szándék a másképp, esetleg hosszadalmasan kifejezhető, nehezen kódolható és komplex információk gyors, egyértelmű közvetítése, különböző célkitűzések érdekében. (2. ábra)

1. ábra Magyar könyvtárak infografikái

2. ábra Az infografika definíciója

Komponensek

Az eddig elmondottak alapján kirajzolódnak a tárgyalt jelenség alapvető alkotóelemei [3], amelyek egymásra és egymásba épülve alkotnak komplex egészet. A legbelső magot azok az adatok, információk, esetleg összefüggő ismeretláncok jelentik, amelyek kifejtése, bemutatása céljából maga az infografika megszületik. Ezekre, ezekből építkezik a kommunikáció tárgyát képező, megosztandó üzenet, amely a magot alkotó adatok elemzése, a közöttük fennálló összefüggések feltárása nyomán keletkezik. E kettőt öleli fel és dolgozza át az utótagban kifejezett vizualizációs alakzat (grafika), amely az üzenet érzékekkel felfogható „testét” alkotja, éppen ezért nélkülözhetetlen. A forma, optimális esetben, egyben esztétikai élményt is nyújt, gyönyörködtető funkciót tölt be. Ez utóbbi természetesen részben a téma függvénye is, de minél „szebb” a képi megjelenítés, annál maradandóbb az emléknym, amit az infografika maga után hagy. (3. ábra)

3. ábra Az infografika komponensei

Jellemző sajátosságok

Az infografika felépítése során keletkező jellemzők három fő szempont köré csoportosíthatók: az informativitás, az érthetőség és a befolyásgyakorlás. (4. ábra) Az informativitás elsősorban a tartalomra utal: a közlés tárgya a feladó részéről fontosnak ítélt ismeret, üzenet, amelyet speciális, sűrített formában juttat a befogadó tudomására. Érthetőség nélkül az infografika elveszíti létjogosultságát, hiszen rezonáló befogadó híján nem képes a hatáskeltésre. Az üze-

net interpretációja során nem lehetnek alternatívák, azaz az infografika nem lehet többértelmű, illetve a megjelenítés formátuma figyelembe veszi az adott kulturális közeg sajátosságait, továbbá a célközönség figyelmének korlátait. A harmadik és nem nélkülözhető tulajdonsága nem titkolt célzatosságában rejlik: arra törekszik, hogy minél kizárólagosabban és tartósabban megragadja a néző figyelmét, s ezáltal egy bizonyos, kívánt irányban cselekvésre, állás-

4. ábra Az infografika speciális jellemzői

foglalásra serkentse közönségét. [4] Természetesen számtalan egyéb, járulékos karakterjegy létezik, amelyek emelik az adott infografika értékét, úgymint a megjegyezhetőség, előhívhatóság, a tájékozódástámogatás, az etikusság, megbízhatóság. [5]

A siker feltételei

Az infografika készítése komoly, összetett feladat, amely jól prosperáló szakmává-iparággá nőtte ki magát az elmúlt évtizedekben. Ahhoz, hogy a produktum a kívánt hatást elérhesse, egyáltalán kitűnjön a tömegből, számtalan feltételnek kell megfelelnie. Ahogyan a fogalommeghatározás esetében tapasztalható volt, itt is igaz, hogy ahány megközelítés, annyiféle elvárás fogalmazódik meg a végtermékkel kapcsolatosan. Ezen belül van azonban egy közös szabálykészlet, amely kiindulópontként szolgálhat az elkészítés során. (5. ábra)

Az üzenet hatékony és lehető legpontosabb vizuális megformálása során soha nem szabad szem elől veszíteni a tényt, hogy a megjelenítendő tartalom a lényeg, amellyel szemben alapelvárás a hitelesség, visszakereshetőség és ellenőrizhetőség. Utóbbiak hiányában joggal kérdőjelezhető meg az infografika létrehozójának legjobb szándéka is.

A tartalmat jelentő adatgyűjteményt egységes szerkezetbe, szisztematikus rendszerbe foglalva kell „tálalni” a többszintű megjelenítés érdekében. Kínáljon lehetőséget a befogadónak, hogy akár mikro-, akár makroszintről indulva, a legkisebb erőbevetéssel tanulmányozhassa az elétárt tartalmat. Ez azonban csupán akkor valósulhat meg, ha a feladó világosan meghatározott céljai érdekében született, legyen az például folyamatábrázolás, összefüggések feltárása, marketing stb. Mindannak, amit az infografika

láttat, teljes összhangban kell lennie a mögöttes, esetleg láthatatlan adatkészlet szóbeli leírásával. [6] Magától értetődő kritérium az egészséges minimalizmusra törekvés, legalábbis ami a közvetített tartalmat és a megjelenítés formáját illeti. A végleges figyelemvesztést kockáztatja, aki túllép bizonyos méreteket, ezért mindenképpen indokolt a „kevesebb több” elvének érvényesítése. A vizualizáció során a tipológia, a színek, a grafikai elemek kiválasztása és összekapcsolása során a harmóniára és áttekinthetőségre törekvés mellett az esztétikai szempontokat is célszerű figyelembe venni. [7] Az alapkövetelmények közé sorolható, hogy érdeklődésre számot tartó, valamilyen szempontsor alapján jelentős információkat közvetítsen a lehető legkisebb térfoglalással, a legrövidebb időtartam alatt. Az érdektelen témaválasztás egyértelműen minden infografika halála. Ugyanakkor mindenképpen a sikert szolgálja, ha a kölcsönös kommunikáció eszközeként szolgálhat a feladó és a befogadó között. [8] Végül meg kell említeni a kiválóság talán legfontosabb fokmérőjét, amely ugyan nem minden esetben elengedhetetlen, mégis emeli a termék értékét: ez pedig az addig láthatatlan információ meglátatása, esetlegesen új, korábban fel nem tárt összefüggések, következtetések stb. vizualizációja. [9]

Az infografika típusai

Az eddig tárgyalt altémákhoz képest az infografikák tipológiája [10] mutatja a legnagyobb „széttartást”; aligha lehet egységes rendszer keretei közé szorítani a sokféle csoportosítási módozatot. Egy-egy szakíró esetében is jellemző, hogy többféle szempont szerint többféle típustant állít fel. Ezen túlmenően maguk az infografikák is csak nagyon ritka esetben sorolhatók egyetlen kategóriába. További problémát vet fel, hogy az egyes vizualizációtípusok elnevezései gyakran nem egyértelműek, illetve átfedéseket tartalmaznak, vagy éppen a magyar nyelvű megfelelőjük sugallhat kétértelműséget.

Alapvetően négyféle szempont alapján állíthatunk fel kategóriákat: a tartalom, vagyis a tematika; a megjelenítés módszere; a felhasználási terület; illetve a célközönség alapján. Természetesen leggyakrabban ezek – esetenként többszörös – kombinációja valósul meg. A tartalmat illetően elkülönülhet az egyes tudományágak szerint, vagy éppen a megjelenített információk közötti viszonyrendszer

5. ábra A sikeresség feltételei

alapján: ok-okozat, előzmény-következmény, kronologikus rend, ellentétek, analógiák stb. A megjelenítés alapvetően kétféle lehet: analóg, tehát hagyományosan papíralapú, illetve digitális. Az utóbbi csoport folyamatos fejlődésben van, a statikus, állóképszerű infografikáktól rohamtempóban jutott el a világ a dinamikus, ma már gyakran interaktív, azaz a befogadót is bevonó ábrázolásokig, illetve az audiovizuális, multinarratív feldolgozások köréig. (6. ábra) A felhasználási területek, illetve a célközönség szempontjaira a későbbiekben térünk ki.

Az infografika alkalmazásának céljai

Az infografika kommunikációba történő beiktatása alapvetően három, szervesen egymásra épülő cél kielégítését szolgálhatja: közlés, elemzés, befolyásolás. (7. ábra) A közlés lefedi az adatokra épülő információk továbbadását, bemutatását, újszerű, egyedi módon történő prezentálását. Az elemzés a legkülönbözőbb viszonyrendszerek feltárását célozza: az összevetés eredményeként analógiák és kontrasztok, ok-okozati összefüggések, előzmény-következmény szintű kapcsolatok, mintázatok, törvényszerűségek hangsúlyozására kerülhet sor. A harmadik szint a befolyásgyakorlás, amely lehet politikai, üzleti, társadalmi célzatú egyaránt. [11] Fontos szempont, hogy az egyszerűsítés, mint cél csak korlátozott formában értendő; ellenkező esetben torz, sekélyes, információhiányos vizualizációk születnek. [12] Amennyiben etikai szempontokat is figyelembe veszünk, fel sem merülhet a befogadók szándékolt félrevezetése, fals üzenetek által indukált döntésekre való készítése.

Az infografika-készítés legfontosabb lépései

A How to make? kérdésre adott válaszokat [13] leggyertelműbben három fázisra lehet elkülöníteni. E nagy szakaszok szorosan egymásra épülnek, és külön-külön is sok apró lépésből tevődnek össze: igénymegfogalmazás, kivitelezés, hatásfelmérés. (8. ábra) Ezekben belül az egyes tennivalók sorrendje adott esetben felcserélhető, kombinálható, akár ismételhető. Igénymegfogalmazás alatt azt értjük, hogy pontosan kijelöljük a készítendő termék tárgykörét, felmérjük az időkorlátokat, meghatározzuk azt az összefüggéshálót, amelyben az infografika elhelyezendő. Csak akkor léphetünk tovább, ha hajszálpontosan tudjuk, mit akarunk közvetíteni, tárgyunkat milyen információkészlet alapján formáljuk meg, milyen célközönség számára, és mi lesz ezek alapján maga az üzenet. Talán a következő, a kivitelezési fázis a legidőigényesebb, különösen akkor, ha valaki először fog bele egy infografika elkészítésébe. Ilyen esetben mindig érdemes először alaposan tájékozódni a jelenlegi

7. ábra Az infografika alkalmazási célkitűzései

	1.	2.	3.	4.
TÍPUSOK	média vállalkozás reklám nyilvánosság oktatás akadálymentes	nyomtatott digitális statikus story telling dinamikus interaktív fullpage 3D-s	tudományos ismeretterjesztő	adatvizualizálás folyamatábra térkép plakát, összetett digitális 2D 3D interaktív animált multinarratív
SZEMPONT	FELHASZNÁLÁSI TERÜLET	ADATMEGJELENÍTÉSI MÓDSZER	CÉLKÖZÖNSÉG	ADATMEGJELENÍTÉSI MÓDSZER
FORRÁS	HEBER, Raimar		TUDOMÁNYKOMMUNIKÁCIÓ	

6. ábra Néhány típuscsoport az infografikákban belül

8. ábra Az infografika-készítés lépései

kínálati palettán: számtalan weboldal nyújt kiindulási pontot, jó példákat, ötleteket, amelyek a színvonalas formába öntést támogatják. Ilyenek többek között az Easy.ly, a Pinterest stb. De nemcsak a külalak, hanem a tartalom esetében is léteznek források, ahol ingyenesen megbízható adatkészletekhez juthatunk (pl. <https://www.columnfivemedia.com/100-best-free-data-sources-infographic>). Ezután két fontos döntést kell meghozni: a korábban körülhatárolt infografikai típusok közül kiválasztjuk a téma, mondanivaló szempontjából legmegfelelőbbet, majd ennek függvényében a kivitelezés eszközét is. Lehet vektorgrafikus és kiadványszerkesztő szoftver (Adobe Illustrator, InDesign, InkScape stb.) vagy online használható megoldás (Pictochart, Canva). Az utóbbiak esetében egyre több az ún. „freemium” szolgáltatás: egy bizonyos színvonal- és igény szintjén ingyenes sablonok közül választhat a felhasználó, illetve vannak fizetős szolgáltatások. Az eszközrendszer segítségével válik lehetségessé a részletek kidolgozása, amely magában foglalja a területi keretek behatárolását, a grafikai és tipográfiai jellemzők, a színvilág, a szöveg-kép-arányok kialakítását, egységes szerkezetbe foglalását. A kivitelezési szakasz utolsó lépése a szisztematikus felülvizsgálat. Végül a harmadik, ugyancsak lényeges fázis a hatáskövetés, szintúgy több lépcsőben. Az esetleges rejtett hibák hártása érdekében érdemes először a munkatársak, illetve a potenciális célszemélyek körében előzetes bemutatót tartani. Ezt követi az „éles bevetés”, a terjesztés, népszerűsítés, vagyis a cél-

közönségnek történő eljuttatás. A fejlesztés, a siker érdekében fontos a visszajelzések kiértékelése is, ha lehetséges és szükséges, akár egy felülvizsgálatot követő javítás is.

A könyvtári szféra és az infografikák

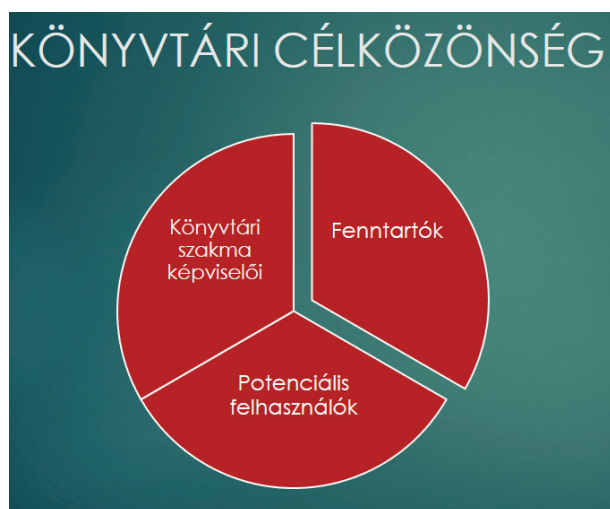
Vannak olyan területek, mint például a média, a marketing, az egészségügy, bizonyos tudományágak, az oktatás stb., melyek előszeretettel alkalmaznak infografikákat céljaik elérése, népszerűsítése érdekében. Felmerül a kérdés, mi a helyzet a könyvtári szférával ebben a vonatkozásban. [14] A korábban elmondottak alapján megállapítható, hogy fontos érintkezési pontok mutatkoznak a két információközvetítő terület között: a végtermék mindenképpen adatbányászat és adatelemzés eredménye; fő törekvés a megbízható és hiteles információk érthető és megbízható módon történő közvetítése. (9. ábra)

Maguk a könyvtárak, mint társadalmi szükségleteket betöltő intézmények információcentrumokként funkcionálnak, amelyek exponenciálisan növekvő adatkészletekkel rendelkeznek. Tevékenységpalettájuk meglehetősen összetett, ezért az információ vizualizációja több területen is hatékony megoldást jelenthet. Emellett tudomásul kell venni, hogy a felhasználók körében a digitális bennszülöttek aránya folyamatosan nő a digitális bevándorlókkal szemben. Éppen ezért, a kapcsolatfenntartás és igénykielégítés terén is szükség-szerű a folyamatos lépéstartás a legújabb módszerek és technikák alkalmazásával.

A megcélozható befogadók köre értelemszerűen a könyvtárak legtágabb értelemben vett ügyfelei közül, kapcsolati hálójának „elemei” köréből kerül ki: a fenntartásért felelős intézmények, az olvasói-felhasználói réteg, amely számbelileg a legnagyobb csoportot alkotja, illetve magának a szakmának a képviselői. Mindegyik esetében számolhatunk a valós és a potenciális érintettekkel. (10. ábra) Az infografikaként megfogalmazható könyvtári üzeneteket legkönnyebben tematika alapján csoportosíthatjuk, nem technikai szempontból és nem fontossági sorrendben. A fenntartó felé elsősorban a rendszeres tájékoztatás, az érdekképviselés, a problémafeltárás, az anyagi vagy egyéb jellegű támogatás fokozásának indoklása terén lehetséges

9. ábra Mi teheti indokolttá a könyvtári használatot?

10. ábra A célközönség szegmensei

a vizualizáció alkalmazása. A felhasználói kör esetén a legszélesebb a paletta: beletartozik az olvasótoborzás, az intézménybemutató, az egyes szolgáltatások marketingje, a felhasználói kör oktatása, nevelése, az oktatás- és tanulástámogatás, szabályzatismertetések, az állomány és az egyes gyűjtemények, részlegek, különlegességek prezentálása, népszerűsítése, a könyvtár speciális adatkészleteinek feltárása, adatállományainak prezentálása, de az épület(ek)en belüli tájékozódás, a megközelíthetőség bemutatása, sőt, a rendezvénypromóció is. A könyvtáron belüli kommunikáció során is hatékony eszköz lehet, többek között a használati szokások, statisztikák elemzésére, bemutatására, a stratégiaalkotás elemeként alkalmazva. A harmadik közönségcsoport irányában elsősorban talán a kooperáció lehetőségeinek, illetve elért eredményeinek prezentációja történhet infografika segítségével, legyen az lokális, regionális vagy éppen globális szintű kapcsolódási forma. (11. ábra)

Jövőkép

Vannak bizonyos trendek, amelyek egymással összefonódva erőteljesen befolyásolják a könyvtárak és a könyvtárosi pálya jövőjét, s ezen belül az adatvizualizáció használatát is [15]. Az online térben felhalmozott, szisztematikusan összegyűjtött és folyamatosan keletkező információtömeg tovább gyarapodik, és ezzel párhuzamosan a technikai háttér sem szűnik meg fejlődni. Mindez a könyvtárakra, mint információtároló, -rendszerező és -sugárzó

11. ábra A könyvtári alkalmazás lehetőségei

intézményekre is óriási feladatokat ró. A léptéktartás egyenlő az e szakmára ugyancsak vonatkozó élethosszig tartó tanulásban való részvétellel, a szakma fokozatos átalakulásával. Ennek egyik lehetséges következménye lehet, hogy a könyvtárosok egy része az adatbányászat, adatelemzés, illetve az adatvizualizáció területére fog majd specializálódni, professzionális szintre emelve az infografikákban rejlő lehetőségek kiaknázását, s így ők maguk is hozzájárulnak az adattermelés végtelennek tűnő folyamához. (12. ábra)

12. ábra Egy lehetséges jövőkép

Irodalom

- [1] CAIRO, Alberto The Functional Art. An Introduction to Information Graphics and Visualisation. Berkeley, New Riders. 2013. 30. p. ISBN 978-0-321-83473-7
- [2] SMICKLAS, Mark: The power of infographics: Using pictures to communicate and connect with your audiences. Indianapolis, Que Pub. 2012. 15. p. ISBN-13: 978-0789749499
- [3] <https://hu.wikipedia.org/wiki/Infografika> [Utolsó elérés: 2020. március 15.]
- [4] KEEM, Aden (2017): What is an infographic? The History and Evolution of Data Visualization https://www.dailyinfographic.com/blog/what-is-an-infographic-history-and-evolution?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter [Utolsó elérés: 2020. március 15.]
- [5] HEBER, Raimar: Infografik. Gute Geschichten gut erzählen mit komplexen Daten. Bonn, Rheinwerk. 2018. 2. akt., erw. Aufl. 31. p. ISBN 978-3-8362-6438-9
- [6] CHIKODI (2011): How-infographics-jumped-the-shark <https://venturebeat.com/2011/12/01/how-infographics-jumped-the-shark/> [Utolsó elérés: 2020. március 15.]
- [7] ADAMS, Daniel: What are Infographics and Why are they Important? 2017. <http://www.instantshift.com/2011/03/25/what-are-infographics-and-why-are-they-important> [Utolsó elérés: 2020. március 15.]
- [8] CAIRO, Alberto The Functional Art. An Introduction to Information Graphics and Visualisation. Berkeley, New Riders. 2013. 74. p. ISBN 978-0-321-83473-7
- [9] CAIRO, Alberto The Functional Art. An Introduction to Information Graphics and Visualisation. Berkeley, New Riders. 2013. 110. p. ISBN 978-0-321-83473-7
- [10] VIZUALIZÁCIÓ a tudománykommunikációban. Szerk. Balázs Barbara, Bubik Veronika, Hadabás Gitta et al. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem. 2013. https://www.eltereader.hu/media/2014/05/Vizualizacio_READER.pdf [Utolsó elérés: 2020. március 15.]
- [11] NACACH, Jamie: Why, How and Where to Use Infographics <https://www.business2community.com/infographics/why-how-and-where-to-use-infographics-01407374#yZwhyypMdyFzXoWi.97> [Utolsó elérés: 2020. március 15.]
- [12] CAIRO, Alberto The Functional Art. An Introduction to Information Graphics and Visualisation. Berkeley, New Riders. 2013. 75-77. p. ISBN 978-0-321-83473-7
- [13] YUVARAJ, Mayank (2017): Infographics: tools for designing, visualizing data and storytelling in libraries. Library HiTechNews, Vol. 34. Issue: 5., p. 6-9. <https://doi.org/10.1108/LHTN-01-2017-0004> Permanent link to this document: <https://doi.org/10.1108/LHTN-01-2017-0004> [Utolsó elérés: 2020. március 15.]
- [14] PUSKÁS Nikolett: Könyvtár, információ, grafika - középpontban az olvasói igények. = TMT. 64. évf. 2017. 11. sz. p. 560-576. http://epa.oszk.hu/03000/03071/00112/pdf/EPA03071_tmt_2017_11_560-576.pdf [Utolsó elérés: 2020. március 15.]
- [15] YUVARAJ, Mayank (2017): Infographics: tools for designing, visualizing data and storytelling in libraries. Library HiTechNews, Vol. 34. Issue: 5., p. 6-9. <https://doi.org/10.1108/LHTN-01-2017-0004> [Utolsó elérés: 2020. március 15.]

Beérkezett: 2022. január 24.

Baratiné Sipos Lilla Kinga

az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet

MA hallgatója (2018-2020)

informatikus könyvtáros,

a Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum munkatársa.

E-mail: konstans@uni-miskolc.hu

Képregények a könyvtárban*

Polyák Dávid

Könyvtárosként gondoltunk-e már arra, hogy a képregényeknek lehet-e kiemelt helye és szerepe a közgyűjtemények polcain? Lehetséges-e alternatív megoldásokhoz folyamodni, hogy e gazdag médiumot ne csak a gyermekirodalom egy szűkebb részegységéként szolgáltatassák a könyvtárak? Egyáltalán felmerült-e már a gondolat, hogy a képregények önálló gyűjteményt, vagy akár egy napon önálló szakkönyvtárat képezzenek?

Mint pályakezdő könyvtáros, úgy éreztem, érdemes szakmai szempontból komolyabban foglalkozni a képregényekkel, hiszen napjainkra több korosztályban is jelentősen megnőtt irántuk az érdeklődés, amely meglátásom szerint egy újabb potenciális összekötő szálát jelenthet a társadalom és a könyvtárak folyamatosan épülő kapcsolatában.

Tárgyszavak: képregény, dokumentumgyűjtemény, könyvtár, könyvtári feldolgozás

1. A képregények és a könyvtár viszonya

1.1 A képregények korai fogadtatása és befogadása a könyvtárakban

A képregények történetét illetően a könyvtárak az 1930-as évek táján az egyik legerősebb erőt képviselték a képregények elnyomásában, jelenleg azonban elmondható, hogy aktív, közreműködő szerepet vállalnak a képregénykultúra terjesztésében.

A közönség és a könyvtárak egy időben tartottak attól, hogy ez a típusú dokumentum elvonja a gyermekek figyelmét a valódi könyvek olvasásától, valamint ártalmasnak gondolták a képregényekben megjelenített, sokszor erőszakos tartalmakat. Sőt, a könyvtárak élharcosai voltak a képregények elleni tiltakozásoknak, tekintve, hogy jelentős részben felelősnek érezték magukat a gyermekek olvasási szokásaiért.¹ Nem meglepő a könyvtárak ilyen fellépése, hisz az 1930–1940-es években tapasztalt képregényekkel szembeni

általános ellenszenv a könyvtárak nézeteit is erősen befolyásolta, azonban voltak könyvtárosok és könyvtárak, akik védelmükbe vették a képregényeket.² A veszélyre figyelmeztető írárok áradata az atomkor idejében tovább nőtt és jóval nagyobb hatást gyakorolt a felnőtt társadalomra. Könyvtári cikkek jelentek meg a képregények káros hatásai-val kapcsolatban, a szülők pedig tiltólistákat készítettek a veszélyesnek ítélt képregényekről.³

Az idő előrehaladtával, illetve a képregényeket érintő cenzurális rendelkezések enyhülésével már több, a témában érintett szakember is felszólalt a képregények érdekében. *Randall W. Scott*, aki a képregények katalogizálásában játszott jelentős szerepet, úgy vélekedett, hogy a kezdeti években tapasztalt tiltakozások hátterében egyrészt a generációs különbségek állhattak, másrészt az a tény, hogy a képregények új médiumnak számítottak akkoriban.⁴

Will Eisner írása (*Comic Books in the Library*) tovább erősítette a képregények pozitív megítélését, főleg a könyvtárosok körében. Írásában a képregények oktatásban való felhasználását javasolta, valamint felhívta a figyelmet arra, hogy a képregényeknek ott lenne a helyük az iskolai könyvtárak polcain.⁵

* A szerzőnek a 35. Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtartudományi Szekció Könyvtartudományi Alszekciójában az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetének hallgatójaként a Kovács Máté Alapítvány által különdíjjal jutalmazott pályamunkája alapján készült. Témavezető: Barátné Hajdu Ágnes

1.2 Egy különleges típus: a graphic novel

A graphic novel tartalmában, esetleg formájában is eltér a hagyományos képregényektől.⁶ Az egyik legfontosabb megkülönböztető jellemző, hogy bár kommunikációs eszközrendszere éppúgy képek sorozatára épül, de általában önálló műként (könyvformában) jelenik meg, hasonlóan egy regényhez, ezért a műfajt gyakran irodalmi médiumként is azonosítják. A graphic novelekről általánosságban elmondható, hogy közelítenek a színvonalas irodalomra jellemző értékek felé, melyekbe beletartozik a kritikus gondolkodásra ösztönzés, vagy az olvasási készségek fejlesztése. A könyvtárak is felfedezték ezeket a pozitív tulajdonságokat, ezért elkezdték beépíteni a graphic noveleket a gyűjtőköriükbe.⁷ Mivel a graphic novelek számos klasszikus műfaj követelményeinek is eleget tesznek, nem lehet besorolni őket egyik alá sem egyértelműen, hanem egyfajta szubzsánerként tartják őket számon.

Még az olykor bennük található erőszakos vagy felnőtt tartalmak ellenére is elmondható, hogy ez a kiadványtípus flexibilis adottságai révén képes bármely korosztályhoz szólani, ezért nemcsak, hogy nem tiltható ki a könyvtárból, hanem gyűjteni is célszerű őket. A mai kiadványok között meg lehet különböztetni fiataloknak és felnőtteknek szóló graphic noveleket.⁸

Egyre több könyvtár élt azzal a módszerrel, hogy graphic novelek segítségével vonzzon be több olvasót, különösen a fiatalabb korosztályt, akik általában pozitívan reagáltak erre a kezdeményezésre. Megállapítható, hogy a populáris kultúra témáinak bevonása graphic novelek segítségével látványosan megnövelte a könyvtárak forgalmát. Felmerült már az ötlet is, hogy a graphic noveleket ne csupán szolgáltatásak a már befogadni kész olvasóközönség számára, hanem, hogy a könyvtárat még nem használók számára is érdemes népszerűsítésként bevetni ezt a médiumot.⁹

Felismerve a kérdés fontosságát, az American Library Association (ALA) a graphic novelt választotta központi témájául a 2002-es ALA-konferencián, ahol többek között Neil Gaiman és Art Spiegelman is kifejtették, hogy „a képregények végre tényleges győzelmet arattak annak érdekében, hogy komolyan vegyék őket”.¹⁰

1.2.1 Képregény a közoktatásban

Az iskolai oktatás terén az tapasztalható, hogy az irodalom és a nyelvtanítás terén kezdik szorgalmazni és a tanításba beépíteni a képregények felhasználását.¹¹ A képregényről egyre inkább elterjed az a szemlélet, hogy hatékony eszköz lehet az irodalomoktatásban, és az irodalmi művek megszerettetésében is. Akár a fiatalok körében egyre ritkábbá váló olvasás ellensúlyozásában is szerepük lehet.¹² A képregények használatát az olvasás megszerettetésében ma már több szervezet is támogatja és kutatja (Kids Love Comics, The Reading Teacher Journal, The Comic Book Project). Egyre többen értenek egyet abban, hogy a képregények könnyen olvasható formátuma kezdő lépést jelenthet a komolyabb irodalmak felé is.¹³

A nyelvtanítás terén is vannak pozitív visszajelzések arra vonatkozóan, hogy a második nyelv tanulása során a képregények több lehetőséget is tartogatnak. A nyelvtanuláshoz készült képregények esetében például (és mint a képregényeknél általában) direkt közlés jelenik meg, mely azonnali példákat tud nyújtani az egyes kifejezések megfelelő használatához.¹⁴

1.2.2 Graphic novelek a felsőoktatási és szakkönyvtárakban

A tudományos életben van példa arra, hogy egy szakértő a saját diszciplínáján belül képregényes formában is támogatta kutatásait. Jay Hosler például saját graphic noveljeiben a biológiai evolúciót, mint egyéni kutatási területét prezentálja, de fel lehet sorolni további sikeres példákat a politikatudomány (Joe Sacco: *Palestine*, Rutu Modan: *Exit Wounds*) és történettudomány (Howard Zinn: *A People's History of American Empire*) terén is. A graphic novelek a bennük foglalt tartalmak tudományos, üzleti és művészeti értékeket, filozófiákat és elméleteket is képesek reprezentálni, melyek bizonyíthatják kiérdemelt helyüket a szakkönyvtárak polcain is.¹⁵

1.2.3 A célközönség meghatározása

A graphic novel társadalmi státusza az utóbbi két évtized folyamán jelentős változásokon ment keresztül. A sajátos formátumnak köszönhetően a képregényes kiadványok az érettebb olvasók körében is közkedveltté válhattak,¹⁶ a 2000-es évekre pedig az

új műfaj képes volt bizonyítani alkalmasságát irodalmi értékű történetek megformálására is. A graphic novelek nemcsak felnőtteknek szánt témaköröket, de valós társadalmi problémákat is feldolgoztak. Amint egyre több és több graphic novel jelent meg a képregénypiacon, úgy a hagyományos könyvkiadók is forgalmazni kezdték őket.¹⁷

Egy könyvtári gyűjtemény célszerű felépítéséhez bizonyos fokig a kiadványok tartalmával is meg kell ismerkedni, hogy eldönthetővé váljon, hogy az adott tartalom milyen csoportnak szól inkább, illetve melyik csoport számára lenne értelmezhetőbb.¹⁸ Az új médium népszerűsítésének nehézségei ellenére a könyvtárosi hivatásban mindig adódik lehetőség új ötletek kipróbálására, az olvasóktól érkező visszajelzések pedig hasznosak lehetnek a gyűjtemény építése során. Egy ezzel kapcsolatos tanulmány szerzője kifejtette, hogy azok a könyvtárosok, akiknek mélyebb rálátásuk van a graphic novelekre, hatékonyabban tudják a bennük rejlő értékeket az olvasók felé közvetíteni. A viszonylag még újdonságnak számító médium értékeinek hangsúlyozása jelentős hatással lehet a könyvtár látogatóinak érdeklődésére is.¹⁹

Az egyes célcsoportoknak szánt művek meghatározása során felmerült az a gondolat is, hogy a szóban forgó célközönség számára alkalmas kiadványok kiválasztásában a kiadók segítségét kérjük.²⁰ Egy másik probléma annak eldöntése, hogy a kiadvány mely korosztálynak ajánlott. Nehéz például kiválogatni, melyek a fiataloknak és serdülőknek szánt címek.²¹ Egyes szakértők szerint a graphic novelt azért nem lehet egyértelműen az ifjúsági és serdülőknek szánt olvasmányok közé helyezni, mert azok tartalma sok esetben felnőtteknek szánt témákat is érint.²²

Keith DeCandido, a graphic novelek könyvtári elhelyezéséről írt cikkeiben a kiadványtípus legjellemzőbb korosztályának a 20 éven felülieket találta.²³

2 A képregényeket érintő kérdések a könyvtárak gyakorlati életében

2.1 A képregények könyvtári nyilvántartása

A képregények könyvtári gyűjteményben való kezelése még ma is felvet többféle problémát. A felmerült kérdéseket annak tulajdonítják, hogy a képregény több műfaj jellemzőit is hordozza, ezért katalo-

gizálásuk és a tematikákban való elhelyezésük osztályozási és gyakorlati szinten sem bizonyult egyszerű feladatnak. A képregény egy olyan médiumként jelentkezett, amely számos, eddig nem látott feladat megoldását kívánta meg a könyvtáraktól.

A képregény műfaji kevertsége szükségessé tette, hogy az eddigi bevált és gondosan felépített könyvtári rendszerező eljárásokat rugalmasabban kezeljék, némely esetben azok újraszervezését is felvetették, tekintve, hogy az új médiumból álló gyűjtemények immár hosszabb távon és magasabb színvonalat képviselve kapnak helyet a könyvtárak állományában.

2.2 A képregények megjelenése a könyvtári gyűjteményekben

Randall W. Scott, a Michigan State University Library katalógizáló könyvtárosa az 1970-es évektől kezdett el foglalkozni a gondolattal, hogy a könyvtári feldolgozás és tartalomfeltárás jó módszer lehet a képregény műfajának megértéséhez. Négy év alatt 74 000 katalóguscédulát készített képregényekről, és egyre inkább úgy találta, hogy érdemes foglalkozni ezzel a dokumentumtípussal. A képregények katalógizálását mindennapi katalógizálási feladatai mellett végezte, és egy idő után a könyvtárat látogató kutatók, szakemberek is felfedezték a képregényes polcokat, később már cikkek is megjelentek a könyvtár új szekciójáról. El kellett telnie bizonyos időnek ahhoz, hogy a könyvtári vezetés is értékelje az újonnan kialakított gyűjteményt.²⁴ Scott 1990-ben adta ki a *Comics Librarianship, A Handbook* című munkáját, amely a legelső képregényekkel foglalkozó könyvtártudományi szakirodalomként látott napvilágot. Könyvében leírja, hogy milyen tapasztalatokat szerzett a képregények katalógizálása során, hogyan lehet azokat a leghatékonyabban a gyűjtemény részévé tenni, rendszerezni, és hogy milyen teendői vannak az ilyen gyűjtemények könyvtárosainak, hogy munkájuk eredményes legyen.²⁵

2.3 Kiválasztás és beszerzés

Miután a könyvtárak meggyőződtek arról, hogy a képregény műfajának megvan a helye és haszna a könyvtári gyűjteményekben, következő lépésként a képregények gyűjteménybe szervezésére kezdtek összpontosítani, melynek kapcsán már több

szak- és ajánló irodalom is jelent meg az 1990-es évektől kezdve. *Will Eisner (Comics and Sequential Art)* és *Scott McCloud (Understanding Comics)* munkája szintén ösztönzően hatott a könyvtárosokra, abban a tekintetben, hogy hogyan bővítsék ki állományukat képregényes kiadványokkal.²⁶

A szakirodalom első lépésként a legtöbb esetben a képregényekkel – azon belül is a népszerűbbekkel – való megismerkedést javasolta azoknak a könyvtárosoknak, akiknek esetleg még nem volt dolga képregényekkel, mivel a megismerkedési fázis egy új médiummal elengedhetetlen lépés a gyűjtemény szervezése során. Második lépésként szakirodalom szerint érdemes felkeresni a könyvtárhoz közel eső képregény-üzleteket és könyvesboltokat, ahol a piaci forgalomban levő példányok közvetlenül elérhetők, továbbá érdemes kapcsolatokat is kialakítani az üzletekkel a példányok beszerzése érdekében. A szerzők külön felhívják a figyelmet arra is, hogy a képregények manapság már szinte minden korosztály számára érdekesek lehetnek, tehát a beszerzés előtt érdemes meghatározni egy célközönséget, és ennek megfelelően választani.²⁷

Más, szintén a beszerzés témájával foglalkozó szakirodalmi források is a helyi képregény-üzletek meglátogatását javasolják, mint első és biztos lépést. A képregény kiadványok beszerzésével kapcsolatosan is kialakultak már bevált módszerek. Könyvtári szervezetek például már éves listákat készítettek könyvtárak és iskolák számára, melyekben a legjobbnak tekintett graphic noveleket sorolták fel, bibliográfiákat készítettek, melyeket évente frissítettek.²⁸ A graphic novelekkel való megismerkedést megkönnyíti az a tény is, hogy manapság már a hagyományos könyvkiadók üzleteiben is megtalálhatók ezek a kiadványok. Viszont a gyűjteményépítés során többen is felhívták a figyelmet arra, hogy valóban használható példányok kerüljenek a könyvtári gyűjteménybe, melyek illeszkednek a gyűjtőkörbe, és amelyek számíthatnak olvasói érdeklődésre.²⁹

2.4 Gyűjteménybe integrálás és elhelyezési problémák

Randall W. Scott munkájáról húsz év távlatában bebizonyosodott, hogy a benne foglalt alap gondolatokat ma is sikerrel alkalmazzák a könyvtárak a képregények gyűjteménybe szervezésekor.³⁰ Írásában több részletre is kitér, például, hogy a képregénye-

ket inkább borítóval kifelé érdemes elhelyezni a polcon, hogy az olvasók biztosan megtalálják, amit keresnek, valamint javasolja írásba foglalni a képregényekre vonatkozó gyűjtőköri szempontokat.³¹

A tapasztalatok szerint a legtöbb olvasó a graphic noveleket különálló műfajnak tekinti, ezért külön gyűjteményként is kezdi el keresni őket.³² A graphic novelek gyűjteménybe szervezése kapcsán felmerült egy fontos kérdés: hol érdemes őket elhelyezni? A megfelelő válaszok megtalálása több tényezőtől is függ. Az elhelyezés során több gyűjteményrész is felmerült már, mint a például a tinédzser szekció, az ifjúsági irodalom, vagy a felnőtt szekció, tehát lényeges megközelítésként jelent meg az ajánlott korosztályok meghatározása. Mindemellett azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy ami működőképes egy könyvtárban, nem tud garantáltan az lenni más könyvtárakban is.³³

A kiadványok elhelyezésében további két szempont is felmerült, amely újabb mérlegelést követel: az olvasói igények figyelembevétele mellett érdemes a helyválasztásról az olvasói tapasztalatokról kapott visszajelzések alapján dönten, míg a gyűjteményszervezés technikai oldala felől a Library of Congress a fő iránymutató. A közkönyvtárak munkatársai részéről érezhetővé váltak az igények arra, hogy ez előbbi irányelvek között rugalmasan történhessen az átjárás.³⁴

A graphic novel egy olyan képregényformátum, amely több kiadási formát és történeti műfajt is átível. Sokan vannak, akik inkább az egy közös helyre sorolásukat látják célravezetőnek, mert így az olvasók könnyebben megtalálják őket és az újdonságokat is célirányosan tudják felkutatni, így elkerülhető, hogy a katalógusban böngészve kelljen rálelniük a gyűjtemények polcain rejtőző példányokra. Tehát ha a képregényeket így, és nem témájuk szerint helyezik el, akkor azzal időt és energiát spórolhatnának az olvasók számára.³⁵ A katalogizáló könyvtárosok ilyen esetben gyakran a meglévő katalogizálási szabályzatokhoz fordulnak támpontként. A graphic novelek a gyűjteményszervezés tekintetében az egyik legnagyobb kihívást jelentik a hagyományos gyűjtemény modellek számára. Az egykor átmenetinek hitt, és mostanra már egyre növekvő jelenlétük a könyvtárakban hosszú távú megoldásokat követel az elhelyezés és a visszakereshetőség tekintetében.³⁶

2.5 A formai feltárás nehézségei

A graphic novelekkel kapcsolatos másik probléma a katalogizálás terén a szerzők és a közreműködők világos szétválasztásában jelentkezett. Ez abból a szempontból is fontos, hogy az olvasók mely azonosító elemek alapján fogják a dokumentumokat keresni.

A rendezési eljárások tekintetében is meg lehet különböztetni többféle irányt. A szerző szerinti rendezés felvetett további nehézségeket a könyvtárosoknak, ugyanis számos sorozatba tartozó graphic novelnek több szerzője és adott esetben több kiadója is lehet. A cím szerinti rendezés során a borítókön szereplő sorozati cím és a főcím különválasztásában jelentkeztek nehézségek, sok esetben felismerésük sem jelent könnyű feladatot. A graphic novelek és képregények borítóinak kialakítása és a kiadási adatok feltüntetése élesen eltér a hagyományos dokumentumokétól. Az egyik legkézenfekvőbb megoldást ezért abban látták, hogy először a sorozati címek alapján történjék a rendezés, majd a sorozatokon belül az önálló kiadványok cím szerinti rendezése. Néhány könyvtárnál bevált módszernek bizonyult a kiadók (DC, Marvel) vagy éppen a főszereplők (X-Men) szerinti csoportosítás.³⁷ A könyvtárosok egy időben monografikus sorozatként is sorolták be a képregényeket. A katalogizálási problémák közé tartoznak olyan tényezők is, mint a többes szerzőség, ahol a rajzolás fázisok alkotóit is egytől egyig feltüntetik.³⁸ Egy másik javaslat a katalogizálásban történő leírás adatainak kibővítésére irányult, miszerint a leírás során külön fel lehetne tüntetni például a kiadásban megváltozott adatokat, ugyanis előfordul, hogy egy-egy sorozatot átvesz egy másik kiadó, hogy az folytathassa annak kiadását.³⁹

2.6 Az osztályozás kérdése

A képregények osztályozása kapcsán is számos kérdés merült már fel, és könyvtári kezelésükben is a legtöbb problémát a katalogizálás területén fedezték fel.⁴⁰ A katalogizálás során felmerült a kérdés, hogy melyik jelzet alá a legérdemesebb a képregényt, mint médiumot besorolni. A Dewey-féle tizedes osztályozás szerint közmegegyezés alapján a 741-es jelzet a legalkalmasabb beosztás, mert például a graphic novel egyrészt fikcionális, másrészt képregény formátumú. Azonban a

non-fiction (vagyis nem narratív) graphic novelekre való tekintettel még itt is találhatók sarkalatos pontok a besorolásban. A non-fiction graphic noveleket leginkább tartalmuk vagy narratív tulajdonságaik alapján szokták besorolni, mint például a *Persepolis* mint életrajzi művet, vagy a *Maust* mint memoárt.⁴¹ Mindenesetre a graphic novelek besorolásának egyik biztos pontja, hogy a Dewey-féle osztályozás alapján a 741-es jelzethez tartozó, a képregényekkel és a rajzfilmekkel foglalkozó irodalmak közé kerüljenek.⁴²

A katalogizálás gyakorlata könyvtáranként változó, és máig szakmai viták tárgyát képezi az ideális osztályozó rendszer kiválasztása. A különféle gyakorlati megoldások alkalmazása különösen igaz a graphic novelek esetében. Már több katalogizálási kísérlet folytán bebizonyosodott, hogy a graphic novel gyűjteményeket a hagyományos eljárásokkal nem lehet kielégítően osztályozni. A tapasztalatok arra ösztönzik a könyvtárosokat, hogy találjanak az eddigi gyakorlattól eltérő alternatívákat a graphic novel gyűjtemények osztályozásának sikerességéhez. A katalogizálási gyakorlatban eddig a Dewey-féle osztályozáson belül a 741.5-ös jelzetet fogadták el a graphic novelek általános besorolásához. Eleinte úgy gondolták, hogy ez a médium egyértelműen a fikciók közé fog tartozni, akárcsak a képregények, azonban a non-fiction graphic novelek megjelenése hamar megkérdőjelezte a graphic novelek eddigi besorolását. A katalogizálók ebből kifolyólag felvetették, hogy ne válasszák-e külön a non-fiction graphic noveleket a fiction formátumoktól, viszont ennek következtében a besorolásuk alapjait is újra kellene gondolniuk. Maradjon-e a fiction és non-fiction a 741.5-ös jelzet alatt, vagy inkább témakör alapján válasszák szét őket? Az eredmény végül az lett, hogy egy új kategória kidolgozása helyett továbbra is a mostani jelzetszám alatt tartják őket. Azonban számos könyvtár témakör szerint határozta meg graphic novel gyűjteményük példányainak helyét, ami azt eredményezte, hogy a fiction graphic novelek egybe lettek gyűjtve, míg a non-fiction graphic formátumok témaköreik szerint kerültek a könyvtári gyűjtemény más szakcsoportjaiba. Ennek kapcsán viszont az a probléma jelentkezett, hogy az azonos műfajhoz tartozó kiadványokat elválasztották egymástól. Mindezen problémák

áthidalásához egy olyan lehetséges megoldás is felmerült, hogy először formátum, majd témakör szerint történjen a példányok helyének kiválasztása.⁴³ A graphic novelek úgynevezett szubszánerkénti jellemzéséről már esett szó korábban, miszerint a graphic novelek hasonlóságot mutatnak számos történeti és nem-történeti műfajjal is, tehát katalogizálásuk során szükségszerű szem előtt tartani e tulajdonságukat.⁴⁴

2.7 Egyéni kiadványok, avagy sorozatok szerinti rendezés

Tekintve, hogy a graphic novelek formátuma általában a könyvekéhez hasonló, felmerült már ezzel kapcsolatban, hogy ne gyűjtsék-e a képregényeket is sorozatonként egybekötve. Ilyen esetekben még azt is el kell dönteni, hogy a Cutter-szám a szerző vagy a sorozat neve alapján legyen-e kiválasztva. A graphic novelek tehát a megfelelő Cutter-számok kiválasztása tekintetében is kihívást jelentettek a katalogizálóknak. Többek között az is problémát okozott, hogy míg a regényekből kialakított sorozatoknál kiadónként más-más sorozati nevet használnak, addig a graphic noveleknél több kiadó is alkalmazza ugyanazt a sorozati címet, vagy az a jelenség, hogy ha egy új kiadó átveszi egy másik kiadótól a sorozatot, ugyanazon a címen folytatja annak kiadását. Ennek hátterében az a magyarázat állhat, hogy a graphic novel szerzőinek fontosabb, hogy alkotásuk melyik kiadóhoz tartozik, semmint, hogy milyen sorozathoz. A fiataloknak készült sorozatok külön polcon való elhelyezése ma egyfajta trendként jelentkezik a közkönyvtáraknál, azonban a sorozatokat érintő problémák egyik fő okozója a legtöbb esetben az uniformitás hiánya szokott lenni, melynek következtében különféle kivételes eljárások bevezetését kell a könyvtárosoknak alkalmazniuk, és ugyanez érvényesülni látszik a graphic novelek és képregények sorozat szerinti rendezése terén is.⁴⁵

3. Egy újkeletű kutatási terület: a Comic Studies

A képregény kezdetektől fogva nemcsak az átlagolvasók, de a szakemberek és kutatók érdeklődését is felkeltette, főleg azokat, akik a képregény médiumával rokon területeken végeznek kutatásokat, mint például a médiatudomány, filmtudomány, irodalom- és művészettudomány. A képregények-

kel kapcsolatos, kezdetben az említett szakterületekre kivetített vizsgálatok végül odáig vezettek, hogy a képregényt, mint egy új és önálló médiumot kezdték el tanulmányozni, és a médium önállóságával fokozatosan kialakult annak önálló tudományterülete is, melynek tudományosságáról, de főleg önállóságáról is jelenleg még megoszlanak a vélemények. Mindenesetre a képregény számos esetben volt már tudományos vizsgálatok és kutatások tárgya, melynek köszönhetően a képregényről immár jelentős mennyiségű szakirodalom áll rendelkezésre.

3.1 A tudományterület kialakulása

A képregényt több diszciplína is felfedezte már magának, mielőtt létrejött volna egy külön csak rá fókuszáló tudományterület. A korai vizsgálódásokban a kutatók elsősorban a párhuzamokat keresték saját szakterületükkel, és saját meglévő elméleteiket próbálták érvényesíteni a még felfedezetlen új tudományterületre. A képregényt korábban más médiumok, művészetek „esetlen kistestvéreként” is jellemezték már. Habár az akkori kezdetleges vizsgálódások sokat tettek azért, hogy a képregényt ne csak igaztalan állítások övezzék, és hogy azoknak egyedi tulajdonságait felmutassák, az előítéletek légköre még jó ideig így sem tűnt el teljesen. Az irodalomtudomány ugyancsak negatívan vélekedett a képregényekről saját műfajával összehasonlítva, miszerint a képregények a prózai elbeszélések lebutított, mindenki számára értelmezhető változatai. A filmtudomány azonban már viszonylag korán felismerte a képregény műfaji önállóságát és felfedezte párhuzamait a filmművészet technikáival is.

A későbbiekben a képregények tudományos elismerésével párhuzamosan kezdtek megjelenni annak kutatói is. Megjelentek a képregénytörténészek és képregényszakemberek, így folyamatosan kialakult a Comic Studies, mint tudományterület, melyet a művészettörténet, az irodalomtudomány és a filmművészet közös metszeteként is jellemezték már. Az új kutatási terület a legnagyobb képregény-hagyománnyal rendelkező országokban alakult ki először (USA, Franciaország, Japán), de számos más, a tudományos életen kívül megjelent kiadvány is hatással volt a Comic Studies tudományára (*Scott McCloud: A képregény mestersége, A képregény felfedezése, Will Eisner: Comics & Sequential Art*).⁴⁶

Az első tudományos kutatásokat először pedagógusok, pszichológusok és kommunikációs szakemberek végezték el, mikor még a képregényekkel mint társadalmi problémával foglalkoztak.⁴⁷ Európában a 20. század közepén még egészen újszerű tevékenység volt a képregény műfajának vizsgálata, ezzel szemben Amerikában már létrejött egy ezzel kapcsolatos tanulmányanyag a képregények hatásairól a társadalomra. A televízió és filmek után a képregényeknek volt a legnagyobb közönségük Amerikában. A kezdeti időkben az első képregényes felmérések többek közt arra is fényt derítettek, hogy az újságot olvasók közel 70%-ánál a képregények iránti megnövekedett érdeklődés volt tapasztalható, valamint, hogy a hírlapokat sok esetben a képregények miatt vásárolták meg. Ezek az eredmények pedig arra ösztönöztek amerikai kutatókat, hogy kiderítsék a képregények hirtelen népszerűségének okait és hatását az amerikaiak gondolkodására.⁴⁸

A Comic Studies tárgykörével kapcsolatban Randall W. Scott szakmai véleményét is kikérték egy interjúban. Arra a kérdésre, miszerint mennyiben fogja az európai és ázsiai képregénykultúra befolyásolni az Amerikában kialakult Comic Studies kutatási területét a katalógizálás terén, azt felelte, hogy az európai képregénykultúra már az amerikai előtt virágzásnak indult, és már jóval korábban foglalkozni kezdtek vele tudományos szinten is, még mielőtt Amerikában kialakult volna a Comic Studies. Elmondása szerint ő maga is meglepődött, hogy a képregény kultúrája globálisan mennyivel nagyobb, mint azt korábban gondolta volna, továbbá úgy vette észre, hogy az amerikai képregénykutatók sokáig mindössze a szuperhős képregényekre koncentráltak. Randall W. Scott úgy gondolta, hogy a valódi képregénykutatásnak nemzetközi szinten kell történnie, és azt javasolta a kutatók számára, hogy érdemes lenne európai képregényeket is tanulmányozniuk, mert sokuk Amerikára jellemző kulturális vonatkozásokkal is rendelkezik. *Frederick Wertham: Seduction of the Innocent* című munkáját szakirodalmi szempontból abszurdnak találta, de egyetértett vele annyiban, hogy akik érdeklődnek a képregények iránt, ne csak képregényeket olvassanak, és természetesen elkészített róla egy indexet is, mert a tartalomtól eltekintve ez az első szakirodalom, amely a képregényekkel foglalkozik.⁴⁹

3.2 Kutatói szervezetek és publikációk

Az alakulóban lévő tudományterületen belül számos tudományos szintű publikáció foglalkozott már a képregény médiumával. A legkorábbi, képregényekről készült disszertációkat ma meg lehet találni a comicsresearch.org weboldalon is, mint például *Florence Heisler* tanulmánya 1944-ből, amelyben a képregények, rádióadások és filmek befolyása alatt lévő gyermekek tanulási teljesítményét mérte fel. Az archívum tartalmaz publikációkat az 1950-es évekből is, köztük talán a leghíresebb, *Frederick Wertham* írása is megtalálható köztük. Az ebben a korszakban készült publikációk legtöbbször a képregények fiatalokúakra gyakorolt hatását vette vizsgálat alá. Ugyanakkor a negatív hatásokat kutató publikációk mellett megszólaltak rajzfilmes szakemberek is, akik a képregény rajzfilmes jellegéből kiindulva képesek voltak felállítani egy történelmi előzményt a műfaj számára, de meg lehet említeni azokat a szakértőket és egyben képregényművészeket is, akik pedig a kiadványtípusnak tulajdonosságairól publikálták szakmunkáikat, például Will Eisner, Scott McCloud.⁵⁰

A közelmúlt tudományos publikációi közül például az *Oxford Handbook of Comic Studies* új tudományágként képviseli a még alakulóban lévő kutatási területet.⁵¹ Az 1970-es években jelentős mennyiségű, képregényeket tárgyaló tudományos ismeretterjesztő mű készült el. Köztük az egyik legjelentősebb, Will Eisner írása (*Comic Books in the Library*), amely tovább erősítette a képregények pozitív megítélését a könyvtárosok körében. Könyvében a képregények oktatásban való felhasználását tárgyalta, valamint felhívta a figyelmet arra, hogy a képregényeknek ott lenne a helyük az iskolai könyvtárak polcain.⁵²

Az önálló képregénykutatás intézményesülését az utóbbi időben egyre több nemzetközi szakfolyóirat megjelenése is alátámasztotta, mint az *International Journal of Comic Art*, az *Image Text*, a *Mechademia*, a *European Comic Art*, a *Manga 10000 Images*, a *Studies in Comics*, a *Journal of Graphic Novels and Comics*, a *Sequential Art Narrative in Education*, vagy a *Scandinavian Journal of Comic Art*.

A világ képregényközpontjain kívül is (angol-amerikai, frankofón, japán hagyományos képregényipari központok) szerveződik jelenleg a képregénykutatás, mint Németország (*Gesellschaft für Comicfor-*

schung), Csehország (*Centrum pro studia komiksu*), vagy Skandinávia (*Fredrik Strömberg: Comic Art Propaganda, A Graphic History*), de Magyarországon is fellelhetők olyan lapok, amelyek ilyen irányú kutatásokkal is foglalkoznak (*Korunk, Szépirodalmi Figyelő*). A Szépirodalmi Figyelő volt például egyik szervezője az első magyar Comics Studies konferenciának tekinthető tudományos tanácskozásnak is, amely 2016-ban zajlott *Tendenciák a kortárs magyar képregényben és képregénykutatásban* címmel.⁵³ A képregénykutatásnak már több konferenciát is rendeztek az utóbbi években (Comic Arts Conference, International Comic Arts Forum), melyeket leginkább a kutatók összefogásából létrejött szervezetek rendeztek meg.⁵⁴

3.3 A diszciplinaritás kérdése

Ha a Comic Studies valóban önálló tudományterületté kezd kifejlődni, akkor felmerül a kérdés, hogy melyik nagyobb tudományterülethez lehetne sorolni? A humántudományokba való beillesztése egyértelmű választásnak tűnik, a kutatások jellegéből kiindulva viszont ezen belül be lehetne sorolni a nyelvészetbe, az irodalom és történelem tudományterületeibe is.⁵⁵ A képregénykutatás terén tapasztalt publikációk látványos megnövekedése arra engedi a kutatókat következtetni, hogy ez a kutatási terület

kezdi egy külön területté, külön diszciplinává kinőni magát, azonban annak konkrét kutatási szegmensei és eljárásai még ma sem teljesen egyértelműek.

A 2013-as International Comic Arts Forum arról érvelt, hogy ez a kutatási terület egy külön humán tudományág, nem pedig egy több kutatási ág közötti terület, ebből kifolyólag diszciplinának nevezték meg. Ugyanakkor felmerült a kérdés, hogy ha ez a kutatási terület valóban egy önálló diszciplína, akkor a tudományoknak ez az új hajtása milyen múltbeli gyökerekkel bír, hová vezethető vissza?⁵⁶ A Comic Studies diszciplinaritását akár a róla folytatott, számos kutató által végzett, immár nemzetközi szintű tevékenység is alá tudja ezt támasztani.

Napjainkra külön vizsgálódási területet képez a képregények tanulmányozási módszereinek feltérképezése is, amibe beletartoznak mindazok a megközelítések, amelyeket immár tudományos szinten is gyakorolnak a képregények kutatói.⁵⁷ A kutatási irányok és kutatók céljainak egybevetésével arra a következtetésre lehet jutni, hogy a kutatások mind egy irányba mutatnak, maguk a kutatási módszerek is hasonlóak. Azonban még a hasonlóságok ellenére is számolni kell a különféle kutatási hátterekkel, tradíciókkal és maguknak a kutatásoknak a céljaival is, mely szempontok viszont szerteágazóvá teszik ezt az új és még fejlődés alatt álló tudományágat.⁵⁸

Irodalom

- DANITÉ, Milda: Graphic Novels: A New Literary Genre in the English-Speaking World. In: *Literatura*, 2009. 51. évf. 4. sz. pp. 101-113. ISSN 0258-0802
- DUNAI Tamás: A képregény, mint médium. In: *Szépirodalmi Figyelő*, 2013. 12. évf. 4. sz. pp. 27-34. ISSN 1585-3829
- GELLÉRT Endre: A képregény története. Budapest, Tömegkommunikációs Kutató Központ. 1975. 158 p.
- MAKSA Gyula: Képregények kultúrák közti áramlatokban. Erdélyi Múzeum Egyesület. 2014. 154 p. ISBN 9786067390780
- PALKOVICS Brigitta Éva: Képtelen Képregénytörténet. In: *Magyar Könyvszemle*, 2018. 134. évf. 4. sz. pp. 444-456. ISSN 0025-0171
- PINKLEY, Janet – CASEY, Kaela: Graphic Novels: A Brief History and Overview for Library Managers. In: *Library Readership and Management*, 2013. 27. évf. 3. sz. pp. 1-8. ISSN 1945-8851 <https://pdfs.semanticscholar.org/pdf> [Utolsó ellenőrzés: 2020.03.23.]
- RAY, Sara Dianne: Developing Comic Book and Graphic Novel Collections in Libraries. Master's Thesis, University of Tennessee, 2010. 239 p. <https://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi> [Utolsó ellenőrzés: 2020.03.23.]
- RUBOVSKY Kálmán: A képregény. Budapest, Gondolat Kiadó. 1989. 364 p.
- TIEMENSMA, Leoné: Visual Literacy: to Comics or not to Comics? Promoting Literacy Using Comics. World Library and Information Congress: 75th IFLA General Conference and Council. 2009. <https://www.ifla.org/past-wlic/2009/94-tiemensma-en.pdf> [Utolsó ellenőrzés: 2020.03.23.]
- WEINER, Robert G.: Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 288 p. ISBN 9780786443024
- WILKINS, Daniell: Graphic Novels and Comics in Libraries. In: *Indiana Libraries*, 2004. 23. évf. 2. sz. pp. 17-18.
- WOO, Benjamin: What Kind of Studies is Comics Studies, In: Frederick Luis Aldama (szerk.): *The Oxford Handbook of Comic Book Studies*. Oxford, Oxford University Press, 2019. ISBN 9780190917944. DOI [10.1093/oxfordhb/9780190917944.001.0001](https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190917944.001.0001)
- ZSILKA Tibor: A képregény, mint műfaj. In: *Jelkép*, 1986. 7. évf. 2. sz. pp. 83-87. ISSN 0209-584X

Hivatkozások

1. NYBERG, Amy Kiste: How Libraries Learned to Love the Graphic Novel. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 27-28.
2. PALKOVICS Brigitta Éva: Képtelen Képregénytörténet. In: *Magyar Könyvszemle*, 2018. 134. évf. 4. sz. 446.
3. PALKOVICS Brigitta Éva: Képtelen Képregénytörténet. In: *Magyar Könyvszemle*, 2018. 134. évf. 4. sz. 447.
4. PALKOVICS Brigitta Éva: Képtelen Képregénytörténet. In: *Magyar Könyvszemle*, 2018. 134. évf. 4. sz. 445.
5. PALKOVICS Brigitta Éva: Képtelen Képregénytörténet. In: *Magyar Könyvszemle*, 2018. 134. évf. 4. sz. 451.
6. A tanulmány során a képregény és a graphic novel kifejezést felváltva használom. A graphic novel (vagyis a képregényes formátumú könyv) egy kisebb halmazként kezelendő a képregény, mint gyűjtőfogalom nagyobb halmazán belül.
7. PINKLEY, Janet – CASEY, Kaela: *Graphic Novels: A Brief History and Overview for Library Managers*. In: *Library Readership and Management*, 2013. 27. évf. 3. sz. 1.
8. PINKLEY, Janet – CASEY, Kaela: *Graphic Novels: A Brief History and Overview for Library Managers*. In: *Library Readership and Management*, 2013. 27. évf. 3. sz. 4.
9. BOYER, Ruth: *Graphic Novels and the Untapped Audience*. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 141.
10. PALKOVICS Brigitta Éva: Képtelen Képregénytörténet. In: *Magyar Könyvszemle*, 2018. 134. évf. 4. sz. 455.
11. RUBOVSKY Kálmán – A képregény 333.
12. ZSILKA Tibor: A képregény, mint műfaj. In: *Jelkép*, 1986. 7. évf. 2. sz. 85.
13. NYBERG, Amy Kiste: How Libraries Learned to Love the Graphic Novel. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 34.
14. TIEMENSMA, Leoné: Visual Literacy: to Comics or not to Comics? Promoting Literacy Using Comics. *World Library and Information Congress: 75th IFLA General Conference and Council*. 2009. 7-8.
15. PINKLEY, Janet – CASEY, Kaela: *Graphic Novels: A Brief History and Overview for Library Managers*. In: *Library Readership and Management*, 2013. 27. évf. 3. sz. 7-8.
16. DANITÉ, Milda: *Graphic Novels: A New Literary Genre in the English-Speaking World*. In: *Literatura*, 2009. 51. évf. 4. sz. 101.
17. HAMMOND, Heidi K.: The Development of a School Library Graphic Novel Collection. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 41-42.
18. HARTMAN, Amy: *Creative Shelving: Placement in Library Collections*. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 55.
19. BOYER, Ruth: *Graphic Novels and the Untapped Audience*. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 143-144.
20. TARULLI, Laurel: *Cataloging and Problems with Dewey: Creativity, Collaboration and Compromise*. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 218.
21. RAY, Sara Dianne: *Developing Comic Book and Graphic Novel Collections in Libraries*. Master's Thesis, University of Tennessee, 2010. 66.
22. BOYER, Ruth: *Graphic Novels and the Untapped Audience*. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 141.
23. RAY, Sara Dianne: *Developing Comic Book and Graphic Novel Collections in Libraries*. Master's Thesis, University of Tennessee, 2010. 30.
24. YANES, Nicholas– WEINER, Robert G.: Interview with Randall W. Scott. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 127.
25. PALKOVICS Brigitta Éva: Képtelen Képregénytörténet. In: *Magyar Könyvszemle*, 2018. 134. évf. 4. sz. 454.
26. NYBERG, Amy Kiste: How Libraries Learned to Love the Graphic Novel. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 32.
27. WILKINS, Daniell: *Graphic Novels and Comics in Libraries*. In: *Indiana Libraries*, 2004. 23. évf. 2. sz. 18.
28. NYBERG, Amy Kiste: How Libraries Learned to Love the Graphic Novel. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 35.
29. COLOMB, Liorah Anne: *So Many Options, So Little Money: Building a Selective Collection for the Academic Library*. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 105.
30. YANES, Nicholas– WEINER, Robert G.: Interview with Randall W. Scott. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 128.
31. WILKINS, Daniell: *Graphic Novels and Comics in Libraries*. In: *Indiana Libraries*, 2004. 23. évf. 2. sz. 17-18.
32. HARTMAN, Amy: *Creative Shelving: Placement in Library Collections*. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 59.
33. HARTMAN, Amy: *Creative Shelving: Placement in Library Collections*. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 52.
34. HARTMAN, Amy: *Creative Shelving: Placement in Library Collections*. In: WEINER, Robert G. (szerk.): *Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives*. McFarland, 2010. 55-56.

35. HARTMAN, Amy: Creative Shelving: Placement in Library Collections. In: WEINER, Robert G. (szerk.): Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 57.
36. TARULLI, Laurel: Cataloging and Problems with Dewey: Creativity, Collaboration and Compromise. In: WEINER, Robert G. (szerk.): Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 213.
37. HARTMAN, Amy: Creative Shelving: Placement in Library Collections. In: WEINER, Robert G. (szerk.): Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 59.
38. NYBERG, Amy Kiste: How Libraries Learned to Love the Graphic Novel. In: WEINER, Robert G. (szerk.): Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 36.
39. TARULLI, Laurel: Cataloging and Problems with Dewey: Creativity, Collaboration and Compromise. In: WEINER, Robert G. (szerk.): Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 218.
40. TARULLI, Laurel: Cataloging and Problems with Dewey: Creativity, Collaboration and Compromise. In: WEINER, Robert G. (szerk.): Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 213.
41. HARTMAN, Amy: Creative Shelving: Placement in Library Collections. In: WEINER, Robert G. (szerk.): Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 57.
42. NYBERG, Amy Kiste: How Libraries Learned to Love the Graphic Novel. In: WEINER, Robert G. (szerk.): Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 36.
43. TARULLI, Laurel: Cataloging and Problems with Dewey: Creativity, Collaboration and Compromise. In: WEINER, Robert G. (szerk.): Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 214-215.
44. PINKLEY, Janet – CASEY, Kaela: Graphic Novels: A Brief History and Overview for Library Managers. In: Library Readership and Management, 2013. 27. évf. 3. sz. 4.
45. TARULLI, Laurel: Cataloging and Problems with Dewey: Creativity, Collaboration and Compromise. In: WEINER, Robert G. (szerk.): Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 216.
46. DUNAI Tamás: Képregény: kép és regény? In: Studia Litteraria, 2013. 4. évf. 1-2. sz. 110-114.
47. WOO, Benjamin: What Kind of Studies is Comics Studies, In: ALDAMA, Frederick Luis (szerk.): The Oxford Handbook of Comic Book Studies. Oxford, Oxford University Press, 2019. 3.
48. GELLÉRT Endre: A képregény története. Budapest, Tömegkommunikációs Kutató Központ. 1975. 85-86.
49. YANES, Nicholas– WEINER, Robert G.: Interview with Randall W. Scott. In: WEINER, Robert G. (szerk.): Graphic Novels and Comics in Libraries and Archives. McFarland, 2010. 128.
50. WOO, Benjamin: What Kind of Studies is Comics Studies, In: ALDAMA, Frederick Luis (szerk.): The Oxford Handbook of Comic Book Studies. Oxford, Oxford University Press, 2019. 3.
51. WOO, Benjamin: What Kind of Studies is Comics Studies, In: ALDAMA, Frederick Luis (szerk.): The Oxford Handbook of Comic Book Studies. Oxford, Oxford University Press, 2019. 2.
52. PALKOVICS Brigitta Éva: Képtelen Képregénytörténet. In: Magyar Könyvszemle, 2018. 134. évf. 4. sz. 451.
53. MAKSA Gyula: Képregények kultúrák közti áramlatokban. Erdélyi Múzeum Egyesület. 2014. 83-84.
54. WOO, Benjamin: What Kind of Studies is Comics Studies, In: ALDAMA, Frederick Luis (szerk.): The Oxford Handbook of Comic Book Studies. Oxford, Oxford University Press, 2019. 4.
55. WOO, Benjamin: What Kind of Studies is Comics Studies, In: ALDAMA, Frederick Luis (szerk.): The Oxford Handbook of Comic Book Studies. Oxford, Oxford University Press, 2019. 2.
56. WOO, Benjamin: What Kind of Studies is Comics Studies, In: ALDAMA, Frederick Luis (szerk.): The Oxford Handbook of Comic Book Studies. Oxford, Oxford University Press, 2019. 1.
57. WOO, Benjamin: What Kind of Studies is Comics Studies, In: ALDAMA, Frederick Luis (szerk.): The Oxford Handbook of Comic Book Studies. Oxford, Oxford University Press, 2019. 12.
58. WOO, Benjamin: What Kind of Studies is Comics Studies, In: ALDAMA, Frederick Luis (szerk.): The Oxford Handbook of Comic Book Studies. Oxford, Oxford University Press, 2019. 10.

Beérkezett: 2022. január 5.

Polyák Dávid

ELTE BTK informatikus könyvtáros BA 2021-ben végzett hallgatója,
Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Könyvtáros, Bod Péter könyvtár.
E-mail: polyakdavid@gmail.com

Disztópikus ifjúsági regények és olvasóik*

Szelestei Flóra

Tanulmányomban egy olyan kérdésre kerestem a választ két – nem reprezentatív – kutatáson keresztül, ami, mint aktívan olvasó embert mindig is érdekelt: vajon, ha egy könyvből készítettek filmes adaptációt, akkor a film nézői visszatérnek-e az eredeti műhöz, magához a könyvhöz? Vagy éppen fordítva a jellemzőbb: mindenképpen a könyv az első és csak utána jöhet a filmélmény? A filmes adaptációk hatása a könyvpiacon könyvtári (és egyben könyvtáros) szempontból is érdekelt: a kölcsönzési szokásokra vajon hatással van-e egy-egy könyv megfilmesítése? Dolgozatomban a vizsgált könyvek műfaját mutatom be röviden, majd kutatásaim módszerét és eredményeit ismertetem.

Tárgyszavak: olvasáskutatás, olvasási szokás, filmalkotáshoz kapcsolódó dokumentum, ifjúsági regény, utópia

Disztópia a kortárs ifjúsági irodalomban

„Reneszánszát éli, sőt talán soha nem látott népszerűséggel hódít a disztópia (antiutópia, aipótu) műfaja a gyermekirodalomban” – írja Gombos Péter. [1] A mai disztópikus regények többsége hagyományosan erősen építkezik az elődök munkáira. A fő motívumok megmaradnak, például a diktátor karaktere, a hatalom félelemkeltése, a polgárok uniformizálása, számokkal vagy kódokkal való jelölése. A mai disztópiákban azonban nagyon gyakran előfordul egy másik nagy motívum: a történetek posztapokaliptikus (világégés után maradt, szörnyű állapot) világban játszódnak. Ezekben a regényekben történt valami rossz, apokaliptikus állapot uralkodik a világban, ezért hozzák létre, találják ki az új, tökéletesnek tűnő társadalmat. A műfaj jellegzetességei továbbá: rádöbbenés arra, hogy eddig nem igazi, hanem hazug világban éltek, lázadás az elnyomás, a terror és az abszolút kontroll ellen.

De miért olyan népszerű ez a műfaj a mai fiatalok körében? „Amíg iskolás vagy, állandó megfigyelés alatt vagy: a menők azzal vannak elfoglalva, hogy

nézel ki, mit hordasz, szexelsz és drogozol-e, miközben a tanárok és a szüleid azt várják el, hogy a tanulásban mutass jó eredményeket. Hogy ki vagy, mit érzel, mit gondolsz, az viszont nem érdekel látszólag senkit. Jó kis alap ez a disztópia-életérzéshez” – írja Nagy Boldizsár. [2] A disztópia vonásai akár egy az egyben lefedik egy átlagos középiskolás mindennapi élményeit. „Az iskolai közösség valóságos viperafészek, ahová bedobtak a szülők. Azt mondják, ez életed legszebb korszaka, miközben neked brutális társadalmi hierarchiában kell megtalálnod a helyed: egy rémálom-szerű világban, ahol a gazdagok, a szépek és a sportolók diktálnak” – mondja Lois Lowry egyik interjújában. [3] A műfajban megjelenő igazságtalan, elnyomó diktátort azonosítani lehet egy tanárral, vagy akár a szülővel, a kollektív tudat jelenléte lehet az iskolai osztály, a diáktársak, akiknek nem tetszik, ha valaki máshogy gondolkodik, máshogy öltözködik, tehát ha „kilóg a sorból.” Ezekkel a motívumokkal egy mai gyerek könnyedén tud azonosulni. „[A] tinidisztópiáknak a titka: egyrészt hangot adnak a generáció elképesztő magárahagyatottság- és elnyomottságérzésének, másrészt megfogalmazzák azt a kétségbeesett aggodalmat, amit a jövőjük miatt éreznek, méghozzá azért, mert úgy látják, hogy valaki nagyon elszúrt már itt a rendszerben valamit.” [4]

* A szerzőnek a 35. Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció Könyvtártudományi Alszekciójában az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetének hallgatójaként a Magyar Könyvtárosok Egyesülete által díjazott pályamunkája alapján készült. Témavezető: Senkei-Kis Zoltán

A kutatásokról

A témával kapcsolatban két kutatást végeztem. Az első egy kérdőíves kutatás volt, amelynek során adott művek könyv- illetve filmváltozatával kapcsolatban tettem fel kérdéseket, a másodikban pedig közkönyvtárak kölcsönzési adatait vizsgáltam és az adatok alapján vontam le következtetéseket. Kutatásom célja az volt, hogy megvizsgáljam az emberek filmnézési és könyvolvasási szokásait. Mivel ez elég tág fogalom, leszűkítettem a vizsgált könyvek műfaját egy bizonyos műfajra. Műfajnak a disztópiát választottam, illetve ebből a körből is olyan könyveket, amelyekből készült filmes adaptáció.

Azt szerettem volna, ha a kérdőívem minél több emberhez eljut, ezért az online kérdőívet választottam és nem papíralapút. Ez jó döntésnek bizonyult, közel négyszázan válaszoltak az általam feltett kérdésekre. A kérdőíves kutatásban a következőket kérdeztem meg: a kitöltő nemét, életkorát, valamint, hogy ismeri-e a vizsgált műveket. Megkérdeztem még, hogy melyiket kedveli jobban, a könyvet vagy a filmet, illetve, hogy hány pontra értékelné egy ötfokozatú skálán a könyvet/filmet. Kérdés volt még az is, hogy az egyiket a másik hatására olvasta-e el, illetve nézte-e meg. A kérdőív végén lehetőség volt még írni önálló gondolatokat, illetve bármit hozzáfűzni a témához.

Második kutatásomhoz kapcsolódóan városi könyvtáraktól a következő kölcsönzési adatokat kértem el: hány példányuk van az adott könyvből, ezek hányszor voltak kölcsönözve, kellett-e újakat beszerezniük a nagy érdeklődésre való tekintettel, illetve, hogy az általam vizsgált könyvekről van-e bármilyen olvasói visszajelzésük.

Távolról, csak elektronikusan kommunikálni nagyobb városok könyvtárosaival komplikált volt, sok helyen a nyelvi különbségek miatt, sok helyen a COVID-19 vírus miatt. Végül 54 városnak sikerült írnom, ezek közül eddig a kért adatokat 18-an küldték vissza. Amikor könyvtárakat megkerestem, kiderült, hogy nagyon sok a vírus miatt éppen zárva tartott vagy jóval kevesebb munkatérővel dolgoztak, mint egy vírusmentes időszakban, így nem tudták nekem szolgáltatni a kért adatokat. A könyvtárosok mindenhol nagyon segítőkészek voltak és a legtöbben egyből válaszoltak a megkereséseimre is. Ahonnan nemleges válasz érkezett, ott igyekeztem ugyanabból a városból

keresni egy másik könyvtárat. Ez sokszor sikerült is, azonban például Londonból felhívták a figyelmet arra, hogy az összes közkönyvtár a városban be van zárva, így senki sem tud nekem segíteni. Sajnálatos módon sok helyről egyáltalán nem érkezett válasz. A kutatást az is megnehezítette, hogy egyes külföldi városoknak máshogy működik a könyvtári rendszere, mint ami a magyarországi gyakorlat. Milánóban például az összes közkönyvtár egy könyvtári rendszeren belül működik, így olyan könyvtárat nem találtam, ahol az összes általam vizsgált könyv meglenne, viszont segítettek abban, hogy összegyűjtötték rendszeren belül az adatokat, így elképesztő mennyiségű információ érkezett be hozzám. Ebben az esetben tehát nemcsak egy könyvtár adatai vannak meg, hanem a városban lévő ugyanazon a könyvtári rendszeren futó könyvtárak összes adatai. [5]

Amire számítottam a kutatás során és végül be is igazolódott, hogy nem mindegyik könyv van meg az összes könyvtárnak. Az általam vizsgált hat könyvről tehát nem mindenhol mérhető ugyanakkora mennyiségű anyag, hiszen habár 18-an küldtek vissza adatot, van olyan könyv, ami nem szerepel az összes könyvtár állományában. Nehézség volt az is, hogy több könyvtár éppen fejlesztés alatt áll, így a könyvtári rendszerük nem volt alkalmas arra, hogy teljes adatokat adjanak, vagy éppen fordítva, csak egy-két éve álltak át olyan rendszerre, ahonnan az adatok lekérhetőek, így nekem azok már nem relevánsak. Több könyvtárnál is előfordult, hogy az adatokat úgy küldték vissza, hogy a kölcsönzési számok nem voltak évre lebontva. Sajnos ezzel nehezebb volt dolgozni, nem lehetett több szempontból vizsgálni az adatokat. Külföldi és magyar városok könyvtáraitól egyaránt kértem adatokat, egyrészt összehasonlíthatóságért, másrészt a reprezentativitás céljából. Így adatokat kértem Budapestről, Debrecenből, Miskolcra, Pécsről és Szegedről. A következő külföldi városokból érkeztek vissza feldolgozható adatok: Helsinki, Luxembourg, Oslo, Milánó, Torino és Ljubljana.

Az első kutatás hipotézise

Azt feltételeztem, hogy ha valaki megnéz egy könyvből készült filmes adaptációt és az tetszik is neki, akkor ennek a hatására el fogja olvasni a könyvet. A kutatásban erre a hipotézisre pró-

báltam igazolást találni. Amikor könyveket választottam a kutatásomhoz, akkor tudtam, hogy valószínűleg nem ismerik mindegyik művet ugyanolyan arányban. Ezért a kérdőívben már tudatosan állítottam fel egy általam feltételezett ismertségi sorrendet, amit a szerintem legismertebb disztópikus könyvvel kezdtem. A feltételezett sorrend: *Az éhezők viadala*, *A beavatott*, *Az útvesztő*, *Az emlékek őre*, *Az ötödik hullám*. Bár úgy gondoltam, hogy az *Alkonyat* a legismertebb, mégis a kérdőív végére tettem, a műfajbéli különbség miatt.

Az első kutatás eredménye

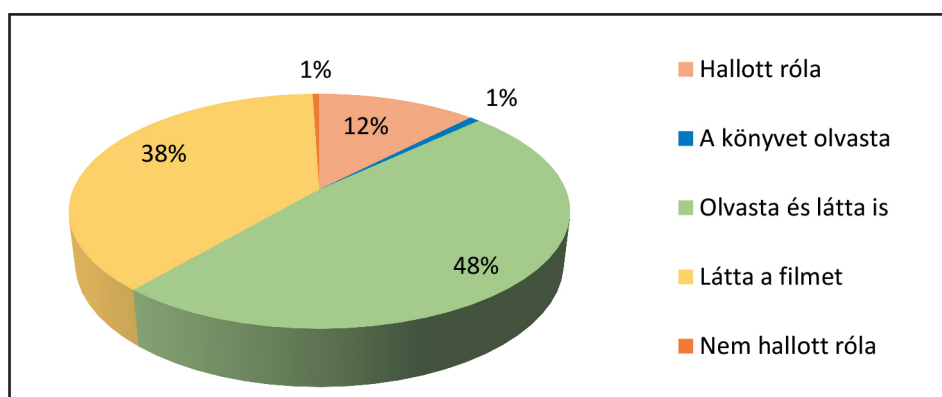
Kérdőívemet 393-an töltötték ki. A kitöltők közül a nők száma jelentős mértékben nagyobb, hatszor több a női kitöltő, mint a férfi. A női kitöltők száma 339, míg a férfiaké csak 54. Ehhez valószínűleg hozzájárult az én ismeretségi köröm, több nőhöz sikerült eljuttatni a kérdőívet, mint férfihoz. Tehát ebből az adatból nem vonhatjuk le azt a következtetést, hogy a férfiak kevésbé szeretnek olvasni, vagy hogy kevésbé érdekli őket ez a téma. A többi kérdés elemzésénél azonban szintén nem számít, hogy több női kitöltő volt, a kapott adatok így is egy megbízható képet mutatnak.

A kutatásban szereplő művek ismertségét kördiagramokon elemeztem. Mindegyik általam vizsgált műről külön ábra készült arról, hogy mennyire ismerik az egyes műveket a kérdőívet kitöltők. A tanulmány terjedelmi korlátai miatt egy kiválasztott példa, *Az éhezők viadala* diagramján (1. ábra) keresztül mutatom be, hogy hogyan elemeztem a beérkezett adatokat minden könyvnél. A válaszadók csaknem fele, pontosan 183 ember olvasta a könyvet és látta a filmet is. 150-en vannak, akik csak a filmet lát-

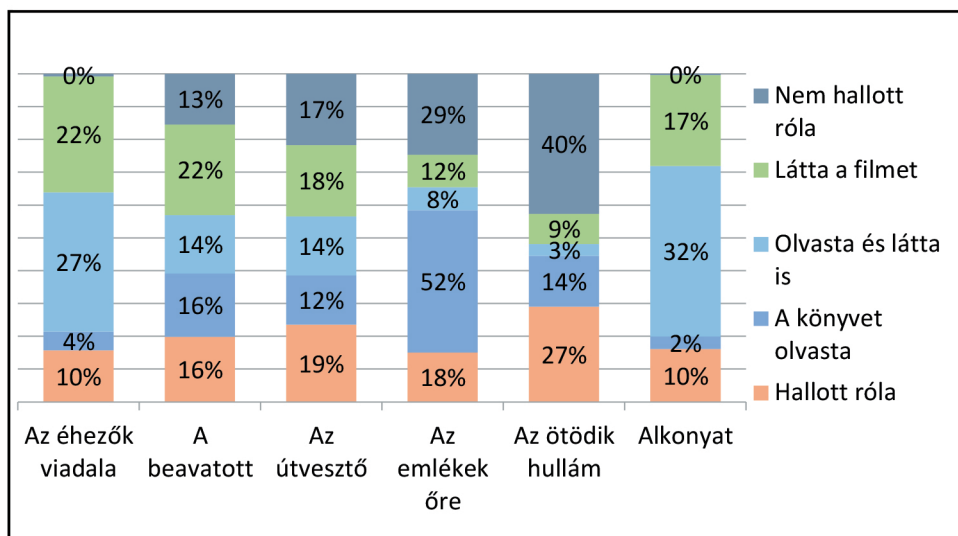
ták, ők, illetve hárman, akik csak a könyvet olvasták. 48-an hallottak már *Az éhezők viadaláról*, 2-en még soha nem hallottak róla. A kutatás elején azt feltételeztem, hogy ez a mű lesz az egyik legismertebb, ami a számokon jól is látszódik.

A 2. ábra a férfiak és nők közös ismertségét mutatja a művekről, tehát itt egy ábrán látszódik az összes mű ismertsége, egymáshoz viszonyítva. Az ábráról jól leolvashatók az adatok, az általam feltételezett ismertségi sorrend beigazolódni látszik, míg *Az éhezők viadalát* és az *Alkonyatot* minden kitöltő ismeri, addig *Az ötödik hullámról* a kitöltők 40%-a még csak nem is hallott. (Itt megjegyezném azt a némiképp ironikus dolgot, miszerint most már elért minket egy negyedik hullám; reméljük, hogy az ötödik hullámot szerencsésen elkerüljük.) A következőkben annak az eredményét fogom ismertetni, hogy akik látták a filmet, azokra volt-e valamilyen hatással a könyv vagy éppen fordítva, a könyv volt-e hatással a filmélményükre. A következők közül lehetett választani: nincsen összefüggés a két dolog között; már nem emlékszik rá, hogy melyiket látta vagy olvasta előbb; a könyv hatására nézte meg a filmet; a film hatására olvasta el a könyvet; hallott a filmről, ezért elolvasta a könyvet; illetve, hogy csak a filmet látta. A művek egymás közötti ismertségi arányát egy táblázatban ábrázoltam. (3. ábra) Azért fontos itt megemlíteni, hogy csak arányról van szó, mert nem mindegyik műnek ugyanakkora a nézettsége.

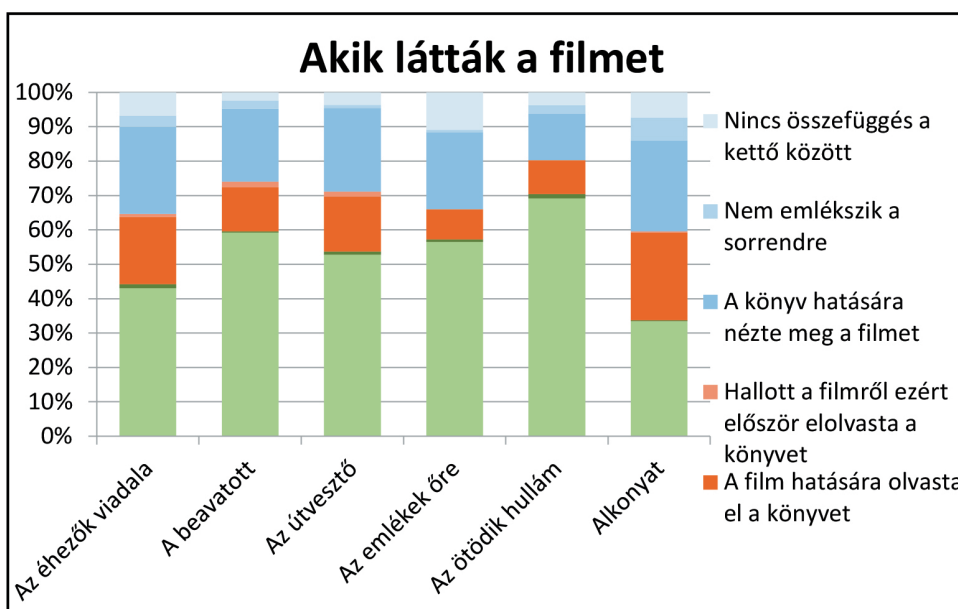
A kérdőívben feltettem még kérdésként azt, hogy azoknak a körében, akik olvasták a könyvet és látták a filmet is, melyik tetszett nekik jobban, a könyv vagy a film. A diagramról (4. ábra) könnyen leolvasható az, hogy nagymértékben a könyv tetszett a kitöltők-

1. ábra Az Éhezők viadalának ismertsége

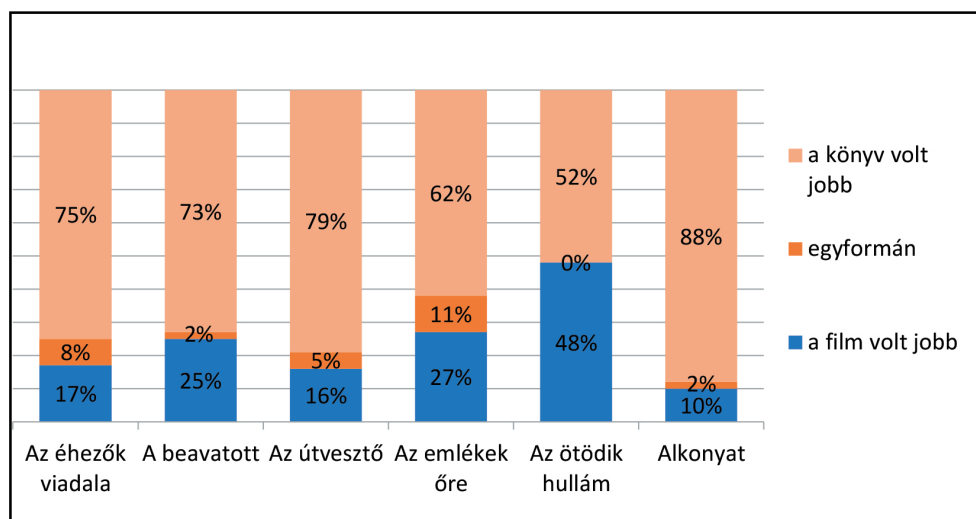
2. ábra A férfiak és nők közös ismertsége a művekről

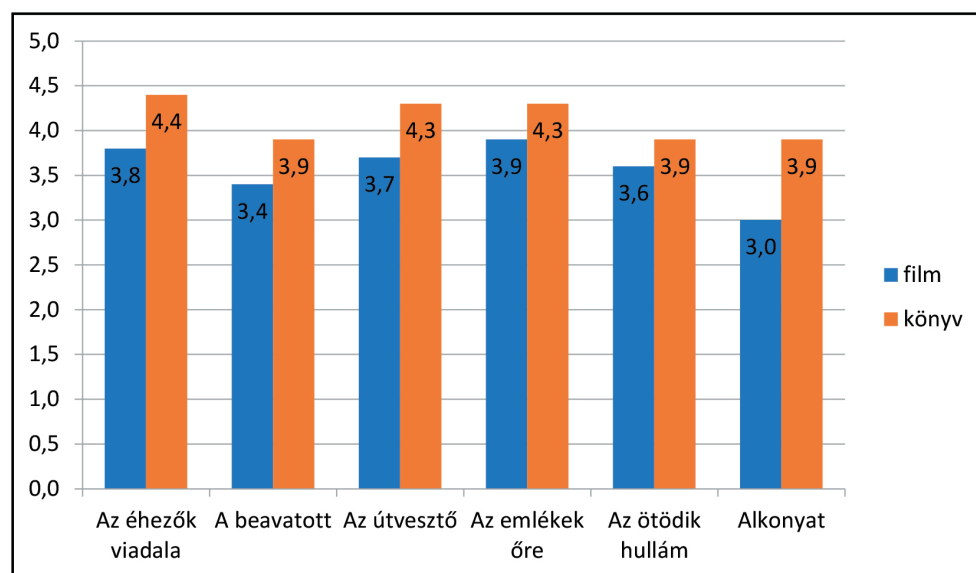
3. ábra A művek egymás közötti ismertségi aránya

nek jobban. A kevésbé ismert műveknél (*Az emlékek őre*, *Az ötödik hullám*) alacsonyabb a szám, ám ott jóval kevesebb adatból is vannak ezek az eredmények. Ha azt a két könyvet nem vesszük figyelembe, akkor a többről elmondható, hogy a kitöltők minimum 73%-ának mindig a könyv tetszik jobban. *Az ötödik hullám* kritikái azonban eléggé megoszlanak, vegyes érzelmeket váltott ki, mind a film, mind a könyv az emberekben, ezért is fordulhat elő az az eredmény, hogy majdnem fele-fele arányban szavaztak arra, hogy véleményük szerint melyik a jobb. Arra is kíváncsi voltam, hogy ha osztályozniuk kellene az ismert műveket egy ötfokozatú skálán, akkor

melyik műnek hány pontot adnának. Ez a következő diagramon látszódik. (5. ábra) Jól leolvasható itt is az, hogy a könyv mindenkinek jobban tetszett, 3,9 alá sehol sem esett az érték, ami nagyon jónak mondható. A film mindenhol gyengébben szerepel, minimális eltéréssel. A két osztályzás közötti legkisebb eltérés *Az ötödik hullámnál* szerepel, de ez nem meglepő, az előző diagramon már látszódott, hogy ennél a műnél a legközelebbi a „melyik tetszett jobban” kérdésre adott válaszok aránya. A legnagyobb eltérés viszont az *Alkonyatnál* fordul elő, ott majdnem egy egész jegy különbség van a két érték között. Ez sem meglepő: az *Alkonyat*-filme-

4. ábra Melyik tetszett jobban?

5. ábra A művek átlagos osztályzata

ket nagyon sokan nem szeretik, ez az eredményen is megmutatkozik. A legjobbra értékelt mű *Az éhezők viadala* regény, 4,4-et ért el a skálán, ez nagyon jónak számít, bár a második helyezettek holtversenyben alig maradnak el tőle. A legrosszabbra értékelt mű az *Alkonyat* film, 3-as osztályzatot kapott csak átlagosan. Ez alacsonynak számít, hiszen alulról a második helyezett is négy tizeddel megelőzi.

A kérdőívben lehetőséget adtam arra is, hogy ha a kitöltő szeretné megosztani a témával kapcsolatos gondolatait, észrevételeit, akkor ezt megtehesse. Többen panaszkodtak a műfajválasztás miatt, ebből idézek néhány megszólalást: „A filmes adaptációkkal kapcsolatosan még meg lehetett volna emlí-

teni a *Harry Pottert* vagy a *Gyűrűk Urát*. Azoknak nagyobb vonzásbázisuk volt, mint a fent felsorolt műveknek. Vagy ellenpéldaként a *Jurassic Park*-féle műveket is, ahol a filmek nagyobb volumenűek, mint a könyvek valaha is lesznek. De az ötlet nem rossz. :)”; „Rengeteg klasszikus és más típusú könyv-film adaptáció is van. Ezek mind az elmúlt 5–6 éven belül gyártott filmek/bestsellerek. Quo Vadis, *Harry Potter*, *Gyűrűk Ura*, *A szürke 50 árnyalata*, *Ízek imák szerelmek stb.* csak hogy párat említsek.” Sokan leírták még külön a véleményüket a saját filmnézési és olvasási szokásaikról: „Általában igyekszem elolvasni és megnézni a filmeket is. Többségében viszont a könyvet jobbnak szoktam találni, 1–2 üdítő kivé-

tellel. Van, mikor egyformán tetszik a kettő, vagy olyan is előfordult már, igaz ritkán, hogy a film volt a jobb.”; „A könyvből készült filmes adaptációk véleményem szerint nagyon gyakran nem képesek visszaadni azt a világot, amit a könyv írója kitalált. A kérdőívben említett filmes adaptációk nem lettek jók, (kivételek Az éhezők viadala), és éppen ezért eltántorítja az embert az olvasástól. Pedig lehet, hogy a valós, megírt történet sokkalta jobb. Természetesen vannak kivételek is.”; „Kiegészítést azért kapsz, mert ismereteim elég foghíjasok e művek terén, így azt hiszem, félrevezetők a válaszaim. Általában a könyveket jobban kedvelem, mert kidolgozottabbak a karakterek és van «idejük» jellemfejlődésre, míg egy film 90 percében ezt nehéz megvalósítani. Ha megnézem egy könyv filmváltozatát, amit már olvastam, általában el kell olvasnom újra, mert hiányérzet marad bennem. Emellett sok «könyvfilm» szeretek, van, ami magában is megállja a helyét, csak nem szabad ugyanazt várni tőle, mint a könyvtől. A filmesítés során eszközölt tartalmi változtatásokat azonban nagyon zavarónak tartom.”

Az első kutatás összefoglalása

A kutatás eredményessége nagyban köszönhető a sok kitöltőnek. A közel 400 kitöltő segített képet alkotni a művek ismertségéről, illetve a filmes adaptációk hatásáról az olvasóra. Mint ahogyan az várható volt, nem mindegyik művet ismerték ugyanolyan arányban, ennek ellenére azért mindenhol előfordult olyan, aki ismerte a művet, és ezért tudta azt értékelni, illetve a hatást is tudtam vizsgálni. A hipotézisemet végül igazolni nem tudtam, így levonhatjuk azt a következtetést, hogy rosszul feltételeztem azt, hogyha valaki megnéz egy filmes adaptációt, akkor a könyvet is el szeretné olvasni utána. Az adatok azt mutatták meg, hogy ez inkább fordítva van, ha az ember elolvasott egy könyvet, akkor nagyon nagy valószínűséggel meg fogja nézni a regényből készült filmet is.

A második kutatás hipotézise

A második kutatásomban azt feltételeztem, hogy egy-egy filmpremier után az adaptáció alapjául szolgált könyvtári könyv kölcsönzési száma megnövekszik. A vizsgált könyvek ugyanazok a művek, amelyek az előző kutatásban is szerepeltek. Jó alanyok azért, mert mindegyikből készült film, illetve

összességében elmondható, hogy valamennyi könyv/film ismert annyira, hogy kutatásra alkalmas legyen. Itt is feltételeztem azt, hogy a művek a már korábbi sorrend alapján lesznek a legkölcsönözöttebbek, ez a sorrend tehát: az *Alkonyat*, *Az éhezők viadala*, *A beavatott*, *Az útvesztő*, *Az emlékek őre*, *Az ötödik hullám*.

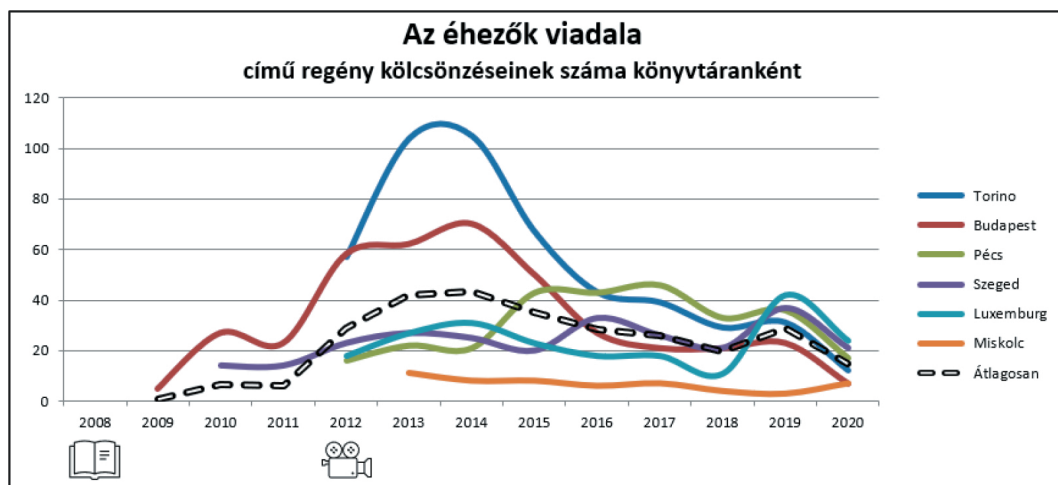
A második kutatás eredménye

Az adatok feldolgozása nagyon nehéz volt amiatt, hogy minden könyvtár másmilyen formátumban küldte el az adatait: a legtöbbször Excel-táblázatban (azon belül is nagyon sok variáció előfordult), többben Word-fájlban, illetve sokan csak az e-mail szövegében írták le. Így tehát a rengeteg kapott adatot nehéz volt egy bizonyos formátumra hozni. Az adatok néhány helyen nagyon sok példányról szólnak, mivel volt olyan könyvtár, amely nemcsak a saját adatait küldte vissza, hanem az egész város könyvtári rendszerét.

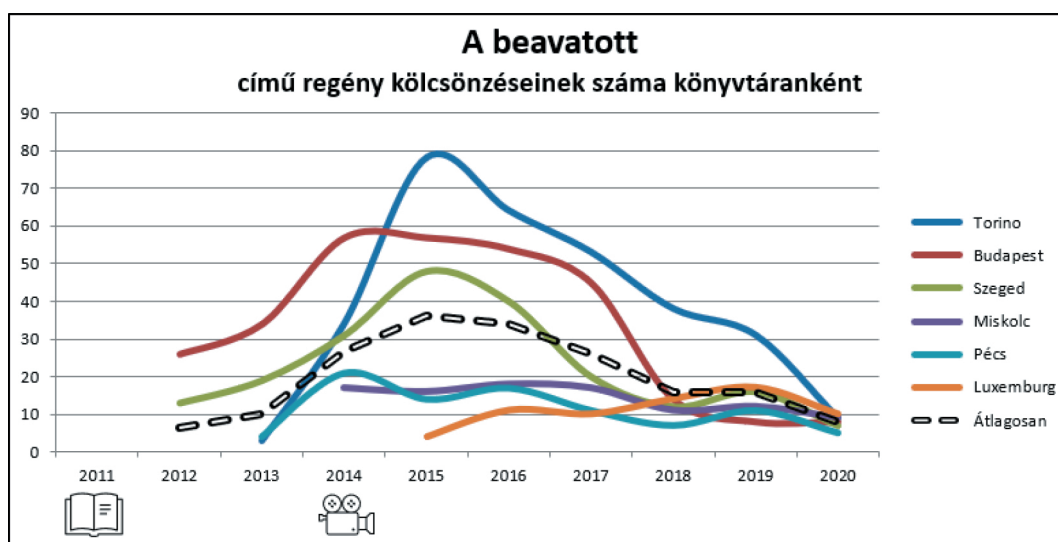
A következő ábrákon azt fogom bemutatni könyvenként, hogy az egyes művek kölcsönzési száma hogyan alakult évekre lebontva. Egy átlagos kölcsönzési számot is jelöltem a grafikonokon, illetve mindig jelölve van a regény és a film megjelenési éve (eredeti megjelenés.)

A grafikonon (6. ábra) *Az éhezők viadala* kölcsönzési száma látszódik. A regény 2008-ban jelent meg, a filmadaptáció 2012-ben. A budapesti és a szegedi könyvtáron kívül mindenki a film miatt szerezte be a könyvet, azonban a két említett könyvtár adatai jól mutatják, hogy a filmadaptáció után megnőtt a kölcsönzés száma. Az átlagot jelző vonalon pedig szintén látszik, hogy az adaptáció után lett nagyobb a kölcsönzési szám.

A *beavatott* című regény grafikonján (7. ábra) ismét mind a hat könyvtárban – akiktől érkezett éves lebontásban adat – megvan a mű. Itt már négy könyvtár is megszerezte a könyvet azelőtt, hogy a film megjelent volna, és a grafikonon jól látszódik, hogy a filmadaptáció megjelenése után megugrottak a kölcsönzési számok, illetve egy évvel a bemutatás előtt volt a legnagyobb érdeklődés a regény után. Ahelyett, hogy a kölcsönzési számok stagnálnának, 2020-ban mindenhol csökkenés fedezhető fel, ez a COVID-19 járványnak tudható be, illetve annak is, hogy abból az évből nem 12 hónapról kaptam adatot, hanem csak 11 hónapról.

6. ábra Az éhezők viadalának kölcsönzése

7. ábra A beavatott kölcsönzése

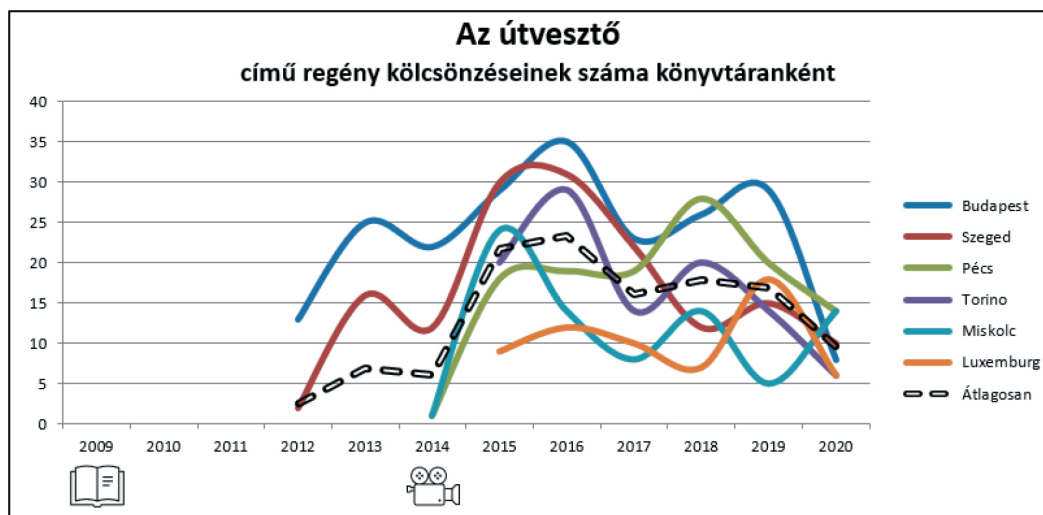
Az *útvesztő* érdekes olyan szempontból, hogy a filmes adaptáció csak öt évvel később jelent meg, mint a könyv. A könyvet legkorábban 2012-ben szerezték be a könyvtárak, ez betudható annak, hogy ekkor kezdett el igazán nagy sláger lenni a disztópikus műfaj a könyveknél. Ez a könyv szintén megvan mind a hat város könyvtárának. A grafikon (8. ábra) azt mutatja, hogy 2014-ben megugrottak a kölcsönzési számok, illetve több könyvtár ekkor szerzett példányt a műből.

Az *emlékek őre* című könyvből csak négy könyvtárban volt példány. Ez a könyv olyan szempontból is érdekes, hogy ez jelent meg a legrégebben – 1993-ban, míg a filmadaptációra 21 évet kellett várni. A kevés könyvtári adat ellenére is azonban jól látszódik (9. ábra), hogy az adaptáció hatással volt

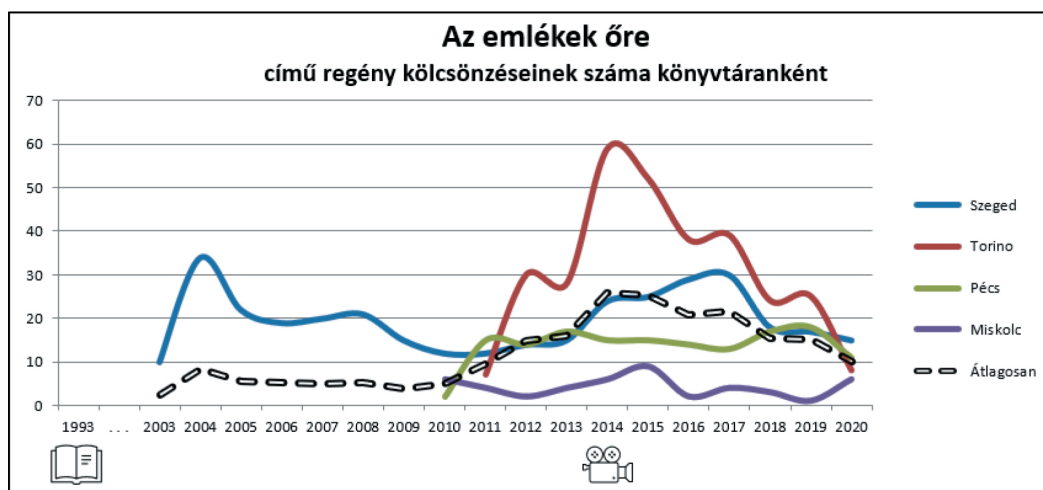
arra, hogy többen olvassák a könyvet. 2014-ben leglátványosabban Torinóban ugrott meg a kölcsönzések száma.

Érdekes módon *Az ötödik hullám* egy olyan mű, ami csak a magyarországi könyvtárakban volt meg. A könyvet mindegyik könyvtár a megjelenés után szinte azonnal beszerezte, azonban itt nem lát-szódik (10. ábra) a filmadaptáció miatti kölcsönzési számnövekedés. Sőt, itt mondhatni, hogy az adaptáció után egyre kevesebb embert érdekelt a könyv, ez visszavezethető arra, hogy ez a legsikertelenebb filmadaptáció, illetve ezt a művet ismerik a legkevesebben.

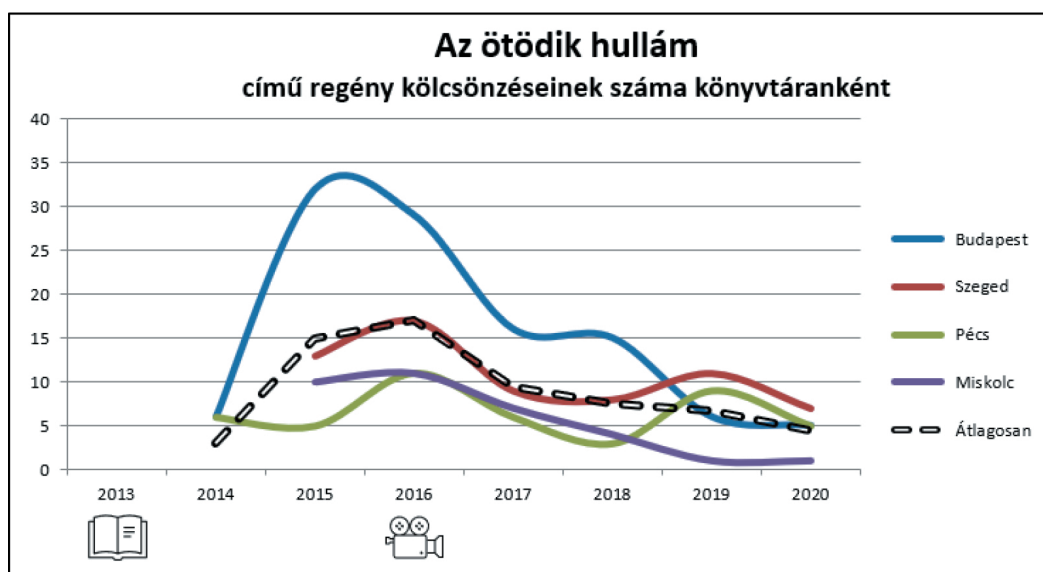
Az *Alkonyat* olyan szempontból érdekes, hogy mindenhol a film megjelenésével azonos évben szerezték be a könyvet. A film 2008 végén jelent

8. ábra Az útvésző kölcsönzése

9. ábra Az emlékek őre kölcsönzése

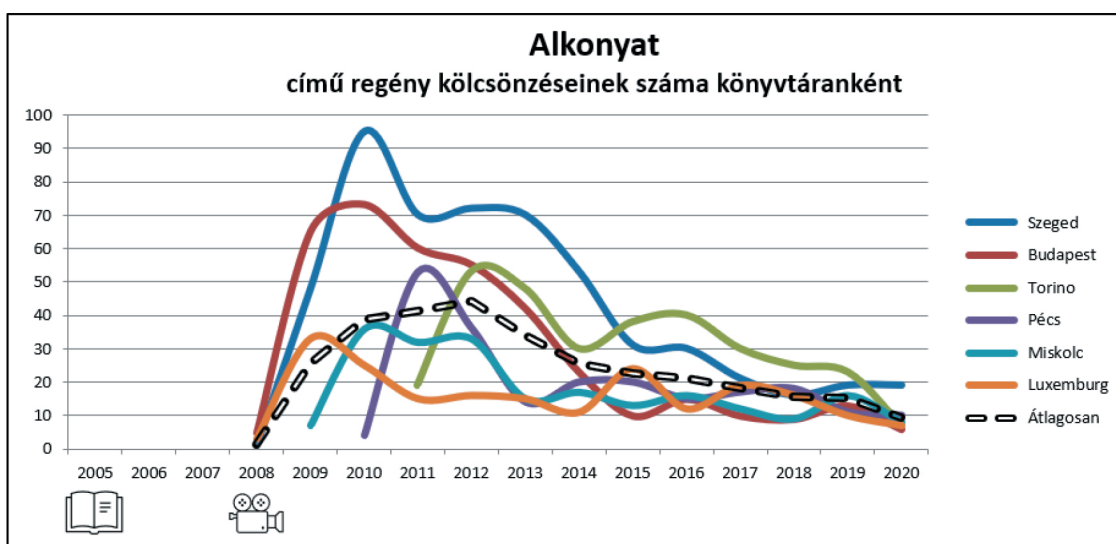

10. ábra Az ötödik hullám kölcsönzése

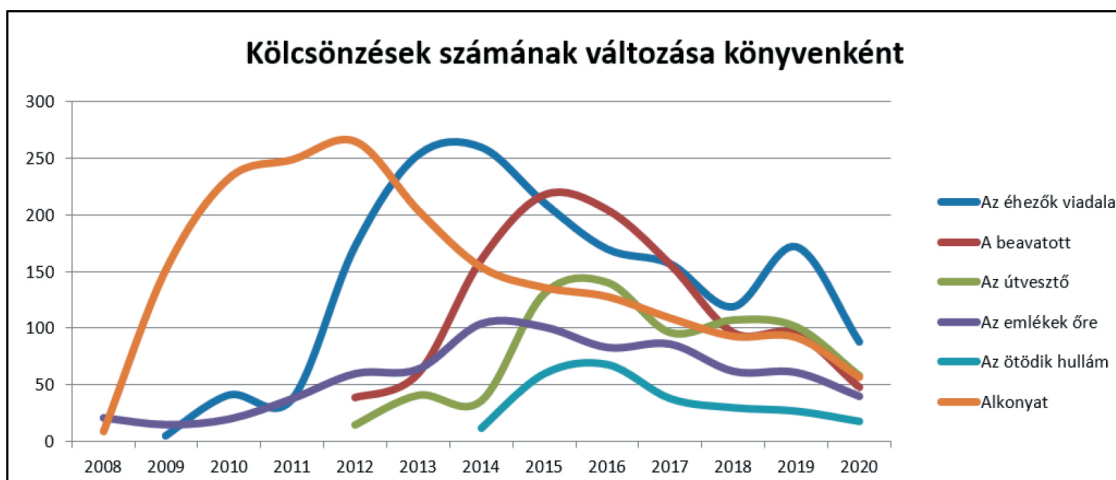
meg, ezért lehetséges az, hogy mire eléggé ismert és felkapott lett, az valójában a 2009-es év, így magyarázható az, hogy a grafikonon látott kölcsönzési adatok 2009-ben ugrottak meg a legjobban. Még az is látszódik (11. ábra), hogyha valahol szereznek be belőle példányt, az az elején még nagyobb kedvet ad az olvasóknak, illetve még az is leolvasható a grafikonról, hogy azután lett a könyvekre alacsonyabb a kereslet, mikor az egész filmsorozathoz vége lett.

Összességében elmondható, hogy ha megjelent egy filmadaptáció, akkor a kölcsönzések száma megu-
grott, illetve, ha nem ugrott meg, akkor a könyvtárak szereztek példányt a műből, a nagy érdeklődésre való tekintettel. Egy grafikonon keresztül

mutatom be, hogy hogyan alakult a kölcsönzések számának változása könyvenként, évekre lebontva (12. ábra). Itt a már fent bemutatott adatok látszódnak összesítve. Ezen a grafikonon látszik a legjobban, hogy minden könyvnél van egy nagyobb megu-
grás a kölcsönzési számokat tekintve a filmadaptáció után. Az adatsoron nemcsak az olvasható le, hogy a kölcsönzések száma megnövekedik, hanem az is, hogy mely művek a legismertebbek kölcsönzési számokat és példányszámokat tekintve egyaránt. Így elmondhatjuk, hogy az ismertségi sorrend a következő a kölcsönzési számok alapján a könyvtárakban: (1) *Alkonyat*, (2) *Az éhezők viadala*, (3) *A beavatott*, (4) *Az útvesztő*, (5) *Az emlékek őre* és végül (6) *Az ötödik hullám*.

11. ábra Az Alkonyat kölcsönzése

12. ábra Kölcsönzések számának változása könyvenként

Mivel sajnos csak kevés könyvtár küldte vissza az adatait és azok közül is csak kevesen évekre lebontva, így az adatokat feldolgoztam olyan szempontból is, hogy melyik könyvből volt összesen a legtöbb példány, illetve azt is, hogy a kölcsönzési szám melyik könyvnél hogyan alakult. Ezeket két táblázatban dolgoztam fel, amit az alábbiakban ismertetek. A 1. táblázat darabszámra van megadva a könyvek példányszáma, illetve az is, hogy hányszor kölcsönözték a példányokat. Az általam feltételezett ismertségi sorrend majdnem teljesen megvalósult: Az emlékek őre és Az ötödik hullám az én sorrendemben fordítva szerepel, azonban a táblázatból is látszódik, hogy a két mű között van a legkisebb eltérés, példányszámot tekintve összesen nyolc darab a különbség. Egy másik táblázatban betűrendben országokra, illetve városokra lebontva szerepelnek a példány- és kölcsönzési adatok (2. táblázat). A példányszámok a következők csökkenő sorrendben: (1) Helsinki, (2) Ljubljana, (3) Torino, (4) Budapest, (5) Szeged, (6) Milano, (7) Pécs, (8) Miskolc, (9) Luxemburg, (10) München. Ez a sorrend értelemszerűen megegyezik a kölcsönzések számával is. Azért tartottam fontosnak külön városokra lebontva is megmutatni tájékoztató adatként a kapott eredményeket, mert így az előző ábrán lévő könyvenkénti adatsor megjelenik egy másik összefüggésben is, illetve külön-külön lehet vizsgálni a különböző városok adatait.

A második kutatás összegzése

A kapott eredmények alapján hipotézisemet sikerült igazolnom: ha egy regényből készítettek filmadaptációt, akkor az adaptáció miatt a könyvtári kölcsönzések száma megnövekedik. Egy könyvet kivéve mindenhol egyértelműen látszott az, hogy ez az állítás igaz, illetve ahol nem, ott is megmagyarázható volt az ok, amiért máshogy alakult. Így mivel a hipotézisem igaznak bizonyult, ezért elmondható az is, ami az előző kutatás alapján is kiderült: film és könyv hatással vannak egymásra. A hipotézisem második fele, ami a művek ismert-

ségére vonatkozott, szintén teljesült, a visszaérkezett és feldolgozott adatok alapján látszódik, hogy jó sorrendet sikerült felállítanom a művek között.

Következtetés

Kutatásomban a disztópikus regények és a belőlük készült filmes adaptációkkal kapcsolatos olvasói attitűdöket vizsgáltam. Úgy gondolom, hogy bár a felmérés nem reprezentatív, a felvetett kutatási kérdések, a levonható következtetések és tanulságok mindenképpen érdekesek, és alapjául szolgálhatnak további, hasonló irányú kutatásoknak. Az olvasóknak a filmes adaptációkhoz való viszonyulására vonatkozó információk hasznosíthatók lehetnek a könyvtári gyakorlatban, például a gyarapítás vagy az olvasásnépszerűsítő rendezvények tervezése során.

a könyv címe	beszerzett könyvek száma (db)	kölcsönzés (db)
Alkonyat	267	14 726
Az éhezők viadala	225	11 236
A beavatott	160	8 042
Az útvesztő	143	5 283
Az ötödik hullám	76	3 272
Az emlékek őre	68	2 721
Összesen	939	45 280

1. táblázat A beszerzett és a kölcsönzött könyvek

ország	város	példány	kölcsönzés
DE	München	11	510
FI	Helsinki	378	9 773
HU	Budapest	41	1 402
	Miskolc	22	531
	Pécs	23	900
	Szeged	32	1 579
IT	Milano	25	5 664
	Torino	83	1 523
LU	Luxembourg	14	546
SI	Ljubljana	310	22 852
Összesen		939	45 280

2. táblázat A példányok és a kölcsönzések száma

Hivatkozások, jegyzetek

- [1] GOMBOS P.: Dobj el mindent, és olvasd!: esszék olvasáspedagógiáról, gyermek- és ifjúsági irodalomról. Budapest, Pont Kiadó, 2013. 71. p. ISBN 978-9639957626
- [2] NAGY B.: Van remény a világ vége után? Disztópia a kortárs gyermekirodalomban. = Café Babel, 64. sz., 2012. p. 47–50.
- [3] HINTZ, C. – OSTRY, E.: Utopian and Dystopian Writing for Children and Young Adults. London, Routledge, 2003. ISBN 978-0415803649
- [4] NAGY B. i. m. p. 47–50.
- [5] Itt fontos azt megjegyezni, hogy bár Magyarországon a budapesti Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár is hasonló módon működik, viszont az általam felkeresett milánói könyvtár azért más, mert ott egyetlen egy olyan fiókkönyvtár sem volt, ahol meg lett volna mind a hat általam kutatott könyv, ez a szám maximum három darab volt egy könyvtárnál. A magyarországi fővárosi fiókkönyvtárakban sokkal több helyen volt mind a hat kötet megtalálható.

Irodalom

- BÁRDOS J. – GALUSKA L.: Fejezetek a gyermekirodalomból. Budapest, Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, 2013. 22. p. ISBN 978-9631974294
- BOOKER, M. K.: The Dystopian Impulse in Modern Literature. Westport, CT, Greenwood Press, 1994. ISBN 978-0313290923
- BOOKER, M. K.: Dystopian Literature: A Theory and Research Guide. Westport, CT, Greenwood Press. 1994. ISBN 978-0313291159
- GARCIA, A.: Critical foundations in young adult literature: challenging genres. Rotterdam, Sense Publishers, 2013. ISBN 978-9462093966
- JILL, L. A Golden Age for Dystopian Fiction. The New Yorker, June 5 & 12, 2017.
- SZELESTEI F.: A filmes adaptációk hatása az olvasóra. Budapest, ELTE-TÓK, 2018.
- VINCZE T. – Vajdovich Gy.: A filmes adaptáció, avagy az irodalmi és a filmes médium sajátosságai. = Szabadszövegszerkesztés. 2006.
- YOUNG, M.: Why is dystopia so appealing to young adults? = The Guardian, Oct 23, 2011.

Beérkezett: 2022. január 21.

Szelestei Flóra

az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet MA hallgatója (2019–2021)
informatikus könyvtáros,
az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár, Közösségszolgálati Osztályának tájékoztató
könyvtárosa
E-mail: szelestei.flora@lib.elte.hu

Gyere velünk múzeumba!

Múzeumpedagógiai Különdíjban részesült a Damjanich János Múzeum „Kalandozások Szolnokon, Mesés kalandok Zoknikutya szemével” programja

A Damjanich János Múzeum küldetése, hogy az Alföld szívében Szolnok Megyei Jogú Város és Jász-Nagykun-Szolnok megye régészeti, történeti, numizmatikai, néprajzi, képzőművészeti, iparművészeti és irodalomtörténeti örökségét, gyűjtse, őrizze, feldolgozza és közlétegye, elsősorban a tájegység lakossága és ezen túl az ide látogató turisták, üdülők, iskolák és diákok számára azért, hogy megismerjék és élvezzék a megye történetét, természeti és kulturális gazdagságát, életét, mindazt, amit az itt élőknek és az ide látogatóknak kínál.

Nagy büszkeségünkre szolgál, hogy az idén 19. alkalommal megrendezett Országos Múzeumpedagógiai Évnyitón A Kalandozások Szolnokon, Mesés kalandok Zoknikutya Szemével múzeumpedagógiai program Múzeumpedagógiai Különdíjban részesült.

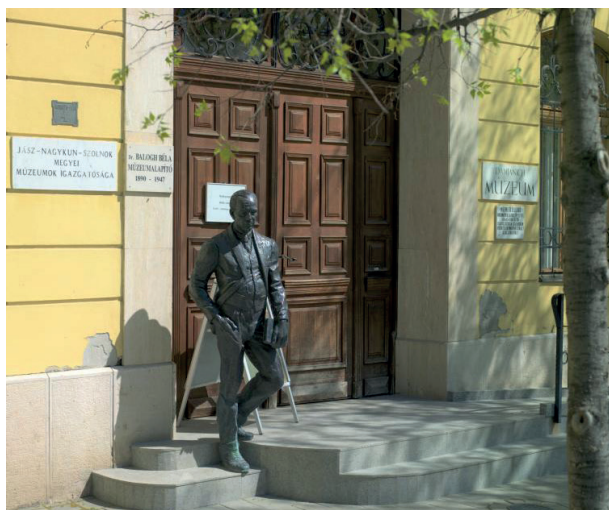
1. Az múzeum épületének és alapításának története

Az intézmény a város főterén, gyönyörű környezetben várja a Szolnokra érkező egyéni látogatókat és csoportokat. Külön érdekesség a múzeum díszes épülete, mely régen Magyar Király Szállóként működött. 1860-ban a korszak sikeres vállalkozója, *Obermayer Lajos* építtette fel a város harmadik emeletes épületét. A későklasszicista stílusú épületet először katonatisztek számára bérelték ki, majd a nevezetes Magyar Király Szálló működött benne. A Kossuth tér 4. szám alatti műemlék épület első emeletét és a második emelet egy részét 1952. december elején vette használatba a múzeum, amely ugyanettől az évtől kezdődően viseli a szolnoki csata legendás hőisének, *Damjanich János* honvédtábornoknak a nevét. A társintézmények kiköltözésével a múzeum a teljes épületet birtokba vette. Az ünnepélyes átadásra 1996. december 15-én került sor.

A legtöbb vidéki városhoz hasonlóan a múzeum és a könyvtár alapításának terve Szolnokon is szorosan összekapcsolódott. Bár létesítésének gondolata már jóval korábban, a 20. század elején fölmerült, testet csak az 1930-as években öltött. A múzeum és könyvtár megalakítását *Hild Viktor* vetette fel. A nagyszabású tervek valóra váltását azonban az I. világháború megghiúsította. A létesítendő intézmény ügyét az I. világháborút követően Szolnokra kerülő tanár, *dr. Balogh Béla* karolta fel. Sokévi várakozás és szervezőmunka után állhatatossága célt ért: társadalmi összefogással 1933. május 2-án megalakult a Szolnoki Könyvtár- és Múzeum Egyesület. A II. világháború során komoly veszteségeket szenvedett az intézmény. 1945-től a normalizálódó viszonyok lehetővé tették az újrakezdést. *Kaposvári Gyula* későbbi igazgató, *Balogh Béla* tanítványa vette át a rendezés munkálatait, aki szervezője, első muzeológusa és közel harminc évig igazgatója volt az intézménynek. Fordulópontot jelentett a múzeum életében, amikor 1962-ben megalakult a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága, melynek központja a szolnoki múzeum lett. A szervezet 2013-ban felbomlott és azóta megyei hatókörű városi múzeumként működik az intézmény.

A múzeum épülete

Dr. Balogh Béla szobra

2. Kiállításaink és múzeumpedagógiánk

A Jász-Nagykun-Szolnok megye életében kiemelkedő kulturális szerepet betöltő Damjanich János Múzeum egész évben állandó kiállításokkal, interaktív tárlatokkal, múzeumpedagógiai órákkal, családi rendezvényekkel és kézműves foglalkozásokkal várja a vendégeket. A Múzeumban őrzik a megye teljes régészeti és a legnagyobb néprajzi, történeti valamint képzőművészeti gyűjteményét. Az épületben hét állandó kiállítás látható, ezek mellett időszakos kiállítások fogadják a látogatókat, a hangulatos Díszudvar pedig a szabadtéri kulturális programoknak ad helyet. Az intézmény fennállása óta már két alkalommal nyerte el az „Év Múzeuma” címet. Emellett múzeumpedagógiai kiadványaival és programjaival háromszor érdemelte ki a „Múzeumpedagógiai Nívódíj”-at, illetve kétszer a „Múzeumpedagógiai Különdíj”-at.

A Damjanich János Múzeumban igyekszünk teljesebbé tenni a múzeumlátogatás élményét a gyerekcsoportok számára az egyes korosztályok érdeklődési körének megfelelő programkínálattal. Kiemelt céljaink között szerepel a diákok identitástudatának és lokálpatriotizmusának erősítése (helytörténethez, valamint a hon- és népismerethez kapcsolható óráinkra alapozva), a muzeológia és a múzeumi munka megismertetése. Fontos cél továbbá a múzeum értékeinek diákok általi felfedezése és megőrzése. E célok megvalósításával egy olyan múzeumbarát, a kiállításokat megérteni és befogadni képes generáció nőhet fel, mely a múzeumlátogatást kulturális alapszükségletnek

tekinti. Ebben kívánunk segítséget nyújtani az általános és középiskolai diákok számára meghirdetett múzeumpedagógiai óráinkkal és foglalkozásainkkal, melyek az iskolai képzés során elsajátított tananyag könnyebb feldolgozásához és érthetőbbé tételéhez nyújtanak új információkat. A múzeumpedagógiai órák az állandó és az időszakos kiállításokra támaszkodva bővítik a diákok ismeretanyagát, szoros összhangban az iskolai tanmenettel.

A múzeumban egységes koncepció mentén kialakított állandó kiállításainkban a gyerekek felfedezhetik azt, hogy ősidőktől kezdve hogyan változott az emberek lakókörnyezete, mindennapi élete. Választ kaphatnak például a 2021-ben teljesen megújult **Régészeti állandó kiállításunkban** – „Élők háza, holtak hazája” – arra, hogy hogyan élt és mivel játszhatott egy gyerek a kőkorból vagy bronzkorból? A **Néprajzi állandó kiállításban** – **Mesterségek művészete, Népélet a Közép-Tisza vidékén** – többek között azt is megtudhatják, milyen játékok voltak, hogyan és miből készültek 100 évvel ezelőtt? Vagy, hogy milyen mesterségek léteztek régen, hogyan dolgozott egy fazekas, szűcs, mit csinált egy tímár?

Minden kiállításunkban számos múzeumpedagógiai eszköz, demonstrációs tárgy segít a tárlatok jobb megismerésében. A **Szolnoki Képtárban** hangos tárlatvezető rendszer segítségével fedezhetik fel a látogatók a Szolnoki Művésztelep történetét és az ott alkotók műveit és életútját. A 10 teremből álló tárlat a gyermekek számára babzsákfoteles pihenőhelyeket, a Képtárat megismertető társasjáték – Képtármutató – sarkot, óriás puzzle kirakókat, festménykirakókat kínál. A **Jászkun kapitányok nyomában** interaktív tárlatunkban a látogatók azt az utat járhatják be, amit a több évszázaddal ezelőtt hazánkba érkező kunok és jászok megtettek. Gyerekek és felnőttek egyaránt kaftánt (régikun viseletet) ölthetnek, korabeli kard- és sisakmáslatot próbálhatnak ki, illetve szégyenfára állhatnak. Nyelvemlékeket hallgathatnak, kipróbálhatják a kalodát illetve egykor és most játékot játszhatnak. **Történeti állandó kiállításunk, a Városi polgárok a századelőn** kiállítás egy polgár család életével ismerteti meg az érdeklődőket, illetve a hozzánk érkezők megtudhatják például mi is az az útikész-ség. A műszaki érdeklődésűeket és a régi rádió és televízió szerelmeseit várja a „**Mesélő dobozok**” technikatörténeti tárlatunk.

Mindezek mellett a hozzánk érkező gyerekek összefuthatnak a múzeum 2019-ben született kabalafigurájával: Zoknikutyával, aki nemcsak a múzeumon, hanem mesés kalandjain keresztül végig vezeti egész Szolnokon a városba érkezőket.

3. A 19. Országos Múzeumpedagógiai Évnyitó és a Magyar Vidéki Múzeumok Szövetsége Különdíja

A Kalandozások Szolnokon, Mesés kalandok Zoknikutya szemével múzeumpedagógiai program 2021. szeptember 27-én a 19. Országos Múzeumpedagógiai Évnyitón Múzeumpedagógiai Különdíjban részesült.

A Múzeumpedagógiai Nívódíj 2003-as alapítása óta a legrangosabb szakmai díjnak számít a hazai múzeumpedagógiában. Azokat az intézményeket illeti az elismerés, amelyek múzeumpedagógiai programjaikkal, kezdeményezéseikkel kimagasló teljesítményt értek el a múzeumi ismeretátadás terén. Az elismerést minden évben az Országos Múzeumpedagógiai Évnyitón adják át.

Az idén 19. alkalommal megrendezett Országos Múzeumpedagógiai Évnyitó helyszíne Gödöllő volt. A Múzeumok Őszi Fesztiváljának 2006 óta az Országos Múzeumpedagógiai Évnyitó a nyitórendezvénye, melyen minden évben átadják a Múzeumpedagógiai Nívódíjakat, melyet konferencia követ. A rendszerint 250-300 főt megmozgató esemény a muzeális intézmények pedagógiai és szolgáltatási kínálatának seregszemléje is. A helyszín-specifikus gyakorlati bemutatók, tárlatvezetések, workshopok remek alkalmat kínálnak arra, hogy a múzeumi szakemberek és pedagógusok a kreatív múzeumpedagógiai megoldások, kiállítások, programok és módszerek tárházából inspirációt meríthessenek, kapcsolatokat építhessenek. A szakmai konferencia szorosan kapcsolódott a 2021-ben megrendezett Múzeumok Őszi Fesztiválja *Múzeumi harmónia* mottó célkitűzéséhez. A hazai és határon túli múzeumi szakembereket, pedagógusokat egyaránt megszólító szakmai eseményen azokat az eszközöket, kreatív megoldásokat kívánták bemutatni a szervezők, amelyeknek köszönhetően a zene a múzeumokhoz köthető – legyen az akár egy megzenésített múzeumi tartalom, akár egy a kiállítótérben, vagy a múzeumkertben megtartott koncert vagy művészetterápiás foglalkozás.

A neves szakértők, előadók bevonásával zajló plenáris előadások, a jó gyakorlatok és a helyszínspecifikus workshopok és tárlatvezetések mind arra reflektálnak, hogy a muzeális intézmények milyen sokszínű módon, milyen változatos múzeumi tartalmakkal és szolgáltatásokkal képesek megjeleníteni a zenét.

Az idén Magyar Vidéki Múzeumok Szövetsége különdíját **A Kalandozások Szolnokon, Mesés kalandok Zoknikutya szemével múzeumpedagógiai programunk** kapta. A indoklás a következő volt:

LAUDÁCIÓ

„A Damjanich János Múzeum programjára legjellemzőbb a komplexitás. Vegyíti a különböző múzeumi tudományterületek és művészetek – néprajztudomány, történettudomány, régészet, képzőművészet – ismereteit azokkal a pedagógiai módszerekkel, melyek az egyes korosztályok kompetenciáinak fejlesztéséhez szükségesek az adott területen. Mindezt egy „életre kelt” szereplő közreműködésével. A Múzeum kiállítóhelye a „Kalandozások Szolnokon – mesés kalandok Zoknikutya szemével” című múzeumpedagógiai kezdeményezésével kimagasló teljesítményt ért el a múzeumi ismeretátadás terén. Maga a program egyszerre informatív és szórakoztató, emellett könnyen és rugalmasan variálható, részekre bontható az érdeklődő óvodai vagy iskolai csoportok igénye szerint. Nagy előnye, hogy alkalmazható zárt térben és szabadban egyaránt. Bár elsősorban oktatási intézményeknek készült, önállóan is használható, hiszen a hangzóanyag és a kiadvány segítségével családok, kiránduló csoportok, kisgyerekes baráti társaságok külön is felfedezhetik a séta során a települést Zoknikutya „segítségével”.

Csapláros Andrea

(Magyar Vidéki Múzeumok Szövetsége, elnök)

4. A Kalandozások Szolnokon, Mesés kalandok Zoknikutya szemével múzeumpedagógiai programunk bemutatása

Az eredeti elgondolás egy gyerekek számára készülő helytörténeti, mesés ismeretterjesztő kis könyv elkészítése, feladatokkal tarkítása volt. Erre épült rá később az a múzeumpedagógiai program, melynek célja az, hogy óvodás kortól kezdve minél több

ismeretet, élményt szerezzenek a lakóhelyükről, környezetükről a foglalkozásokon és sétákon résztvevők, illetve ezalatt gazdagítsák általános műveltségüket is. Mindezt egy szerethető, kedves szereplő segítségével sajátítsák el szinte észrevétlenül, a mindennapi élet természetes velejárójaként.

A Damjanich János Múzeum többéves tapasztalata, hogy az itt élők egyre kevésbé ismerik a városuk épített és szellemi örökségét. Ezért egy olyan múzeumpedagógiai programot szerettünk volna kidolgozni, ami már egészen kisgyerek kortól több évre, évtizedre megalapozza a Szolnok értékeivel kapcsolatos ismereteket.

A program célcsoportja az 5–12 év közötti gyerekek. A gondolat a könyv/program elkészítéséhez kettős céllal született:

1. Nagyon fontosnak tartjuk a helyi kötődés erősítését már egészen kis kortól, illetve a helytörténeti ismeretek átadását.
2. A kiadvánnyal szeretnénk felkelteni más települések lakóinak érdeklődését Szolnok iránt. Szeretnénk, ha minél többen megismernék és megszeretnék a várost.

Bár a mintaprojekt jelenléttel kezdődött, később a pandémia miatt kialakult helyzetben digitálisan is folytatódott. Az offline megvalósítást még 2020 októberében kezdtük el az egyik szolnoki óvoda nagycsoportosaival. Bár a járványhelyzet közbeszólt, Zoknikutya történetével a virtuális térben tartottuk a kapcsolatot, annak elmúltával pedig ismét személyesen találkozhattunk. Általános iskolában digitális formában használták fel Zokni kalandjait, egy ötödikes osztályban magyar órán a "Szülőföld" témakörben.

Elsőként a történet kézírata készült el hozzá kapcsolódó feladatokkal, majd ezt követte egy hangoskönyv, melynek különlegessége, hogy a múzeumi dolgozók olvasták fel az összes fejezetét. 2022 januárjában jelenik meg nyomtatott formában a kiadvány, mely múzeumpedagógiai segédanyagként és önállóan, Szolnok történetét bemutató könyvként is használható.

5. A program tartalmi egységei:

Elméleti alapozás

Épített örökség régen és most. Épületek képeken és festményeken a múzeum egyik állandó kiállítá-

sában, a Szolnoki Képtárban. Fekete fehér és színes fotókon okosfal segítségével párosító játékot készítettünk (egykor és ma), majd az épületeket a Képtár falán lévő alkotásokon is megkerestük. Régi térképen elhelyezték a gyerekek az épületek képeit.

Vizuális kultúra – Rajzolás

Az előzetesen bemutatott fotók és alkotások alapján az óvodás csoport tagjai lerajzolták azt az épületet, ami a legjobban tetszett nekik.

Szolnoki vár (Középkori élet Szolnokon)

A város képe régen és ma. A vár építésének története, annak lakói, foglalkozása és életmódja. A bemutatás helyszíne az állandó régészeti kiállítás. Demonstrációs tárgyakat alkalmaztunk a tapasztalati ismeretek elmélyítésére. Pár perces kisfilmet mutattunk be a vár építéséről.

Vármakett készítése

A Szolnoki vár megismerése, a várépítésről szerzett tudás alapján kartondobozokból erődítmény építése az óvodában.

Zoknikutya nyomában séta: A torkolat és a Tabáni Tájház

A séta során a gyerekek felidéztek azokat a helyszíneket és épületeket, melyekről hallottak a mesében. Megnéztük a Kossuth teret, annak szobrait. A Városházát és a Könyvtár és Megyeháza épületét. A Zagyva-Tisza torkolatához sétáltunk. Hoszszan beszélgettünk a két folyóról, a halászatról, tiszai halakról, az itt található Szolnoki Művésztelepről. A Zagyva partján elindultunk, és a Tabáni Tájházhoz érkeztünk. Ott rengeteg dolgot megtudtunk a Tájházzal, annak régi lakóiról és foglalkozásukról. Végül Tiszavirágot készítettünk.

Ismeretbővítés újra a múzeumban

A Díszudvaron néprajzi, képzőművészeti, történeti, régészeti tárgymásolatok és hozzájuk kapcsolódó játékok segítettek a gyerekek készségeinek fejlődését. Majd végül egyénileg alkothatták meg az ovisok kutyasos képeiket.

A programra legjellemzőbb a komplexitás, illetve a könnyen és rugalmasan variálhatóság. Részekre bontható annak függvényében, hogy melyik téma-

kör hangsúlyosabb egy érdeklődő óvodai vagy iskolai csoport számára. Alkalmazható zárt térben és szabadban egyaránt. Bár elsősorban oktatási intézményeknek készült, önállóan is használható. A programhoz külön kiadvány készült, melyet hangoskönyv formájában tettünk közzé a múzeum YouTube csatornáján (<https://www.youtube.com/channel/UckQEe8Ptaw4l1eVpMjEmAA/playlists>).

6. Hogyan tovább...?

Programunkat folyamatosan szeretnénk fejleszteni, ebben már szakmai napok megtartásával, óvodapedagógusokkal és pedagógusokkal is elkezdtünk közösen gondolkodni. A célunk az, hogy a lehető legjobb módon tudjon hasznosulni a gyerekek számára mindaz az ismeretanyag, mely a későbbiekben a tudásukká válik. Egyetértünk azzal a gondolattal, hogy a múzeum mint tanulási motiváló helyszín, lehetőséget biztosít az egész életen át tartó tanulásra.

Ennek jegyében a régi értékek megtartásával folyamatosan törekszünk a megújulásra múzeumpedagógiánkban. Új időszaki kiállításainkhoz rendszeresen dolgozunk ki naprakész foglalkozásokat. A 2022-es év első ilyen programja az ILLUSZTRÁCIÓRA FEL! Válogatás a Budapesti Illusztrációs Fesztivál 2021 alkotásaiból tárlathoz került kidolgozásra, mely a Szolnoki Galériában tekinthető meg

2022. február 6-ig. Az időszaki kiállítások mellett igyekszünk állandó tárlatainkhoz is megújítani kínálatunk, melyhez remek lehetőséget kínál az is, hogy január végén új állandó régészeti kiállítás nyílik múzeumunkban. Emellett a pedagógusok igényeihez igazodva is dolgozunk ki foglalkozásokat. Az idei évben a szolnoki óvodák számára szeretnénk készíteni egy, a témahetükhöz kapcsolódó programot. Ennek témája az 1848–49-es forradalom és szabadságharc, melynek fontos része volt a szolnoki csata és Damjanich János személye.

Múzeumpedagógiai kínálatunkban mind néprajztudomány, történettudomány, régészet, mind képzőművészet területén igen sokszínű. Ajánlónk lapozgatható kiadvány formájában és elektronikusan is elérhető (<https://www.djm.hu/ci/assets/pdf/uploads/muzpedprog.pdf>) az érdeklődők számára.

Irodalom

<https://www.djm.hu/latogatoinknak/bemutatkozas>

<https://www.djm.hu/szolgaltatasok/muzeumpedagogia>

<https://mokk.skanzen.hu/2021081619-orszagos-muzeumpedagogiai-evnyito>

Barláné Kulánda Krisztina

Damjanich János Múzeum,
múzeumpedagógus

Tartalomjegyzék

Kérjük, kattintson a linkekkel ellátott címekre!

A belsősök gondatlanságából ered a biztonsági zűrök többsége	76
Egyetlen év alatt a négyszeresére nőtt adattudósok iránti kereslet	77–78
Méretes lépegető robotot kaphat a kínai hadsereg	78–79
Csak a legidősebb magyarokat nem hálózta be az internet	79–80
A tudomány hírei	80–83
Átkeresztelték a Telenort. Március elsejétől Yettelnek hívják	84
Magyar mérnökök keresik az agy kommunikációs „csontvázát”	85–86
Mennyibe kerül valójában egy informatikus?	87–89
5G-projektek támogat Franciaország és Németország	89–90
Biztonságosabb vezeték nélküli eszközöket akar az EU	90
Európai kutatóintézetek fogtak össze a mesterséges intelligencia kutatásában	91
Gyorsan elkészíthető és tartós okosotthonok jöhetnek	91–92
Modul lesz-e a könyvtár a telefon szuperalkalmazásában? - A meglévő könyvtárakkal vagy nélkülük fejlesztik?	92–93
"Valódi béremelésre ott van lehetőség, ahol a fenntartó közelebb áll a tűzhöz"	93–95

A belsősök gondatlanságából ered a biztonsági zűrök többsége

Egy friss felmérés szerint ma már a biztonsági incidensek több mint fele vezethető vissza a céges alkalmazottak és partnerek gondatlanságára, ami összességében is nagyobb károkat okoz a direkt rosszindulatú tevékenységnél.

Közhely, hogy az üzleti szereplők egyre szaporodó kiberbiztonsági kihívásokkal kénytelenek szembenézni, legyen szó a végponti biztonságról, a cloud rendszerekről, a javítatlan vagy nulladik napi szoftveres sebezhetőségekről, a dolgok internetéről (IoT) vagy a távoli munkavégzés erőltetett ütemű bevezetéséről. Ahogy azonban a Proofpoint felméréséből is kiderül, a kockázati tényezők között előkelő helyen szerepel az alkalmazottak képzettségének és biztonsági tudatosságának hiánya, illetve a szándékos károkozás is, amit ugyanilyen fontos figyelembe venni a fenyegetésészlelés és válaszadási képességek szempontjából.

A kiberbiztonsági vállalat 2022-es [Cost of Insider Threats Global Report](#) kutatása szerint ezek a bennfentes fenyegetések átlagosan évi 15,4 millió dollárjába kerülnek a nagy szervezeteknek, ami 34 százalékos növekedést jelent a 2020-as becslésekhez viszonyítva. A Ponemon Institute közreműködésével készített riport ezernél is több olyan informatikai szakember válaszait dolgozta fel világszerte, akik a közelmúltban ehhez kapcsolódó kiberbiztonsági incidenseket tapasztaltak.

A rendellenességek észlelését követően átlagosan 85 napba telt az adott problémák megoldása, ami ugyancsak érdemi növekedést jelent a Proofpoint korábbi jelentésében szereplő 77 naphoz képest. A bejelentett incidenseknek (beleértve bennfentesek által okozott károkat, adatlopásokat vagy rosszindulatú programok szándékos telepítését is) mind-

össze 12 százalékát sikerült 30 napon belül elsimítani, esetenként több mint 184 ezer dolláros átlag költség mellett.

Mindenkiből csábító támadási felület lesz

Ez az összeg persze az érintett cégek méretétől függően jóval magasabb is lehetett. A Proofpoint megállapítja, hogy az amerikai vállalatok tavaly 17,5 millió dollárt költöttek a szóban forgó eseményekre, európai társaik pedig nem egész 15 milliót. Az irodából hazatelepülő és a vállalati adatokat is magukkal hurcoló munkavállalók folyamatosan növelik a kockázatokat, összességében pedig nem csak ők, hanem a bedolgozók és a külső beszállítók is olyan széleskörű hozzáférésekkel rendelkeznek, amelyek nyomán egyszerűen vonzó támadási vektorokká változnak.

Nem csoda, hogy az elmúlt két évben a bennfentes fenyegetések drámai módon elszaporodtak, és a jelentés alapján az incidensek nagyobbik része, 56 százaléka egy-egy alkalmazott hanyagságára volt visszavezethető. Az incidensek 26 százaléka kapcsolódott valamilyen belső felhasználó rosszindulatú akcióihoz, míg 18 százalék a dolgozók azonosságainak ellopásával kezdődött, ami a személyes eszközök biztonsága és a jelszavak gyengeségével függött össze.

A ZDNet tanulmányt összefoglaló [beszámolójából](#) kiderül, hogy az alkalmazottak vagy a bedolgozók hanyagsága átlagosan 6,6 millió dollárjába került a kutatásba bevont szervezeteknek, miközben a belső bűncselekményekkel "csak" 4,1 millió dollárt, a hitelesítő adatok ellopásával pedig 4,6 millió dollárnyi kárt hoztak összefüggésbe. Ezek a számok természetesen csak tájékoztató jellegűek, de a nagyságrend és az arányok mindenképpen figyelmet érdemelnek.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

Egyetlen év alatt a négyszeresére nőtt adattudósok iránti kereslet

Az egekben van az ilyen típusú IT-képességek iránti igény, a toborzók azonban nehezen találják meg azokat a szakembereket, akik segíthetik előmozdítani az egyes szervezetek digitális ambícióit.

2020-hoz hasonlóan a 2021-es évben is komoly kihívásokat jelentett, hogy a rendelkezésre álló szakemberek száma elmaradt a technológiai fejlődés ütemétől, így nem csoda, hogy a kereslet, mind a fizetési igények folyamatosan növekedtek. Ezt a mindenkinek nyilvánvaló trendet illusztrálja a DevSkiller friss összeállítása is, amelyben a technológiai munkaerő-toborzással foglalkozó szolgáltató a tavalyi statisztikák mellett 2022-re vonatkozó előrejelzéseket is megfogalmazott.

A jelentés nemcsak az informatikai készségek abszolút keresettségét mutatja be, de a munkáltatók igényeinek relatív változásait is az egyes területeken. Ennek alapján az adattudósok iránti kereslet egészen elképesztő mértékben, 295 százalékkal növekedett az előző évihez képest. A tendencia nem csak azt jelzi, hogy az adatok mennyire értékesekké váltak a vállalatok számára világszerte, de arra is utal, hogy mennyit költenek a megfelelő adattudós-csapatok felépítésére.

A részletes lebontásból az is kiderül, hogy 2021-ben az adatelemzés volt a leggyakrabban tesztelt képesség, amelyik a kódolással összefüggő felmérések harmadánál jelent meg. A DevSkiller ügyfelei a gépi tanuló technológiákra is egyre nagyobb hangsúlyt helyeznek az üzleti célok teljesítésében, ami több mint 24 százalékkal a második leggyakoribb kategóriának számított. Ezt a Pandas (16,8 százalék), a PySpark (10,6 százalék) és a NumPy (9,7 százalék) követi a sorban.

Az utóbbi, a Python programozási nyelvvel összefüggő alkalmazások népszerűsége közvetlenül összefügg az adattudomány és gépi tanulás népszerűségének növekedésével, így az sem meglepő, hogy a Python iránt összességében 154 százalékkal nőtt a kereslet. A DevSkiller megállapításai egyébként a platformon keresztül 2020 és 2021 decembere között elküldött, több mint 100 ezer kódolási teszten alapulnak, és az [IT Skills report](#) című éves [beszámolót](#) negyedik alkalommal teszik közzé.

Nem a szél fújja össze a szakembereket

A kiberbiztonság és a minőségbiztosítás ugyancsak a gyorsan felfutó készségek közé tartozott, de a listán ott van a PHP, a Scala és a bloklánc-technológia is. A DevSkiller szerint a kiberbiztonság előkelő helyét nem csak az indokolja, hogy ez a terület mennyit fejlődött az elmúlt években, de az is, hogy a vállalatok egyre-másra digitalizálják platformjait, termékeiket és szolgáltatásaikat, így állandóan új fenyegetésekkel kell szembenézniük, amelyeket valahogy kezelniük kell.

Hasonló a helyzet a blockchain esetében is, ahogy a kriptovaluták és az NFT-k iránti érdeklődés a fogyasztók és a vállalkozások körében is gyorsan növekszik. Érdeemes persze megjegyezni, hogy amíg az előző évben adattudomány volt a leggyorsabban növekvő szakterület a toborzásban, addig az álláslehetőségek számát tekintve még mindig a Java és az SQL számítanak a legkeresettebb informatikai ismereteknek, ráadásul a piac ezek esetében is 19-19 százalékkal növekedett.

A jelentés megállapítja, hogy a munkaerő felvételeért felelős menedzsereknek egyre kreatívabb módszereket kell találniuk, hogy az általuk képviselt márka felkeltse a figyelmet, és egyedi lehetőségeket kínáljanak a jelölteknek. A morál és az elégedettség fenntartásában azok a vállalatok bizonyulnak a legjobbnak, amelyek a távmunkás konstrukciókban is

követik a munkavállalók igényeit, és ezzel nem csak magukhoz vonzzák, de sikeresen meg is tartják is a legjobb szakembereket.

Válogatta: Fonyó Istvánné
Forrás: www.bitport.hu

Méretes lépegető robotot kaphat a kínai hadsereg

A külseje miatt "mechanikus jaknak" nevezett négy lábú több mint másfél mázsányi terhet képes cipelni olyan helyeken is, ahol a folyamatos emberi jelenlétnek nem ideálisak a körülmények.

Kínában állítólag sikerült megépíteni a világ eddigi legnagyobb négy lábú bionikus robotját, amelyre a külseje alapján mechanikus jakként is hivatkoznak a beszámolókból. A gép több mint 350 fontnyi (nagyjából 160 kilogrammnyi) terhet képes szállítani 6,2 mérföld/órás (körülbelül 10 km/órás) sebességgel, ami egy kocogó ember tempójának felel meg – derül ki a kínai állami Global Times tudósításából.

A robot fejlesztésének elsődleges célja ezek szerint az lenne, hogy besegítsen a félreeső, nehezen járható területeken állomásozó katonák felszerelésének szállításában. A szintén a kínai kormányzathoz kötődő People's Daily egy klipet is megosztott, amelyben a behemót négy lábú szerkezet nem csak a hagyományos úton sétál, de a poros sivatagi emelkedőkkel is ugyanolyan könnyen megbirkózik.

Ez utóbbi mé a fejlesztésnek ebben a szakaszában is komoly mechanikai bravúrnak számít, ami később nagyon hasznossá teheti a jakot a hagyományos járművek által megközelíthetetlen területeken. A Global Times-nak nyilatkozó kínai katonai szakértő szerint a robot fegyverekkel is felszerelhető, és így a repülő drónokhoz hasonlóan fegyveres felderítő küldetéseket is végrehajthat majd, csak éppen a földfelszínen haladva.

Nekik is megtetszett az ijesztő robotkutya

A négy lábú dizájn ma már minden bizonnyal ismerősnek számít: nagyon hasonlít például a [Boston Dynamics](#) eredetileg a DARPA által finanszírozott AlphaDog robotjára, amelyet először 2012-ben mutattak be a nagyközönségnek. A cég egy másik, BigDog néven hivatkozott konstrukciója ennél is régebbre, 2005-ig nyúlik vissza, és képes volt rá, hogy közel ugyanilyen nagy terhet cipeljen kétharmad akkora sebességgel.

A robot jak előre, hátra és átlósan is tud mozogni, az állami média szerint pedig szaladni vagy ugrálni is bír. Ebben a kínai hadsereg is lehetőséget lát, és azt tervezi, hogy az új gépeket is beveti a különféle szállítmányok, lőszereket és élelmiszerek mozgatására a hegyvidéki és sivatagos régiókon keresztül, ahol ez a hagyományos járművekkel nagyon küzdelmes dolog lenne. (A jak felfegyverzése már ijesztőbben hangzik.)

A beszámolókból egyébként már kiderült, hogy egy sokkal kompaktabb, kutyaméretű négy lábú robot is elkészült Geda néven, amelyet ugyancsak a nehéz terepeken vetnének be: nagy magasságban, jeges talajon vagy sűrű erdőben. Ez a szerkezet mindössze 32 kilogramm tömegű, és 40 kilogrammnyi hasznos terhet szállíthat. A kínai állami televízió (CCTV) riportja szerint képes feldolgozni az egyszerű hangutasításokat, arcfelismerő rendszerrel is felszerelték, és már sikeres teszteken van túl a különböző terepeken, a sziklás vagy saras utaktól egészen a szűk pallókon való áthaladásig.

A robotkutya vonalon legutóbb a szingapúri hadügyi fejlesztésekért felelős kormányügynökség és a Ghost Robotics együttműködéséről számoltunk be, amelynek során az amerikai cég [Vision 60](#)

elnevezésű gépeit igyekeznek párosítani a szingapúriak saját fejlesztésű, kifejezetten autonóm eszközök felügyeletére és irányítására kitalált rendszerével. Itt is kifejezetten védelmi feladatok ellátására tervezett, négylábú robotokról van szó, amelyek

különbféle feladatokra alkalmazhatók a bombák hatástalanításától a járőrözésig.

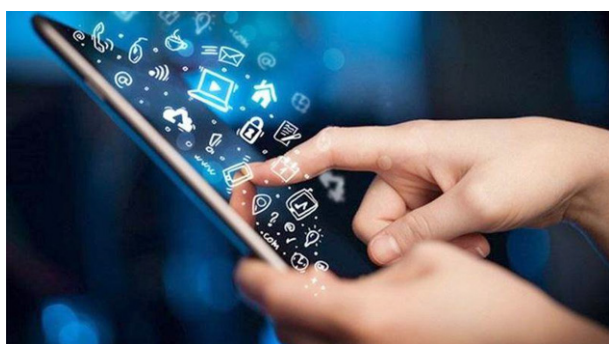
Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

Csak a legidősebb magyarokat nem hálózta be az internet

Egy hazai kutatás szerint a 15 év feletti korosztály közel négyötöde használja a netet. A legfiatalabb korosztályoknál gyakorlatilag 100 százalékos a penetráció.

Friss adatokat közölt a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) a héten a hazai internetezési szokásokról, illetve az online médiumok piacáról és felhasználóiról. A 2021. negyedik negyedévére szóló felmérést a Digitális Közönségmérési Tanács megbízásából a Gemius Hungary készítette.

40 év alatt már mindenki beszállt az internetbe

A kutatási anyagból kiderül, hogy a 15 év feletti magyar lakosok bő háromnegyede (77,5%) internetezik, ami több mint 6,4 millió embert jelent. Ez az átlag azonban szélsőséges számokat takar korcsoportok szerinti bontásban. A Z generáció (15 és 24 év közöttiek) nagyjából 1 milliós és az Y-generáció (25 és 40 év közöttiek) hozzávetőleg 2 milliós táborában ugyanis lámpással kell keresni az internetet nem használókat, azaz itt közel teljes a penetráció. A 2,36 milliós X generációnál (41 és 56 év közöttiek) ez az arány 86 százalékos, míg a 2,2 milliós baby boomer (57 és 75 év közöttiek) már csak 62 százaléka használja a világhálót. A 76 évnél idősebbeknél, akik kb. 740 ezren vannak, nagyon alacsony az internetezők aránya: csupán 6,5 százalék.

Ami a médiafogyasztást illeti, legtöbbször magazinokat és híroldalakat olvastak a vizsgált három hónapban. Mindkét típusú felület körülbelül 5,5 milliós elérést generált, de a híreket átlagban közel kétszer annyi ideig olvasták az emberek, mint a magazinokat: előbbi kb. négy, utóbbi két percig. Az ilyen típusú oldalakat szinte 100 százalékban mobilról látogatták, az otthoni és munkahelyi számítógépeknél azonban ez az arány változó: a magazinokat inkább otthon, a híreket inkább a munkahelyen olvasták az emberek. Mindkét esetben hétköznap többet böngészték ezeket az oldalakat, mint hétvégén.

A negyedév összesített adatai alapján a legnépszerűbb weboldal a 24.hu volt, ami több mint 4,5 millió belföldi internetezőt ért el. A második és harmadik helyen az Index.hu és az Origo.hu következett, 4 milliónál több látogatóval. A legmagasabb átlagos napi elérése a Blikk.hu-nak volt közel 900 ezer felhasználóval, míg a 24.hu és az Index.hu is épp hogy átlépte a 800 ezret. A legtöbb időt, átlagban 42 másodpercet az Index.hu-n töltötték az emberek, a 24.hu-n és az Origo.hu-n pedig 20 és 19 másodpercet.

A Zuckerberg-birodalom mindent és mindenkit visz

2021-ben 6,75 millió regisztrált felhasználója volt a Facebooknak és közel 2,6 millió a szintén az immár Meta néven futó anyacéghez tartozó Instagramnak Magyarországon. Ez a lakosság 69, illetve 26 százalékát jelenti, és ha előbbi összevetjük a fentebbi adatokkal, kitűnik, hogy a legnépszerűbb közösségi hálózatnak több hazai felhasználója van, mint ahány 15 évnél idősebb magyar internetezik.

A Facebookon a legtöbben, közel 1,2 millióan a Nosalty.hu-t követték, kb. 900 ezren a 24.hu-t és 800 ezren az NLC.hu-t. A televíziók közül a legnagyobb követőbázisa az ATV-nek van (kb. 550 ezer), amit a TV2 követ kb. 350 ezer fővel. A rádióknál a Rádió 1 jár az élen 720 ezer követővel, a második

legnépszerűbb pedig a Retro Rádió kevesebb mint a felével, 310 ezerrel. A legtöbb rádió a 100 ezer követőt sem éri el – áll az NMHH közleményében.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

A tudomány hírei

Megjelent a Lendület Program 2022. évi pályázati felhívása

A Magyar Tudományos Akadémia kiválósági programjának idei kiírásában a korábbi évekhez képest több lényeges változás van. A 2009-ben indult program célja a hazai fiatal kutatóbázis erősítése kiemelkedő fiatal tehetségek és kimagasló teljesítményű kutatók külföldről való hazahívásával, illetve itthon tartásával. Az új pályázati felhívásban a korábbihoz képest változnak a meghirdetett kategóriák, nő az elnyerhető támogatás összege, és módosulnak a pályázatok bírálati szempontjai.

Magyarok és Nobel-díjak – Hargittai István írása

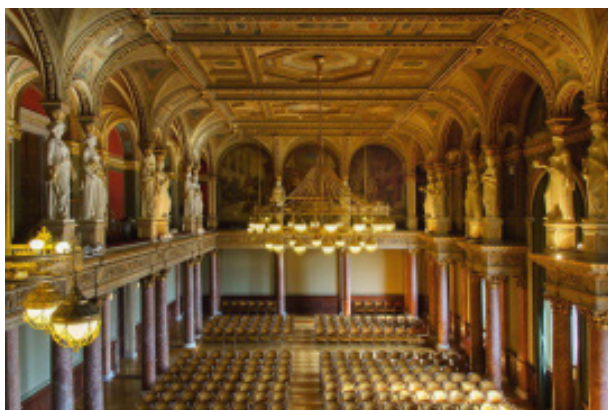
Két magyar nem kapott (megérdemelt) Nobel-díjat. Ehhez hasonló év csak 1994 volt, amikor két magyar kapott (megérdemelt) Nobel-díjat, *Oláh György* kémiai és *Harsányi János* közgazdasági Nobel-emlékdíjat. A két 2021-es nem Nobel-díjas, *Karikó Katalin* és *Hajós Zoltán*, két különböző eset tanulságokkal. Hargittai István akadémikus írása az Élet és Irodalomban.

Lendületesek: Fekete Andrea

Fekete Andrea orvos már másfél évtizede kutatja a vese, illetve a tüdő hegesedéssel járó elváltozásait. Munkatársaival felfedezték, hogy egy sejtfel-színi receptor, a szigma-1 aktivitása védőfunkciót tölt be a hegesedés ellenében. Lendület-győztesként Fekete Andrea és kutatócsoportja most a zöld hályog kialakulását igyekszik megakadályozni egy szemcsepp kifejlesztésével, amely ugyancsak a hegesedés megakadályozása révén fejt majd ki a hatását. Kutatási programjuk ismertetésével folytatjuk annak a 15 kutatócsoport-vezetőnek a bemutatását, aki az elkövetkező években az MTA kiválósági programja, a Lendület támogatásával folytathatja tudományos munkáját.

Egy magyar iszlámkutató portréja – kiállítás az MTA Székházban

Február 15-ig látogatható az MTA Székház aulájában a *Goldziher Ignác* akadémikus, orientalista halálának 100. évfordulója alkalmából rendezett tárlat. A kiállítás az MTA Könyvtár és Információs Központ Keleti Gyűjteménye és a Goldziher Intézet együttműködésében jött létre.

Az MTA Fizikai Tudományok Osztályán 2021-ben levelező tagságra ajánlottak bemutatkozó előadásai – videó az osztályülésről

A 2022. évi akadémikusválasztás első lépéseként 2021 szeptemberében az akadémikusok ajánlásokat adtak le az MTA tudományos osztályain. A Fizikai Tudományok Osztályára hat levelező tagi ajánlás érkezett. Az osztály 2021. december 17-én nyílt távjelenléti osztályülést tartott, amelyen meghallgatta a hat ajánlott bemutatkozó szakmai előadását. A széles körben meghirdetett osztályülésről videofelvétel készült, amelyet az MTA YouTube-csatornáján keresztül osztunk meg az érdeklődőkkel.

A COVID-19-járvány gazdasági hatásai – tanulmányok az MTA közgazdaságtudományi folyóiratából

Hogyan alakult a gazdasági növekedés a pandémia alatt és milyen tendencia várható? Milyen hatása van a járválynak a külföldi tőkeáramlásra, illetve a foglalkoztatásra? Egyebek mellett e kérdésekre is válaszolnak azoknak a tanulmányoknak a szerzői, amelyek az Akadémia által megjelentetett Acta Oeconomica különszámában olvashatók.

Az obszervatóriumalapító – Tycho de Brahe élete

Bár saját bevallása szerint is babonás volt, s hitt az asztrológiában, munkássága mégis fontos méréföldkövet jelent a csillagászat tudományának történetében. A dán király támogatásával *Tycho de Brahe* hozta létre az egyik első, meghatározó jelentőségű obszervatóriumot, ő írta le először egy csillag robbanását, a 16. század második felében pedig kora legpontosabb csillagászati megfigyeléseit végezte el és jegyezte föl. *Csaba György Gábor* írása az mta.hu-nak.

Az emberi tevékenység hozzájárulása a jelenkori klímaváltozáshoz

Összeállításunkban *Bozó László*, az MTA Földtudományok Osztálya elnökének felvezetőjét olvashatják *Szarka László* geofizikus, akadémikus véleményével, illetve a Földtudományok Osztálya által erre válaszul megfogalmazott, az Osztály által elfogadott állásfoglalással kapcsolatban. A felvezető után mindkét szöveget teljes terjedelmében közöljük.

A faültetés nem mindig segíti a klímavédelmet – figyeljünk inkább oda az őshonos növényzetre!

Az erdőtelepítés mára a klíma megővésének központi kérdésévé vált, azonban az ökológusok figyelmeztetnek: hiába a jó szándék, a nem kellő körültekintéssel végzett beavatkozás több kárral járhat, mint haszonnal. Török Péter, a Lendület Funkcionális és Restaurációs Ökológiai Kutatócsoport vezetője szerzőtársaival a restaurációs ökológia vezető folyóiratában hívta fel a figyelmet arra, hogy a meggon-
dolatlan fásítás helyett van, hogy többet érünk az őshonos gyepek védelmével.

Hétköznapi berendezések és rendszerek saját klímaváltozásai

Kitörő viharban a hajó fokozódó himbálózása az egyre nagyobb hullámok hatására, a legjobban hallható adó keresése a rádió gombjának tekerésével, az egyenetlen úton gyorsuló teherautó platóján a rakomány csúszkálása vagy a kikapcsolása után egyre lassabban forgó centrifuga tengelyének mozgása meglepő módon hasonlít a klímaváltozáshoz. Az MTA-ELTE Elméleti Fizikai Kutatócsoport közelmúltban megjelent tanulmánya azt írja le, hogy bizonyos esetekben az egyszerű rendszerekben zajló változásokat is lehet és érdemes klímaváltozásnak tekinteni, és csak a klímadinamika eszköztárát használva lehet érdemben megérteni.

Karikó Katalin kapta az idei Bolyai-díjat

Az elismerést Áder János köztársasági elnök adta át az Akadémia Dísztermében rendezett péntek esti ünnepi gálán. A *Bolyai János* matematikusról elnevezett díjjal azokat a magyar állampolgárságú vagy magyar származású személyeket támogatják, akik nemzetközi szinten is kimagasló eredményeket érnek el a tudományok területén.

A hazai nagy tavak legfontosabb problémái – Videón az Akadémia által szervezett konferencia

A Fertő-tó nádasainak szerepéről, a Balaton üledékének vizsgálatáról, a Tisza-tavat terhelő tisztított szennyvíz hatásairól, a Velencei-tó vízpótlásának problémájáról és az Alaptörvény vízzel foglalkozó passzusáról is szó volt azon a rendezvényen, amelyet az MTA Nemzeti Víztudományi Program

Irányító Testülete tartott az MTA Székházban. Felvételünk az előadásokról elérhető cikkünkben, az MTA YouTube-csatornáján.

Magyar mérnökök keresik az agy kommunikációs „csontvázát”

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem információsrendszer-kutatói első látásra számukra idegen terepre tévedtek, amikor az agyi hálózatokat kezdték vizsgálni. De ha az idegsejtek kapcsolataiból felépülő rendszer mélyére tekintünk, hasonlóságokat fedezhetünk fel egyéb, akár a mérnöki tudományok tárgykörébe tartozó hálózatokkal. A BME kutatói ebből az alapfeltevésekből indultak ki, és olyan agyi hálózatot igyekeztek konstruálni, amely minimális energiabefektetéssel képes üzemelni.

A gyermekek és a COVID-19 – Az MTA Orvosi Tudományok Osztálya hetedik hírlevele

A Magyar Tudományos Akadémia Orvosi Tudományok Osztálya 2020 decemberében Ádám Veronika osztályelnök, az MTA rendes tagja kezdeményezésére elindította a COVID-19 betegséggel kapcsolatos hírlevelét. A COVID-hírlevél legújabb száma a gyermekkori koronavírus-fertőzés lefolyását és hosszú távú hatásait, valamint a gyermekek védőoltásával kapcsolatos tudnivalókat állítja a középpontba.

Aki felmérte a Világegyetemet – 100 éve hunyt el Henrietta S. Leavitt

A 19. század vége felé a csillagászok egy – látszólag – megoldhatatlan nehézségbe, a csillagászati távolságok mérésének problémájába ütköztek. De aztán jött egy egyetemet sem végzett, elhivatott nő. Az általa felfedezett periódus-fényesség reláció pedig lehetővé tette a Világegyetem felmérését.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.mta.hu

Átkeresztelték a Telenort. Március elsejétől Yettelnek hívják

Peter Gazik, a magyar leányvállalat vezérigazgatója jelentette be az új nevet a sajtónak. Három országot érint a névváltás.

Március elsejétől Magyarországon, Szerbiában és Bulgáriában Yettel néven működik a Telenor. A névváltást Magyarországon *Peter Gazik*, a hazai leányvállalat vezérigazgatója jelentette be a sajtónak. A vezérigazgató szerint az új márkanév felépítésébe fektetett energia is bizonyítja: a tulajdonos, a cseh PPF hosszú távon elköteleződött a magyar, bolgár és szerb piacon való jelenlét mellett. (Amióta a magyar állam az Antenna Hungárián keresztül [bevásárolta magát](#) a telekommunikációs vállalatba, aminek többségi tulajdonára viszont a [4iG jelentkeztet be](#), újra és újra felmerül, hogy a Telenor előbb vagy utóbb a 4iG érdekkörében landol.)

Bár az új márkát három országban egyszerre vezetik be, mindhárom vállalat stratégiai fókuszja változatlan marad, hangsúlyozta *Gazik*: a helyi piacok növekedése és fejlesztése. Az új márkanév bevezetéséről kiadott közlemény idézi *Marek Slacikot*, a három volt Telenor-érdekeltséget összefogó TMT CEE és a PPF Telecom Group ügyvezető igazgatóját is, aki szerint az erős márka kulcsfontosságú a PPF elképzeléseinek megvalósításához.

A váltás menetrendjéről *Dolezsai Gergely*, a Telenor márka- és marketingkommunikációs igazgatója elmondta, hogy bár a névváltás kommunikációja már most elindul, hivatalosan csak március 1-től hívják Yettelnek a vállalatot. Mivel a Telenor márka népszerű volt, ezért egy londoni nemzetközi ügynökség segítségével olyan, várhatóan mindhárom érintett országban működő kampányt dolgoztak ki, amely a búcsúzást azzal teszi pozitív élménynyé, hogy valami friss, új élményt ígér.

Ennek megfelelően alakították ki a nevet is, aminek második tagja (tel) utal ugyan a szektorra, de sokkal fontosabb volt a hangzás, és az ahhoz társuló pozitív, friss élmény, mondta *Dolezsai*. Peter *Gazik* felvezetőjében a Facebook névhez hasonlított a névválasztást, azaz szerinte nem a név a lényeg, hanem a mögötte lévő tartalom. Az új logó kialakításánál, a színek megválasztásánál (tengerkék és lime-zöld) elsősorban azt vették figyelembe, hogy jól érvényesüljön digitális felületeken.

Elhúzódó névváltás...

Egy brandváltás, az új brand bevezetése mindig komoly költségekkel jár, de hogy pontosan mennyivel, arról a menedzsment nem kívánt nyilatkozni. Amikor [2018-ban a PPF megszerezte a Telenor](#) bolgár, szerb és magyar leányvállalatát, megállapodott 2021-ig a márkanév használatáról is. A felkészülés azonban elhúzódott, így a PPF 2020 őszén megállapodott a norvég vállalattal, hogy a névváltást egy későbbi időpontra tolják. Ebben szerepet játszhatott az is, hogy 2021-ben az év végére esett volna a névváltás kommunikációja, azaz egy olyan időszakra, amikor amúgy is nagy a reklámzaj, és a kommunikáció is nagyobb költségeket jelentett volna a hirdetési piac keresleti csúcsa miatt.

A névváltást az ügyfelekkel is megismertető kampány február elsején indul. A vállalat közleménye hangsúlyozza: az ügyfeleknek a márkaváltással kapcsolatban nincs teendőjük, az ügyfélszerződéseket és a szolgáltatások elérhetőségét a névváltás semmilyen módon nem érinti. A váltásról a Telenor [tájékoztató oldalt is indított](#).

Válogatta: *Fonyó Istvánné*

Forrás: www.bitport.hu

Magyar mérnökök keresik az agy kommunikációs „csontvázát”

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem információsrendszer-kutatói első látásra számukra idegen terepre tévedtek, amikor az agyi hálózatokat kezdték vizsgálni. De ha az idegsejtek kapcsolataiból felépülő rendszer mélyére tekintünk, hasonlóságokat fedezhetünk fel egyéb, akár a mérnöki tudományok tárgykörébe tartozó hálózatokkal. A BME kutatói ebből az alapfeltevésből indultak ki, és olyan agyi hálózatot igyekeztek konstruálni, amely minimális energiabefektetéssel képes üzemelni.

Az agy működése csak az idegsejtek hálózatának együttes tanulmányozásával érthető meg igazán. Az elmúlt évtizedben ezért megsokasodtak a hálózatelméleti megközelítésű idegtudományi vizsgálatok. Eközben a vizsgálati módszerek is folyamatosan fejlődnek, amelyek segítségével egyre nagyobb felbontással tudjuk feltérképezni, hogy az egyes agyi régiók milyen más területekkel állnak kapcsolatban, vagyis fel tudjuk deríteni az agy huzalozását.

Nem csak a hálózat struktúrája fontos

„Mi mérnökök vagyunk, és elsősorban kommunikációs hálózatokkal foglalkozunk. Minthogy azonban egyre több mérési adat áll rendelkezésre a legkülönbözőbb valós hálózatokról, és a hálózatelmélet matematikai alapjai közel állnak hozzánk, az utóbbi években a BME-n nem csak a mérnöki tudományokkal szorosan összefüggő hálózatokat vizsgáljuk – mondja *Bíró József*, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Távközlési és Média-informatikai Tanszékének egyetemi tanára. – Az agyi hálózatokkal akkor kerültünk kapcsolatba, amikor 2015-ben egy hosszú kutatómunka eredményeképpen [tanulmányt](#) publikáltunk a *Nature Communications* folyóiratban, és abba a bírálók javaslatára egy agyi hálózatot is beépítettünk.”

A BME kutatói nem főállású agykutatók, ezért az agy kommunikációs hálózatát leginkább a fő szakterületükön kívüli, (majdhogynem) szabadidős tevékenységként vizsgálják. Bíró József szerint inkább az a céljuk, hogy

[felhívják a hivatásos agykutatók figyelmét egy-egy kérdésre, illetve olyan \(mérnöki\) algoritmusokat ajánljanak nekik, amelyek hasznosak lehetnek a számukra, de nem biztos, hogy találkoznak velük a kutatásaik során.](#)

Idén októberben jelent meg a BME Információs Rendszerek Modellezése Kutatócsoportjának legújabb, agyi hálózatokkal foglalkozó [tanulmánya](#). E kutatás több szempontból is formabontó volt, mind a hálózattudományban, mind az agykutatásban.

„Ebben a vizsgálatban kissé túlléptünk a hálózatelmélet hagyományos eszköztárára és céljain. Azon kezdtünk gondolkodni, hogy az agyi hálózatok esetében nemcsak a hálózat struktúrája fontos, hanem az is, hogy a benne működő folyamatok hogyan használják ezt a struktúrát – teszi hozzá *Heszberger Zsolt*, az MTA-BME Információs Rendszerek Modellezése kutatócsoport munkatársa, a tanulmány első szerzője. – Azt vizsgáltuk, hogy az agyi hálózatban az egyes idegsejtek mely más idegsejtek közvetítésével kommunikálnak egymással.”

Az idegsejt mint router

A kutatók – mérnökként, fizikusként – azt feltételezték, hogy az agyi hálózat biológiai evolúciója során úgy fejlődött, hogy működése energetikailag a leghatékonyabb legyen. Magyarul igyekszik a kommunikációhoz szükséges erőforrásokat minimalizálni. Hogy megtalálják ezt a mélyben rejtőző, energiahatékony, alapvető agyi hálózatot (az ő megfogalmazásuk szerint: „csontvázat”), próbálták feltérképezni a legkevesebb energiát használó kommunikációs útvonalakat az agyban.

[A kutatók feltevése szerint a legkevesebb energiát használó útvonal az, amely a legkevesebb információ segítségével megtalálható.](#)

De mit is jelent itt az információ? Heszberger Zsolt egy informatikai példát hoz ennek érzéltetésére. Képzeli el, hogy az idegsejtek egyfajta routerek, amelyek összegyűjtik a velük kapcsolatban álló más idegsejtek címeire vonatkozó infor-

mációt a hálózattól, (ahogy a számítástechnikai routerek is ismerik az általuk irányított hálózat elemeit). Az idegsejtek címei a hálózatban elfoglalt helyükre is utaló koordinátáikat jelentik. E koordináták alapján minden sejt (elméletben) kiszámít egy útvonalválasztási táblát. E tábla abban segít neki, hogy egyfajta lokális döntést hozzon arról, hogy egy távoli idegsejttel való kommunikációhoz melyik szomszédos idegsejtnak kell átadnia az információt a célidegsejt felé vezető útvonal következő állomásaként.

Az elméleti számítások alapján minden idegsejtre (pontosabban a feltérképezett agyi hálózat elemeire, amelyek egyenként is sok idegsejtet tartalmaznak) meg lehet határozni a számukra ideális útvonalválasztási táblát. Azaz a létrejövő lehetséges táblák közül meg lehet keresni azokat, amelyek információelméleti entrópiája minimális, más szóval amelyek a legjobban tömöríthetőek. Vagyis amelyek esetében az idegsejteknek a legkevesebb „tudásra” van szükségük ahhoz, hogy a hálózaton keresztül kommunikálni tudjanak.

A „csontváz”

„Miután kiszámoltuk, hogy ez az entrópia milyen struktúrában lehet minimális, elkezdtünk azon gondolkodni, hogy ha nekünk kellene agyat terveznünk, akkor hogyan nézne ki a leghatékonyabb szerkezete – folytatja Heszberger Zsolt. – Ezáltal olyan „csontvázat” (vagyis gráfelméleti fát) építettünk fel, amelyen be tudtuk mutatni, hogy ha e famentén történne az agyban a kommunikáció, akkor az ahhoz szükséges információ összentrópiája minimális lenne. Vagyis ebben a struktúrában kellene a legkevesebb információt eltárolniuk az idegsejteknek ahhoz, hogy működtetni tudják a hálózatot.”

Az eredmények ellenőrzéseként a kutatók megvizsgálták, hogy az elméleti számításaik alapján előállt kommunikációs váz valóban megtalálható-e az agyban. Kiderült, hogy az információs entrópia minimalizálásával felépített hálózat igen nagy pontossággal megtalálható az agyban, amiből arra lehet következtetni, hogy

az idegsejtek közötti kommunikációban az energia minimalizálásának elve is szerepet játszik.

Az elméleti hálózatot negyven személytől származó agyi hálózaton tesztelték. Ezek adattömbök, amelyek különböző felbontásokban tartalmazzák az egyes agyi régiók közötti kapcsolatokat. A különböző agyi hálózatokat összevetették, és megkeresték azon jellegzetességeiket, amelyek mindenkire jellemzőek. A kutatók értékelése szerint ezzel elvetették az agy „egyénségét”, és csak a legalapvetőbb kapcsolatokat tanulmányozták.

„Fontos figyelembe venni, hogy itt nem egyedi idegsejtek közötti kapcsolatokról van szó, hiszen még nem áll rendelkezésünkre olyan technológia, amely az agy neuronszintű kapcsolatrendszerét képes lenne feltárni – mondja Bíró József. – Az általunk használt agyi hálózatokban az agykérget sok részre (a legnagyobb felbontásban ezer részre) osztják fel, majd meghatározzák, hogy e részek mely más részekhez kapcsolódnak az idegpályákon keresztül (miközben az egymáshoz kapcsolódó régiók térben nem feltétlenül esnek közel egymáshoz).”

Mind a negyven személytől öt különböző felbontású agyi hálózatot vizsgáltak, és azt kapták eredményül, hogy a kisebb felbontású (kevesebb részre tagolt agykéregről készített) felvételek nagyobb mértékben feleltethetők meg az energiahatékonysági váznak, míg a nagyobb felbontású hálózatok kevésbé. E váz anatómiai információt nem használ a hálózatban szereplő régiókról, mindössze a kommunikációhoz szükséges energia minimalizálására törekszik.

„Nem tudjuk, hogy ennek az elméleti kommunikációs váznak ténylegesen és közvetlenül van-e köze az agyban zajló kommunikációhoz. Mindenesetre kérdésfelvetésként rendkívül érdekes, hiszen ez egy új szempontot jelenthet az agykutatásban” – érvel Bíró József.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.mta.hu

Mennyibe kerül valójában egy informatikus?

DERVENKÁR ISTVÁN

Igen, ahogy mindenki mondja: sokba, nagyon sokba. De közel sem csak a fizetése miatt. A költségekhez hozzá kell számolni a növekvő kiválasztási költségeket – és a magas fluktuációt.

Világjelenség, hogy elszálltak az informatikusi bérek. Ezt leginkább arra vezetik vissza, hogy kevés van belőlük. És valóban keresleti a piac, de a helyzet a bérek és a hiány terén sem drámai, és nem is sújtja egyformán a vállalatokat. A kkv-kat értelemszerűen jobban, a hosszú karrierutat és izgalmas feladatokat (is) kínálni képes globális nagyvállalatokat kevésbé kényszerítik változtatásra a munkaerőpiaci trendek.

Ha közelebbről megnézzük, az elmúlt években valóban fokozatosan felkészült a különböző IT-s munkákért fizetett átlagjövedelem, ahogy a hiány is valós, amit minden érintett (felsőoktatás, alternatív képzési helyek, érdekvédelmi és szakmai szervezetek, cégek) a lobbierdekének megfelelően interpretál.

Közelebbről megnézve azonban sokkal árnyaltabb a helyzet – még Magyarországon is. A Codecool közel négy éve már azt mérte, hogy **megállt a junior programozók bérének a növekedése**. Ami pedig a munkaerőhiányt illeti, amikor az országos szakmai szervezetek már 30 ezer betöltetlen informatikusi pozícióról beszéltek, a KSH szerint mindösszesen **88 ezer ember hiányzott** a gazdaságból (63 ezer a versenyszférából).

Akkor most van hiány vagy sincs? Bizonyos területeken egyértelmű: igen, van. A speciális tudásra (kortól, technológiától függetlenül) óriási a túlkereslet, ezért drága is. A sztenderd feladatok azonban egyre jobban teríthetők félszakmai szerep-

lők között is, így azokért egyre kevésbé lehet kérni kiemelt juttatást.

Ez részben azzal is összefügghet, hogy az alapszintű programozás, de legalábbis az algoritmikus gondolkodás, lassan az írás-olvasással lesz egyenértékű. Sok országban ennek megfelelően **át is alakították a STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) tárgyak oktatását**. Magyarországon az IVSZ évek óta dolgozik olyan programokon, melyek ezt az irányt erősíthetik; legutóbb idén év elején adtak ki egy kiáltványt **Összefogás a digitális Magyarorszáért** címmel.

A Z generáció átveszi az irányítást

Ahol valóban sok az eszkimó és kevés a foka: a hardcore tudást igénylő területeken a bérköltségek emelkedése mind a mai napig folyamatos – és látványos. Az emelkedésnek azonban csak egy részét adják a közvetlen bérek és az azokra rakódó egyéb közterhek. Emellett van legalább még két tényező, ami a most zajló generációváltás miatt hozzájárul a humán erőforrás drágulásához: az elhúzódozó toborzási idő és a vállalathoz való lojalitás csökkenése.

Míg a boomerek (akiknek egy része már nyugdíjas) mindent összevetve átlagosan közel egy évtizedet töltöttek egy munkahelyen (értelemszerűen a fejlett gazdaságokról beszélünk, hiszen Közép-Kelet-Európában ez a generáció jobbára egyetlen munkahelyen dolgozta le az életét), addig a munka világát szép lassan elfoglaló Z generáció (1995 és 2010 között születettek) már jó, ha két évet eltöltenek egy helyen. A CareerBuilder egy tavaly októberi kutatása szerint az USA-ban az átlag 2 év 3 hónap (a munkaerő-közvetítő portál az 1997-2012-es intervallumban születetteket vizsgálta). Mivel a magas fluktuáció általános, növekszik a toborzásra fordított idő és a HR-tanácsadó cégek díjazása, illetve a betanítási idő visszatermelésére is kevesebb idő van.

Az Z generációnak ez a mozgékonyága teljesen felforgatja a munkaerőpiacot, írja a [Business Insider](#). A LinkedIn adatai szerint tavaly a Z generációba tartozó munkavállalók négyötöde váltott munkahelyet, de általánosan is 54 százalékkal ugrott meg a váltók aránya.

De nemcsak a mobilitás foka, hanem az is változik, ahogyan dolgozunk. A milleniumi vagy Y generációnak még csak kiemelt választási szempont volt a munka és a magánélet egyensúlya, a rugalmas munkavégzés vagy az egyenjogúság stb. A Z generáció tagjainak viszont ezek már alapelvárásai, mondta a Business Insidernek a CareerBuilder egyik vezetője (a generáció jellemzőit lásd a keretes írásban). Ha egy vállalat ezeket nem tudja teljesíteni, nagy valószínűséggel elveszíti ezt a generációt. Ezek a fiatalok határozott értékrend mentén választanak munkahelyet, és csak olyan munka mellett maradnak meg hosszabb távon – értsd: átlagosan 2 év 3 hónapig! –, amely összhangban van morális értékeikkel. (Bár nem tartozik szorosan a témánkhoz, érdemes megjegyezni, a gyakoribb munkahelyváltás anyagi előnyökkel jár. Az Egyesült Királyság statisztikai hivatalának adatai szerint a munkahelyet váltóknak átlagosan 7,3 százalékkal emelkedik a fizetésük, míg a helyben maradóknak ez idő alatt legfeljebb 3 százalékkal.)

Ezeket a dolgozói elvárásokat úgy is értelmezhetjük, hogy a Z generáció nem a munkahelyéhez, hanem az őt érdeklő feladatokhoz lojális, és addig, amíg az számára értelmezhető és élhető keretek között kihívást jelent (lásd összeállításunk előző írását a [liquid workforce](#)-ról). Ez viszont értelemszerűen fellazítja a munkahelyi kereteket, amire a vállalatok kétféleképpen reagálhatnak: megteremtik azokat a – meglehetősen költséges – kereteket, ami a Z generáció elvárásai nyomán hamarosan általánossá válhatnak, vagy egyszerűen lemondanak egy átfogó, minden szükséges kompetenciát magában foglaló csapat építéséről, és a kulcskompetenciák kivételével mindent outsourcing keretei között oldanak meg. Ennek általánosan a gazdaság egészére nézve óriási előnyei lehetnek: mindenekelőtt az, hogy a legkurrensebb és legdrágább technológiák és a velük kapcsolatos jó gyakorlatok is gyorsabban válhatnak közkinccsé, alacsonyabb lesz a belépési küszöb, nő a verseny, ami serkenti az innovációt.

Ilyen a Z generáció

A Föld kb. kétmilliárd lakója tartozik ebbe a generációba, amelynek az előrejelzések szerint minden második tagja egyetemi diplomát szerez. 2025-re ők adják a globális munkaerő 27 százalékát, így erőteljes hatást gyakorolnak a munkaerőpiac és a vállalatok működésére is. Életük során várhatóan átlagosan 6 karrierutat járnak végig 18 munkahelyen, és eközben 15 különböző lakásban élnek. Egy karriertanácsadó a Forbeson összefoglalta, milyennek látja ezt a generációt.

1. A munkahelyükkel szembeni elvárásaik értékvezéreltek. Olyan helyre mennek szívesen dolgozni, ami összhangban van az erkölcsi normáikkal. Emiatt például számukra már nem álommunkahelyek az olyan technológiai óriások (Google és tsa.), amelyeknek az értékeivel nem tudnak azonosulni, pl. a katonai fejlesztések vagy a mesterséges intelligenciával kapcsolatos véleményük miatt.

2. Nagyra értékelik a sokszínűséget, a méltányosságot és a befogadást. Az USA-ban állítólag ez származását tekintve a legszínesebb generáció, és személyes élményeik miatt érzékenyek a faji, etnikai, szexuális orientáción vagy nemi identitáson alapuló megkülönböztetésre.

3. Szeretnék megteremteni a maximális anyagi biztonságot, de ezért tennie is hajlandóak. Mivel alapélményük a 2008-as válság, ami sokuk családját hozta nehéz helyzetbe, hajlandók sokat dolgozni azért, hogy sok pénzt keressenek. Motiváltak, mobilisak (hajlandók egy házzal odébb menni, ha ott többet fizetnek). Ugyanakkor kifejezetten szeretik a transzparens versenyhelyzeteket.

Már évek óta formálódik ez az új, gig economy-nak nevezett munkaerő- és tudáspiace, amely a speciális kompetenciák újfajta megosztását teszi lehetővé. A munka tényleges elvégzője, az adott terület szakértője adott munkára szerződik, részmunkaidőben párhuzamosan akár több helyre is. Nem projektre, hanem hosszabb programokra szerződik, de megőrzi függetlenségüket. Míg korábban ezt a munkáltatói formát az alacsony kép-

zettséget kívánó területeken (tipikus példaként az Uber-sofőröket szokták emlegetni), a [Harvard Business Review](#) 2018-ban már arról írt egy McKinsey-tanulmány nyomán, hogy Észak-Amerikában és Európában mintegy 150 millió munkavállaló lépett ki a szervezeti élet viszonylag stabil kereteiből, és dolgozik független vállalkozóként a gig gazdaságban. A McKinsey-tanulmánya szerint ma már első sorban a tudásintenzív iparágakban és a kreatív foglalkozásoknál terjed ez a munkavégzési forma.

Drágább vagy olcsóbb, rosszabb vagy jobb?

Ez a vállalatoknak rövid távon drágább, hosszabb távon olcsóbb megoldást jelent, különösen olyan kompetenciák esetében, melyekre csak időlegesen van szükség teljes mélységében. A gig gazdaságban dolgozók ugyanis jellemzően drágábban dolgoznak, ám sokkal hatékonyabban: gyorsabban, mert motiváltak, és mivel több mindent láttak, szélesebb a rálátásuk az adott problémára, mint annak, akinek csak helyi domaintudása van.

Mivel ez a független lét hosszú távon megterhelő lehet, különösen egy olyan generációnak, amelynek alapélménye a bizonytalanság (szüleiket érintette leginkább a 2008-as jelzálogpiaci válság), hosszú távon arra lehet számítani, hogy a gig gazdaság is átalakul, az ebben szocializálódott munkavállalók az alkalmazotti létnél nagyobb szabadságot, de a függetlenségnél nagyobb biztonságot nyújtó szervezetekbe, informálisan szerveződő cégekbe tömörülnek, amelyekben a digitális szolgáltatások szélesebb területeit tudják lefedni, és így közösen komplexebb feladatokat is fel tudnak vállalni.

Ez természetesen kihat szinte mindenre: a vállalatokat kiszolgáló IT architektúrájára, újabb lendületet kapnak a civil fejlesztőket helyzetbe hozó low-coding platformok, melyek rugalmasabbá teszik az üzleti folyamatokat, ezáltal az egész szervezet működését.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

5G-projektek támogat Franciaország és Németország

A két ország innovatív megoldásokkal akarja támogatni a magánhálózatokkal kapcsolatos európai ökörendszert.

Franciaország és Németország [bejelentette](#) összesen 17,7 millió eurót szán 5G-projektekre. Robert Habeck, német gazdasági és klímavédelmi miniszter kijelentette, hogy a kiválasztott konzorciumok jelentős előrelépést fognak elérni a magán 5G-hálózatok területén. Ez egy további nagy lépést jelent az európai 5G esetében a digitális szuverenitás irányába.

Bruno Le Maire, francia gazdasági, pénzügyi és konjunktúraügyi miniszter hozzátette, hogy a most ismertetett projektek erősítik majd az innovációs együttműködést a távközlés területén Franciaország és Németország között. Egy német-francia szuverén 5G- és jövőbeli telekommunikációs hálózatechnológiai ökörendszer felépítése kulcsszerpet fog játszani Európa 5G-innovációjában és a továbbfejlesztésekben. A szabvány versenytényezőt jelent majd a kontinens ipara és az egyes országok gazdasága számára.

A programok között van az 5G-OPERA, amelynél a magán 5G-hálózatok ökörendszerét nyílt vagy virtualizált hardver- és szoftvermegoldásokkal teremtik meg. Az 5G4BP nevű projekt célja egy európai szuverenitási megoldás megalkotása és nyílt 5G-hálózatok kialakítása az eddig a nyilvános hálózatok által le nem fedett területeken.

Az 5G OR nevű programban a szakemberek egy vezetékek nélkül hálózatra kötött műtőket akarnak létrehozni magán 5G-hálózati környezetben és támogatni akarják a biztonságos egynapos beavatkozásokat, amelyek növelhetik az ellátási minőségét. Az első ilyen műtőket Berlin, Mannheim és Strasbourg klinikáin alakítják ki.

Az 5G FORUM nevű projekt keretében pedig 5G-megoldásokat akarnak kifejleszteni a műtőkhöz. Ezáltal egyszerűbbé és biztonságosabbá válik a fontos egészségügyi eszközök telepítése és hálózatra

kötése. A sebészek - szükség esetén - jobban támaszkodhatnak a távsegítségre. A távlati cél a sebészek munkakörnyezetének optimalizálása és a betegellátás javítása. A megoldásokat az Aacheni Egyetemi Klinikán tesztelik, majd a második szakaszban Grenoble környékén hoznának létre egy ilyen környezetet.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.sg.hu

Biztonságosabb vezetékek nélküli eszközöket akar az EU

Az érintett termékeknek 2024 augusztustól új biztonsági követelményeknek kell megfelelniük.

Az Európai Unió bejelentette az új [rendeletét](#), amely a jövőben segíthet elkerülni a vezetékek nélkül hálózatra kötött készülékek, például a mobil- és az okostelefonok, a laptopok, az USB-s adattárolók, a riasztók, a kamerák és a lakásautomatizálási rendszerek esetében az adatszivárgásokat. Az új előírások február elsején lépnek hatályba, de az EU 2024. augusztus elsejéig egy 30 hónapos átmeneti időszakot [biztosít](#) a gyártóknak az átállásra. Azután már csak olyan modellek jelenhetnek meg az európai uniós piacon, amelyek megfelelnek a követelményeknek.

Az Európai Bizottság az indoklásában kiemelte, hogy ezeknél az eszközöknél fennáll a veszélye annak, hogy feltörnek azokat és ezáltal adatvédelmi problémák keletkeznek, ha a világhálózathoz vannak csatlakoztatva. A rendelet vonatkozik az intelligens játékokra, a bébifigyelő megoldásokra és a viselhető termékekre, például az okosórákra és a fitnesskarkötőkre is. Utóbbiak különösen sok személyes adatot tárolnak, többek között a felhasználók pillanatnyi a tartózkodási helyszínére, a hőmérsékletükre, a vérnyomásukra és a szívritmusukra vonatkozóan. Kivételt jelentenek viszont a szabályozás alól a járművek, a pilóta nélküli légi járműveket távvezérlő rendszerek és az egészségügyi készülékek.

A testület megbízást akar adni az illetékes európai szervezeteknek azért, hogy harmonizált szabványokkal segítsék az előírások követését. A szabványok segíthetnék a specifikus műszaki megoldások és a jogi követelmények összhangba hozását.

Válogatta: Berke Barnabásné

Forrás: www.sg.hu

Európai kutatóintézetek fogtak össze a mesterséges intelligencia kutatásában

A kontinens a területen a világ élvonalába akar tartozni mind a kutatásban, mind az oktatásban is.

50 helyi egyetem, valamint 17 egyetemen kívüli kutatóintézet összefogott és létrehozta az **AI Doctoral Academy - AIDA** nevű szervezetet. A magyar egyetemek és a kutatóintézetek közül az alapító tagok között van az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE), a Debreceni Egyetem és a Számítás-technikai és Automatizálási Kutatóintézet (SZTAKI). Külföldről a tagok között van a szaloniki Arisztotelész Egyetem, az aacheni Rajna-Vesztfáliai Műszaki Egyetem Mesterséges Intelligencia Központja, a Leuveni Katolikus Egyetem, a Linköpingi Egyetem, a londoni Mária Királynő Egyetem, a Máltai Egyetem, a Sorbonne Egyetem, valamint az Athéni

Műszaki Központ, a Fraunhofer Társaság, az IBM Ireland Ltd. és a Volkswagen Mesterséges Intelligencia Kutatólaboratóriuma.

Az AIDA célja, hogy globális célokat tűzzön ki az oktatásban a mesterséges intelligencia területén, továbbá hogy az erősebb együttműködésnek köszönhetően a kutatást is előremozdítsa. A hallgatók így lehetőséget kapnak arra, hogy más intézményekben is részt vehessenek előadásokon és kurzusokon, akár a helyszínen vagy az interneten keresztül.

Thomas Eiter, a Bécsi Műszaki Egyetem professzora kijelentette, hogy az AIDA segítségével egy kritikus tömeget érhetnek el és nem csupán a képzésen javíthatnak, hanem erősíthetik az ipari tudást is vagy fontos szociális kihívásoknak is megfelelhettek. Többek között új eszközöket készíthetnek a dezinformáció elleni harc számára vagy egy megbízható mesterséges intelligenciát fejleszthetnek ki, amely az embereket állítja a középpontba.

Válogatta: Berke Barnabásné
Forrás: www.sg.hu

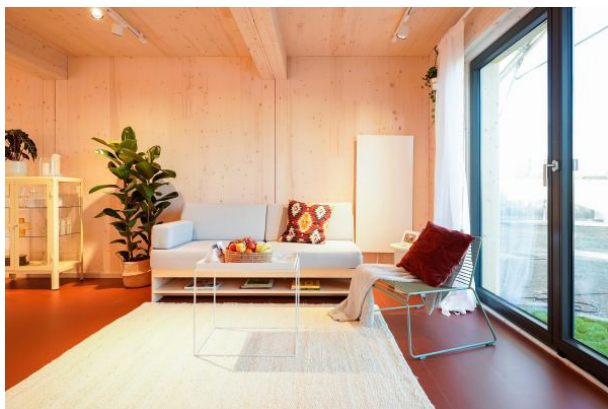
Gyorsan elkészíthető és tartós okosotthonok jöhetnek

Egy új eljárással gyorsan és fenntartható módon oldható meg az új lakások építése.

Ulf Bohne düsseldorfi építész digitalizálni akarja az építkezéseket azáltal, hogy minél több építőanya-

got hasznosít újra. A szakember **rámutatott**, hogy az építés menete az 1950-es évek óta alapvetően nem változott és ez drámai következményekkel jár a klímára, a környezetre, az életminőségre és az erőforrásokra nézve. A szén-dioxid-kibocsátás közel 40 százaléka vezethető vissza az épületekre. Ezért is van szükség sürgősen minél több olyan új lakásra, amelyek ökológiailag észszerűek, miközben ezzel párhuzamosan értékesek is. Ebben a folyamatban Bohne és az **Intelligent Modultecture Industries - IMTI** nevű cége is szerepet akar játszani.

A fapaneles moduláris tervezés és építés időigénye hetekben mérhető, és a költségek végig kontroll alatt maradnak

Az építész kiemelte, hogy az építőipar korábban és még napjainkban is csekély érdeklődést mutat az úttörő változtatások iránt. Az ok egyszerű: ha a jelenlegi helyzet fenntartása mellett is lehet nagyon sok pénzt keresni, akkor minek változtatni? A szakembert viszont lenyűgözte más ágazatok, például a gyógyszeripar, az autó- és a repülőgépgyártás digitalizálása. A recept általában mindenütt ugyanaz volt: a vállalatok digitális ikreket alkalmaztak, vagyis olyan technológiát kerestek, amely megteremtette az összeköttetést a valódi és a digitális világ között, s egyúttal lehetővé tette a termék- és életciklusok optimális elosztását.

Bohne az egész építőipari folyamatot digitalizálni akarja. A házakat vagy a lakásokat számítógépen szeretné megtervezni, lemodellezni és tesztelni; majd következhet az épületmodulok teljesen automatizált gyártása, végül az összeszerelés és az épület teljes élettartamának az ellenőrzése és a felhasznált modulok újrahasznosítása. Amennyiben ezt sikerül megvalósítani, akkor a folyamat során évek helyett csak hónapok telnek el.

Az építész és *Sven Rickes* 2019 végén találkoztak, majd 2020 májusában alapították meg az IMTI-t. A digitalizált modulépítést már szabadalmaztatták és lehetővé teszi a gyors, kifizetődő és klímabarát építkezést. Az IMTI módszerrel a költségek legalább 20 százalékkal csökkenthetők. Az épületek elsősorban fából készülnek, az acélt és a betont megújuló anyagokkal helyettesítik. A tetőkre minden esetben fotovoltaikus napelemeket szerelnek. 2021. október végén elkészült az I'm One lakómodul prototípusa, amelyet az első házak néhány hónapon belül követhetnek. A befektetők készek körülbelül 100 millió euróval támogatni a projektet és már szerződést írtak alá az első 50 lakóegység megépítésére is.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.sg.hu

Modul lesz-e a könyvtár a telefon szuperalkalmazásában? - A meglévő könyvtárakkal vagy nélkülük fejlesztik?

Hosszú évek óta trend, hogy az okostelefonok egyre több mindenre képesek annak köszönhetően, hogy egyre többféle alkalmazás telepíthető rájuk. Az új idők már arról szólnak, hogy a rengeteg szolgáltatás eléréséhez elég legyen egyetlen appot megnyitni.

A WhatsAppon megbeszéljük az esti filmnézést, a mozi weboldalán megvesszük a jegyeket, majd indulás előtt a Bolt alkalmazással hívunk taxit. Ha belefér még a film után egy gyors otthoni vacsora, akkor a Foodpandával zárjuk az estét. Ennek semmi értelme – sugallják azok a techóriások, amelyek a felhasználó kényelmét – és saját jól felfogott anyagi

érdekeket – szem előtt tartva egyetlen alkalmazásban tennék lehetővé a fenti tranzakciók mindegyikét.

Nem lenne nagy dolog egyetlen szuperalkalmazásban egyesíteni a különféle lehetőségeket. A gyakorlatnak nem feltétlenül valamilyen technikai kihívás, hanem inkább az szabhat gátat, hogy a Meta egyes szolgáltatásai már külön-külön is meglehetősen népszerűek, így borítékolható, hogy sem az európai, sem az amerikai versenyjogi szervek nem néznék jó szemmel, ha egyetlen platformmal akarna mindenkit mindenre rávenni a vállalat. Sőt, a hatóságok inkább a funkcionkénti szétdarabolásban gondolkodnak.

Kevésbé hangsúlyosak a versenyjogi szempontok Kínában, ahol a Tencent a WeChat nevű alkalmazásával már megvalósította a nyugati technológiák vágyalmát. Több mint egymilliárd felhasználójának lehetősége van az appon belül szöveges, hang- és videóüzenet küldésére, hang- és videóhívásra, kép-, videó- és fájlküldésre, mobilfizetésre, az aktuális tartózkodási hely megosztására, hírek olvasására, taxirendelésre, hotelszoba lefoglalására, de lehet az alkalmazásban játszani vagy

orvosi konzultációra jelentkezni, sőt percek alatt személyi hitelt igényelni is. A lehetőségek tárháza néhány éve bővült a Mini Programs nevű megoldással, melynek köszönhetően a fejlesztők "alkalmazáson belüli alkalmazásokat" hozhatnak létre – tehát harmadik fél által kitalált funkciókkal is bővíthető a WeChat.

Válogatta: Berke Barnabásné

Forrás: HVG (52. sz.), 2022. január 19.

"Valódi béremelésre ott van lehetőség, ahol a fenntartó közelebb áll a tűzhöz"

TÖLGYESI GÁBOR

Egy új eljárással gyorsan és fenntartható módon oldható meg az új lakások építése.

A Medgyessy-kormány 2002 szeptemberében átlagosan 50 százalékkal emelte meg a közalkalmazottak bérét. A Közgyművelődési Dolgozók Szakszervezete (KKDSZ) 2020-as felmérése szerint a kulturális szféra dolgozóinak mintegy 70 százalékkal csökkent a reálbére 18 év alatt. (Jelenleg mintegy 9-10 ezer ember dolgozik ebben a szférában.) A 2010-es évek közepére az ágazat szinte minden dolgozója a garantált bérminimumot kapta, végzettségtől, szakmai gyakorlattól függetlenül. Egy érettségizett, pályakezdő, valamint egy tudományos fokozattal, címekekkel, akadémiai tagsággal rendelkező munkatárs egyaránt.

2020 májusában a parlament megfosztotta a kulturális dolgozókat a közalkalmazotti státusuktól – az érintett szakszervezetek korábban a húsvéti mun-

kaszünet négy napját kapták meg a törvénymódosítás véleményezésére –, mondván, a Munka Törvénykönyvének hatálya alá tartozva a bérük majd jelentősen emelkedni fog. (2008-ban befagyasztották a közalkalmazotti bértáblát, amelyet csak a minimálbér-emelés, illetve a garantált bérminimum emelése korrigált.) „Azokra a könyvtárosokra, akik nem csinálnak semmit, azokra nem lesz majd szükség, ám akik aktívan kitalálják, hogyan lehet új és új programot hozni, ők nagyon sok pénzért dolgozhatnak majd” – fogalmazott akkor Fekete Péter kulturális államtitkár, akarva-akaratlanul is rámutatva arra: a szerződéses munkatársakat könnyebb elbocsátani, mint egy közalkalmazottat. Fekete később bocsánatot kért a „láblógató könyvtárosok” hasonlatért – ez nem az a szféra.

A nagyon sok pénzért dolgozó könyvtárosokról azóta sem lehet beszélni: a közművelődési és közgyművelődési dolgozók továbbra is a közszféra legrosszabbul kereső munkavállalói közé tartoznak, keresetük a szociális szektor dolgozóinak, vagy a pedagógusok kereseténél is alacsonyabb. Pedig a munkavállalók nagy része magasan kvalifikált, egyetemi, szakmai végzettségekkel, idegen nyelvtudással és tudományos fokozattal is rendelkezik. A KKDSZ több mint egy évtizede minden év január

22-én, a magyar kultúra napján demonstrációt tartott, hogy a kulturális szféra dolgozóinak bére legalább megközelítse az átlagbért – a KSH múlt év szeptemberében közzétett adata szerint ez bruttó 433 ezer forint –, ám ezúttal tüntetés helyett sajtótájékoztatót tartott a kulturális ágazat 20 százalékos béremelésének részleteit szabályozó kormányrendeletéről. Öröme van ok, ünneplésre nincs.

Mint a KKDSZ elnöke, *Dobrovits Orsolya* a sajtótájékoztatón összefoglalta: a közalkalmazotti státuszról kilépő munkavállalóknak a kormány korábban 6–6 százalékos béremelést ígért, ez azonban 2020-ban és 2021-ben felemás módon valósult meg. A plusz összegre az intézményeket fenntartó önkormányzatok pályázhattak az Emberi Erőforrások Minisztériumához (Emmi), ám akadtak olyan forráshiányos önkormányzatok, amelyek ezt a többletpénzt nem továbbították a kulturális intézményeknek. Így egy borsodi és egy nyugat-dunántúli kulturális intézmény fizetései között már különbségek keletkezettek, megindult a polarizáció. Ráadásul erről a béremelésről rendelet nem született, a fenntartók nem számonkérhetők.

A kulturális ágazat 20 százalékos béremeléséről már született rendelet, december 6-án. A kulturális intézmények közvetlenül az Emmi-től igényelhetik meg a béremeléshez szükséges összeget, december 15-ig. A KKDSZ szerint a több évtizedes lemaradást és közalkalmazotti jogviszony munkaviszonnyá alakítása miatti hátrányokat ez a 20 százalékos emelés nem pótolja, a közművelődési és közgyűjteményi dolgozók jelentős része így is a garantált bérminimumot – bruttó 260 ezer forintot – fogja megkapni. Ráadásul ez a bértöbblet csak a 2022-es évre szól.

Valódi béremelésre ott van lehetőség, ahol a fenntartó közelebb áll a tűzhöz, jó viszonyban áll az adott kormánnyal – fogalmazott a KKDSZ alelnöke, *Papp Katalin*, utalva olyan kiemelt intézményekre, mint a Magyar Nemzeti Múzeum vagy a Petőfi Irodalmi Múzeum. Igaz, a kiemelt intézmények munkatársai sem örülhetnek felhőtlenül: béremelésük egyszeri bérjellegű juttatás, nincs garancia arra, hogy azt a jövő évben is megkapják. – Miközben évről évre

elhangzik, hogy az Európai Unióban GDP arányosan Magyarország költi a legtöbbet a kultúrára, a kulturális szféra dolgozói a teljes alábecsülésüket szenvedik el. Nem kapnak megbecsülést, miközben még az alaptörvényben is szerepel a kultúrához való jog. Akik most mennek nyugdíjba, szegénységre, nyomorra vannak ítélve – fogalmazott Papp Katalin, aki azt is sérelmezte: a szakszervezettel utoljára 2015. június 5-én egyeztetett a kulturális államtitkárság, még *Hoppál Péter* államtitkársága idején. – A skandináv országokban a kormányzat partnernek tekinti a szakszervezeteket, nálunk ellenségnek.

A KKDSZ múzeumi területért felelős elnökségi tagja, *Kiss Vendel* is arról beszélt: egy diplomás, doktorált, már nyugdíj előtt álló muzeológus fizetése sem közelíti meg a magyarországi átlagbért, az idénre garantált 20 százalékos béremelést pedig az infláció részben elviszi. Egy pályakezdő muzeológushoz képest pedig egy áruházi pénztáros is nagyobb bért kap. A megyei hatókörű múzeumokat leszámítva az önkormányzatoknak ráadásul nem kötelező feladata a múzeumok fenntartása, ezért mintegy 90 vidéki múzeum ég és föld között lebeg mint Mohamed koporsója: idénre van bér, de a kormány bármikor mondhatja, jövőre nem adom meg ezt a támogatást, gazdálkodik ki a fenntartó. Eközben a múzeumi feladatok növekednek, a munkatársak száma pedig folyamatosan csökken. – Ez nem életpálya-modell, fiatal, ambíciózus embereknek ide jönni nem pálya ilyen fizetésekkel. Ez a vidéki múzeumi hálózat elsorvadását fogja jelenteni mind szakmailag, mind személyileg,

A KKDSZ közművelődési területért felelős elnökségi tagja, *Csóka Edit* arról számolt be: több vidéki nagyvárosban – Debrecenben, Szegeden – művelődési házakat vonnak össze más önkormányzati intézményekkel, miközben a 20 százalékos béremeléssel a közművelődési dolgozók mintegy 70 százaléka csak a garantált bérminimumot fogja megkapni. – Pedig, ha valaki ma igazán innovációban gondolkodik, egy ország fejlesztésében, az látja: a kultúra a gazdaság katalizátora. – Csóka Edit szerint a kultúra támogatásának többről kellene szólnia a látványberuházásoknál vagy várak rekonstrukciójánál.

Statisztika

A kormány részéről sokszor elhangzik, hogy az Európai Unióban GDP arányosan Magyarország költi a legtöbbet a kultúrára. Csak azt nem teszik hozzá: ebbe a statisztikába a szabadidőre, sportra, egyhá-

zakra fordított támogatásokat, valamint a kulturális látványberuházások költségeit is beleszámolják.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.nepszava.hu

